

RÉGI HUSZÁRHISTÓRIÁK

ÍRTA

VITÉZ SZAKONYI LAJOSNÉ
TOMÖRY ANDREA

BUDAPEST, 1943

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI
NYOMDA

*APÁM
EMLÉKÉNEK*

BEVEZETŐ.

Azon a májusi délelőttön, melyre most visszaemlékezem, csodálatosan szép volt a városliget. Az enyhe, de mégis üdítően friss levegőbe a virágzó bokrok illata vegyült s a nap a fák sűrű, fiatal zöld lombjai között átbújva, ezüst foltokat rajzolt a Stefánia-útra. A madrak tele torokkal hirdették a tavaszt, s nem riasztá őket a sok csillogó fogat, melyek úgy beleillettek a színpompás, gazdag képbe. Az édesapám rövidebbre fogta a szárat és Jeremiás és József engedelmesen csökkentették az ütemet. Nagyokat prüszszentve rágták a zablát, életszagú fehér tajtékcsomókat ejtve a homokra. Édesapám kinyújtott ostorral mutatott a fák közé.

Látod ott azt az emlékoszlopot a sűrűben? Csak egy szó van rávésve, „Fuit”. Kinek emlékét őrzi, nem tudja senki sem. Volt — elmúlt —, amint elmúlik minden, ami ma itt él, virul, mosolyog körülöttünk. Az akarásunk, céljaink, mi magunk. Fuit — ezt írjátok majd az én síromra is. Egészen komolyan beszélt és én riadtan néztem szép, szigorú, tiszta arcába.

— Óh, nem — tiltakozott bennem a fiatalság tavasza — ha halandó is minden, olyan nyom nélkül nem tűnhet el a ma ragyogó szép világa. Te, a munkád, a huszáraid, minden célod, a nemzetevelés az egyedekben — hirtelen összekevertem s nem tudtam kimondani mindazt, miről közöttünk lovaglások

közben már sok szó esett. De az apám csak csendesen ingatta a fejét — Fuit —, ismételte komolyan, me-rengve. Szívemet hirtelen összeszorította egy idegen rémület. — Nem lehet — suttogta ajkam. Szemem el-lepte a könny. Az apám észrevette és elmsolyodott.

— Nem akarsz hajtani? Már kifűjták magukat a lo-vak. — Olyan nagyon jól tudta, mivel lehet hamar az én akkori gondjaimat elhessegetni. Kezembe adta a szárat és Jóska megérezve a változást, rögtön rakoncátlankodni kezdett. Engedtem a szárat s az ostor gyenge érintésével utána hajtottam Jeremiást. Repültünk a fényben a víztorony felé s a mulandóság jelköve messze elmaradt mögöttünk. Olyan jó volt élni! Nevetve fordítottam apám felé arcomat, mikor jószagú zsebkendőjével letör lé félig elsírt könnyei-met, mivel nekem e célra nem volt szabad kezem.

— Minden örök, ami szép, tiszta és igaz — mon-dtam neki konokul, csak a forma változik talán. '

— Higyjed — mondta ő csendesen.

— Hiszem — mondtam én erősen, fiatalon. Rettentő bátorsággal töltött el az az érzés, hogy ott ülök mel-lette s a lovak ruganyos ereje nekem engedelmeske-dik. Tavasz volt, 19 éves voltam és enyémnek éreztem az egész világot.

Azóta sok-sok év lepergett. Üres térbe nyúlok, ha keresem az édesapám minden árny ellen védelmet nyújtó szép erős kezét — és — már nem robognak a régi huszárok a Stefánián. Csak az oszlop azzal a fel-írással áll még mindig egy helyben s közeledik mégis egyre felém. De ma sem hiszek neki. Az áldozat nem lehet hiába s örök minden, ami szép, tiszta és igaz.

Ez a hitem szól ebben a pár régi feljegyzés kiadá-sában, melyet odateszek az édesapám s a többi régi huszár Ő értékét őrző emlékművek csoportjába, hogy segítsen eltörölni az árnyat és tartsa meg a fényt.

Szerző.

A HILLINGER.

Ősz volt, azoknak a verőfényes októberi napoknak egyike, melyek a legszebb évszakká varázsolják Erdélyben az őszt. Az öreg Bucsecs tar tetején még nem mutatkozott az új hó, kopáran meredt az égnek s hegytársaival beszorítá a nagyszebeni völgybe a nap minden ragyogását. Fürödtek a fényben a fák ezerszínű levelei, csillogtak a város tiszta ablakszemei s jókedve volt az édesapámnak is, amint ott sétált velünk a kistoronyi kaszárnya mögött elterülő réten, — az ő birodalma határán. Mert rettenetes nagy úr volt ám abban az időben egy huszárcapitány! A gyerekeszünk legalább nem ismert nagyobbat és csodaország volt a birodalma, ezek a kis erdélyi falusi kaszárnyák, melyek kiemelkedtek a környező házak közül s jelenlétükkel biztonságot és tekintélyt adtak azoknak. De talán egy sem volt olyan szép, mint a kistoronyi. Vagy csak mi szerettük olyan nagyon? Úgy mondták: régi Brücken thai kastélyból alakították laktanyává. Lent voltak a legénységi, teremnagy szobák, konyhák stb., fent az emeleten, külön feljáráttal a parancsnoki lakás. Tornya is volt, sok-sok denevérrel és huhogó bagollyal, nagy kertje körbefutó árokkal, melyet „várároknak” neveztünk el s melyen ívelt fahíd vezetett át egy helyen a külső „birodalomba”, a hátsó nagy gyakorlótérre. Ez alatt a fahíd alatt szereztem első szakismereteimet a lovasportban, — de annak is története van s most maradjunk csak annál a bizonyos verőfényes októberi napnál.

Falusi meleg csend volt körülöttünk s az édesapám levette sapkáját, hogy fejére süssön a nap. Nagyon szerette a meleget, a napot. A kaszárnyából halk zsongás szállt felénk, mint egy tele méhkasból; a légénységi szobák nyitott ablakán áradt ki. Nagy munka folyt ott — az ujjoncok beöltöztetése. Éppen a négy fokszink újabb ügyességeivel mulattattuk apát — mikor furcsa emberpár közeledett a falu felől. A férfi fekete ruhában, kemény kalappal; nem is tűnt volna fel, ha nem lett volna minden ruhája egy számmal nagyobb a kelleténél. A nadrág ráesett a cipőre s onnan a földet iparkodott elérni, a kabátja szárnya a térdét verdeste, a kalap a füléig szaladt, de alóla értelmesen csillogtak szemei. A kis sovány asszony igyekezett eltűnni mögötte. Emlékszem, hogy nagy érdeklődéssel figyeltem furcsa, fekete hálóval leköttöt fejét. Számtalan hajlongás közt, nagy alázattal közeledtek.

— Vitéz kapitány úr, engedelmet, nagyságos vitéz kapitány úr, legvitézebb nagys — az emberke menthetetlenül belekeveredett mondókájába. Felpillantottam az apám arcába, nem jelenik-e meg két szeme között az a kis egyenes vonás, mely nekünk, gyerekeknek azt a parancsot jelentette, „hátra arc, mars a Fräuleinhez”. De nem történt semmi ilyen, az édesapám kemény katonaarca derűs maradt s rászólt az emberkére:

— Na mi nyomja a szívét, Mózes?

Ezen megszólításon az öcsém elnevette magát s a kis emberke sietett szolgálatkészen velekacagni s miközben gyorsan forgatta kezében a kalapját, neki-bátorodva pergett a nyelve:

— Hillinger Adolf vagyok, vitéz kapitány úrnak melde gehorsamst, a Dolfi Vaterja, akinek van nagy szerencséje, a vitéz első századhoz berukkolni. A Dolfi egy nagyon fain gyerek és van neki csodaszép írás, nekem is segíteni már az özletben és én akartam kérni a vitéz kapitány úr . . .

— Szóval protekció, és még hozzá Dolfi — mormolta az édesapám, de a szeme tovább nevetett.

— Nagyon szeretném az irodán, ha ott tehetné a szolgálat és nagyon szorgalmas gyerek, melde gehorsamst a vitéz kapitány úrnak, úgyis kell írnok még irodán.

— Hát ezt maga honnan tudja? — a hang megerősödött, s a ránc a szemek között kezdett elmélyülni. A kis ember egy percre megrettent s kicsit akadozva, de kivallotta aényt.

— Fűrér úr Kolb, lakik nálam, ő mondani. Én kérttem, tessék szólni ő, hogy a Dolfi menne az irodára, de azt mondta én vagyok számár, ő hallgatni, mert különben vitéz kapitány úr őtet megesz.

Gyula — milyen bátor gyerek is volt — megint elcacagta magát, nekem erősen futásra állt már a lábam. De az apám is nevetett.

— Abban igaza is volt — hagyta rá derűsen és olyan arcot vágott, mint aki minden reggelire embert eszik. — Szóval a Dolfi az irodára szeretne kerülni, szép, szép ha valaki ilyen szorgalmas — tette hozzá rejtélyes mosollyal —, aztán egészséges, erős gyerek-e? Mert még nem emlékszem az ábrázatjára.

— Mint a makk, nem volt annak még soha semmi baja — sietett a szóval anyai büszkeségében az aszszony —, de az ember nyomban leintette.

— Baj az nincs, de kicsike, gyenge, azért jobb az irodába, kell vigyázni magára, hogy legyen rendes ember.. .

— Hát rendes ember, az lesz belőle, megígérhetem mondta keményen az apám. — A többit, majd meglátjuk s tekintve, hogy huszárgyerekeim nem igen szívelik a tollat, talán bizony még írnok is lehet — tette hozzá avval a bizonyos rejtélyes mosollyal. Ez a kijelentés azonban arra készítette Hillinger urat, hogy távoztában is az ég összes áldását kérje a vitéz kapitány úr fejére.

— Na — kérdezte az apán vígan — szeretnék ezt a Dolfi-huszárt látni, kölkök? — Ez volt a leg-

nagyobb és legritkább kegy, ha elhagyhattuk a nekünk kiutalt kertrészt s elvitt magával a „tilosba”. Az iroda nyitott ablaka előtt megálltunk.

— Örmester, Fekete — zúgott végig az apám hangja a kerten, lovardán. Hatalmas hangja volt, azóta sem hallottam olyat.

— Hier — hangzott keményen az istállók felől, s csakhamar megjelent egy zömök, fekete, keménykötésű magyar. Csupa erő volt, fegyelem, intelligencia. Megállt az apám előtt, mintha a földbegyökerezett volna a lába. És várt.

— Kész vannak, Fekete? — kérdezte az apám.

— Vitéz kapitány úrnak alássan jelentem — igenis kész.

— Összeállítani — lejövök — és a Hillingert ismeri már?

— Még nem tudom melyik az — felelte elgondolkozva az örmester.

— Jó — tette hozzá az apám egy kis mosollyal az irodaablak felé pillantva —, mert a Kolb az már ismeri; na hozza csak ide nekem azt az embert.

És míg Fekete örmester elsietett, újra felemelte a hangját:

— Ko-olb!

Az irodaajtó kicsapódott, s fent, a bejárati lépcső tetején megjelent az irodaaltiszt szemüveges, szőke, germánfeje. Hosszú lábai sietve hozták le görnyedt vállait a lépcsőn. Úgy látszott, mintha az előre hajló fej nehéz volna nekik. Állt és pislogott, mert az apám figyelme már az új regruta felé fordult, kit most vezetett elé az örmester. A ruha még idegenül állt az újoncon, aki hangosan, hibátlan németséggel jelentkezett.

— Jelentkezni máris megtanult — mondta az apám vésztjósító csendességgel, s Zugsführer-Rechnungsunteroffizier Kolbra emelte szemét miközben körüljárta új emberét.

Jólmegettem, kissé kövér, borotváltképű, halványarcú, feketehajú legény volt.

— Se pofa, se bajusz, csak háj — mondta az apám, s ránézett az őrmesterére.

Annak a szeme villant csak, értette a parancsnokát.

— Dolfi — folytatta apám a szót — úgylátszik a legszorgalmasabb regrutánk. Most járt nálam az apja, hogy a fia nagyon szeretné az irodai szolgálatot megtanulni. Helyes. Kolb, ő tehát jelentkezik minden nap magánál az irodán és maga bevezeti, persze rukkolás után, privát szorgalomból. Különben — s itt felemelte a hangját és Fekete őrmesterre nézett — mindent úgy mint a többi. Abtreden.

Dolfira néztem. A szája kinyílt, de pillantása az őrmesterre esett; becsukta hangtalanul. S olyan bambán csodálkozó arcot vágott, mintha a napsugaras égből most csapott volna le éppen az ő orra elé egy sistergő istennyila.

Sohase szöktünk meg szegény Frauleintől a tanulságos délutáni séták elől annyiszor, mint mikor Hillinger tanult lovagolni. Páratlan élvezet is volt akkor a híd alól lesni az eseményeket. Mert szegény rettenetesen félt a lótól. Pedig a jámbor pejko oly csendesen állt a futószárengedte karika végén, hogy igazán nem lehetett rajta valami félelmeteset fölfedezni. A többi újonc már régen ügetésben, vágásban remekelt a legnehezebb gyakorlatokban — le és fel ugráltak, a ló füle fölött ütötték össze a sarkuk — mikor Hillinger jóformán még felülni sem tudott. S ha végre, számtalan nekifutás és Fekete őrmester vészes közeledtére ez sikerült is neki — csakhamar lehuppant a ló másik oldalán. Ha pedig nagynehezen ki is állta egyszer az ügetésből vágtaba való szörnyű átmenet rémségeit, olyan szerencsétlen képpel kapaszkodott a kapába, hogy — Fekete őrmester szerint — már kinézésével is tönkretette a szakasz jóhírnevét, hogy a teljesítményeiről ne is beszéljünk. Panaszkodott is az édesapámnak:

— Annyit potyog az kérem, mintha csak bizonyítani akarná, hogy nem lóra teremtette az Úristen.

— No azt úgyis tudjuk — mosolyodott el az édesapám —, de azt is, hogy meg fog tanulni úgy ülni a lovon, mint egy első századbeli huszárnak illik. Ha nem hagyja abba ezt a leszállingózást — folytatta emelt hangon —, ossza be a Slágerhez, ott majd meg-gondolja mielőtt lepotyog.

Dolfi ezt hallva, elsápadt a Dadán. Sláger volt az egyetlen veszélyes regrutáló. Békés állat volt különben, csak egy kicsit csiklandós. Az a derék alföldi gyerek aki lovagolta, még hátulról is felugrott reá, de holmi Dolfi-féle kaparászás biztosan nem lett volna az ízlése szerint való. — És megtörtént a csoda. Dolfi e naptól fogva nem potyogott többé. Úgy megjijedt a Slágertől, hogy inkább ülvemaradt a Dadán. De azért csak nem tudta szívelni a lovat.

Mert élénk figyelemmel kísértük Dolfi sorsát, csakhamar megtudtuk, hogy a lovaglástól való többi menekülési kísérlete sem sikerült. Az iroda felett volt a dohányzónk, mellette édesanyám nappalija az erkéllyel, s innen figyelhettük az eseményeket. Volt is mit. Mert 11 óra után, mikor Hillinger az irodán megjelent, olyan rettenetes ordításba kezdett az édesapám, hogy a konyhán Kati szakácsné ijedten ejté el a sodrófát s nagyot rúgott mérgében Krédlinek, az öreg uszkárnak oldalába, mely a sarokban álló fagygyús fazékból húzogatta ki békésen az ízes marhatöpörtyűt. Panaszosan vonyított az öreg állat, mintegy bizonyosságul, hogy megint egyszer ártatlanra sújtott ez a logikátlan, kegyetlen élet. Kati azonban nem szánta és csak akkor nyugodott meg, mikor megbizonyosodott róla, hogy még csak 11 óra van, s így az ordítás számára nem jelent veszélyt, Mert katonás pontosságra szoktatta apám a házanépét is. Amint ő délben feljött, míg átöltözött és kezetmosott, asztalon kellett hogy legyen a leves. Utolsó ténykedése pedig 12 órakor a raporttartás volt a kaszárnyafolyosó hallszerűen kiszélesedő részén, éppen a konyhánk alatt, így Katinak az órára se kellett néznie, mert amint felharsant gazdája hangja odalent, ő nyomban befőzte

a levest. Ezért ijedt meg e szokatlan korai bang-orgiára.

— Mi ellenben az erkélyről hamarabb rájöttünk, hogy Hillinger barátunk követett el valamit, mi rázúdította a földi hatalom mennydörgését. Nyújtogattuk is a nyakunkat, hogy lássunk valamit. Nem hiába. A nyitott irodaablakon e percben repült ki valami, hogy nagy puffanással elterüljön a szép, sárgán kavicolt úton. Egy szürke selyernpárna volt, melyre nagy gonddal rózsákat és nefelejcsket hímezett valaki. Izgalommal vártuk, nem repül-e Dolfi is a vánkosa után, e helyett azonban a nagyhangú magyarázat:

— ... hogy mi a különbség egy leánynevelő-intézet és egy laktanya, egy comtesse és egy közhuszár között ... — hirtelen mintha kettévágták volna, abba maradt s az édesapám hétköznapi hangja csendesesen és szelíden szállt fel hozzánk:

— ... ja, beteg vagy, édes fiacskám, hát miért nem szóltál mindjárt?

Dolfi talán fellélegzett odalenn az irodán, mi ide-fönt azonban sokkal több tapasztalattal rendelkezünk és nagyban füleltünk tovább.

— Mert azon, ha beteg vagy, segítünk mindjárt, ismerem én a fiaim orvosságát, kevés dolga akad az ezredorvos úrnak az első századnál — szólt odalent tovább a megbékélt hang.

— Ko-olb, poharat! — Dolfi még most sem tudta, mi vár reá, de mi annál jobban. Valóban, kicsit doktora is volt az apám az ő századának. Ott az íróasztala fölött állt az orvosságospolc, azon sorakoztak az üvegek. Csak kétféle orvosság volt bennük. S az oldalukon fehér alapra fekete betűkkel volt rányomva büszke nevük. „Ferenc József” állt az egyik üvegen, „Hunyadi János” a másikon. Ha jó kedve volt az édesapámnak, azt is megengedte a betegeinek, hogy válasszanak, ki melyikből parancsol. Bár ő a kettőt vegyítve tartotta a legcélravezetőbbnek. Ez a keverék — kipróbált, bölcs tapasztalat szerint — mindig a leghatásosabbnak bizonyult. Úgy hallottuk a dugók

cuppogása és üvegek kortyogásából, hogy most is ezt a receptet készíti. S előtte kellett meginni, a kétdecis pohárral az utolsó cseppig.

— Édes fiam, Dolfi — hallottuk a csendben, a Dolfinak bizonyára keserűen eltelt pár perc után, — most menj, pihenj és délután jelentsed, hogy meggyógyultál-e már? Ha még rosszul éreznéd magad, kapsz még egy pohárral s holnap mehetsz maródivizitre az ezredorvos úr elé. De ha jól lennél és nem kell több orvosság, úgy szépen intézheted tovább a dolgodat — párna nélkül.

Dolfi kitámolygott az irodából. Tűnődve jött le a lépcsőn s mély sóhajtással szedte fel a rózsás és ne-, felejcses költői emléket az út sárga prózájából. Az arcára volt írva, hogy igen nehéz sors huszárnak lenni! De, hogy a sajnálkozókat megnyugtassam, ideírom, hogy délután makkegészségesen jelentkezett szolgálattételre. S azután se volt többé soha semmi baja.

Pedig még egy nagy keserv várt reá. Amikor az újdonsült huszárok kikerültek a lovardából s hátul a gyakorlótéren megkezdődött az ugratás. Csinos kis pálya várta őket, öt akadállyal, melyeket fehérre meszelt kitörőlécek határoltak. Sövény volt az első ugrás, majd bullfinsh és piros kőfal következett, aztán vizesárok s végül egy hatalmas fatörzs zárta le a sort. A nagyszerűen beugratott lovak simán tanították meg ugratni az új huszárokat. Két-három nap múlva nem is találtunk volna rajta semmi érdekes néznivalót, ha Hillinger nem lett volna történetesen közöttük. De az ő produkcióját elmulasztani szakértelemhiánynak számított a híd alatt. Az első eset is „szép” volt már nagyon.

Dada hűségesen nekihúzott a sövény közepének, lovasa félkézzel, de teljes erővel cibálta vissza, míg másik keze a kapát markolta rémulten. Hiába ordított az őrmester, mint egy megvadult bölény, nem mert a száron egy kicsit se eresztetni. De a hűséges ló mégis csak ugrott, — igaz, lassan — darabosan s Dolfi ol-

dalt lecsúsztatva melléült a homokba. Dada megállt és nézte, szinte szégyenkezve. Dolfi mélabúsan adta vissza pillantását s teljesen süketnek bizonyult a parancssal szemben: „Aufsitzen!”. Pedig muszáj volt előlről kezdeni a dolgot, az őrmesterek lelkében nem nyílik a részvét szép virága. Bizony, őrmester úr Fekete legfeljebb önmagát sajnálta. Egy héten belül biztosan szemlél az ezredes úr. És akkor oda a becsülete. Ha legalább nem kéne kihozni ezt az embert aznap. Ezzel a fajtával úgyse lehet semmire se menni. Csak a magyar ember megverésére találta ki a jó Isten. De ilyesmire nem számíthatott. Nagyon jól ismerte a parancsnoka kérlelhetetlenségét. Az mindenkit megnevelt. És így nekibúsulva előlről kezdte oktatni a reménytelen esetet. „Le a sarok, fel a pofa — leülni, leülni és ereszd a szarát — te gyáva bivalyborjú!”

De hiába volt minden igyekezet, csődöt mondott a leghatásosabb bömbölés. A „gyáva bivalyborjú” csak nem mert engedni a szarát s szegény Dada egész gőrcsiben került az akadályra.

— Micsoda lórontás ez, Hillinger zu mir! — dördült fel egyszerre az édesapám hangja. Csodálatos tehetősége volt, hogy hirtelen feltűnjön ott, ahol nem várták, mintha a földből nőtt volna ki. Hillinger felé fordította a Dadát. Jött, de e percben talán szívesebben ugratott volna. Mert jól hallotta, „lórontás” volt a vád s ez a legsúlyosabb bűnök közé számított az első századnál. Az apám vészjósló szótlanágban tett-vett az emberén. Megigazította az ülését, lenyomta a sarkát. Aztán kivette a szarokat a kezéből, összecsomózta s áthúzta a kantáron. — Úgy fiam — mondta csendesen —, ha már kapaszkodnod kell, kapaszkodj a kapába, de nem azért dolgoztunk annyit, amíg megbízható regrutalovakat neveltünk, hogy te elrontsd. — Fekete, vezesse neki az akadálnak! Te meg csak ülj le jól, mert kivisz a világból!

Mosolygott. Ismerte a Dadát. Bátran el lehetett azt szabad téren is eresztetni. Dolfi azonban nem oszthatta

nézetét. Úgy ült a lovon, mint egy halálraitélt, míg Fekete őrmester kárörömtől ragyogó arccal vezette. — Aztán csak ülj le, mert majd jön a sapka is — biztatta kedélyesen.

Az apám ütött-kopott lovardasapkjája ismeretes volt a század huszárai, de lovai előtt is. Ha valamelyik nem ment megfelelően előre, sokszor-sokszor repült ez a sapka a tanítás hevében utánuk. Úgy, hogy az öreg lovak, ha az apám csak hirtelen levette a sapkáját, hogy megtörölje a munka és a nap közös hevétől gyöngyöző homlokát, nyomban rohanni kezdtek s Hillinger tudta jól, hogy Dada is érti a sapkanyelvet. Pedig hát kár volt remegnie. A sapka a fejen maradt s Dada felszabadultan repült keresztül rémült lovasával már a harmadik akadályon. Ekkor azonban váratlan dolog történt. A szelíd Dada jókedve oda fokozódott a vizesárok előtt, hogy megjátszotta magát. Rög-tön utána simán elugrott, de tréfát nem értő lovasa rémült kiáltással pottyant a vizesárok kellős közepébe, hasra, mint egy béka. S míg a gyászvitéz krá-kogva és csöpögve mászott ki a partra, lova megkönnyebbülve ugrotta át a fatörzset s boldogan harapott a zabosember kosarának tartalmába.

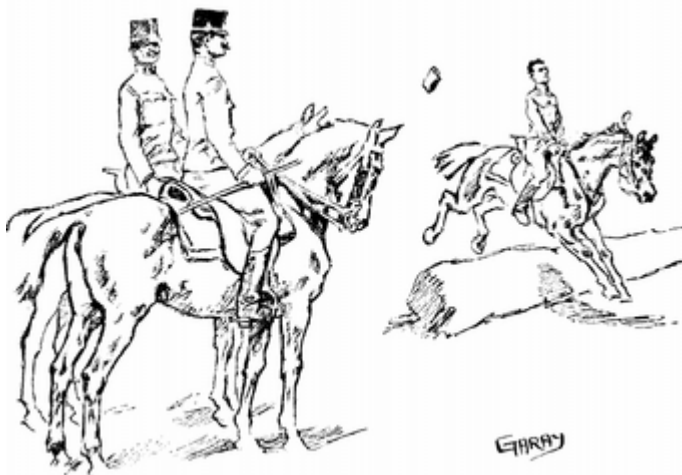
Nevetett az egész szakasz. Talán még a lovak is. S azon vizesen kellett Hillingernek újra ugratnia. Háromszor. Hibátlanul. Ahogy a rossznyelvű komái mondták, odaragadt a sok sártól a nyereghez. S ha nagyon bosszantani akarták, még napok múlva is utánaszóltak: „Koma, mikor fogsz újra fürdeni?”

És egy hét múlva felvirradt a szemle napja. Az apám újra kezébe adta Hillingernek a szárakat. De vést jósló volt az arca, mikor mondta:

— Aztán, ha bele mersz csimpaszkodni, úgy utánadvágom a sapkámat, hogy csak Szeben alatt áll meg a Dada, erre gondolj az egész szemle alatt.

— Fel a pofa, le a sarok, comb a ló mellé! — tette hozzá őrmester úr Fekete reménytelenül és komoran.

Mennyi szenzációreménnyel lestük másnap a hídalól az eseményeket! Végre, végre az ugratásra, s ab-

Ein schneidiger Kerl — mondta az ezredes édesapámnak.

ban is Hillingerre került a sor. Nyugodt vágásban folytatólagosan ugrattak, egyik jobban, mint a másik. Simán fordult Dada is az akadályra. Három lépéssel a sövény előtt aztán csoda történt. Hillinger felemelte a fejét és belevágta sarkát a lova oldalába. Dada kinyújtotta a nyakát — a szár puhán engedett. Hatalmas ugrásokkal repült keresztül a pejko az akadályokon. Dolfi sapkája valahol lemaradt, de ő még akkor is az eget nézte, mikor már dolgát végezvén beállt a többi közé a sorba.

— Ein schneidiger Kerl — mondta az ezredes az édesapámnak, mielőtt az általános dicséretbe belefogott. Az apám pillantása az őrmesterre tévedt. Annak ragyogott a szeme. — Hallgatni arany — gondolták mind a ketten. Így lett Dolfi a nap hőse.

De büszkesége akkor érte el tetőpontját, mikor másnap, a kimenője előtt, hívatta az édesapám.

— Látod fiam, Hillinger, nem is vagy te gyáva bivalyborjú, sőt még ugratni is tudsz, ha jobban félsz tőlem, mint a lovadtól. Megnézte jobbról, balról, szeme megelegedéssel pihent a fényes gombokon, s a hegyesre pödört kis fekete bajuszon. Aztán a felső zsebébe nyúlt. Kivett egyet a híres havannáiból, melyből még az őrmester úr is csak nagyritkán kapott. Egy szép, szökét adott neki.

— Izenem az édesapádnak, derék huszár lett belőled, nem hiába volt protekciód. Hanem, ha nekem még egyszer belekapaszkodsz ... na, abtreten.

És Dolfi ment. Vörösen a naptól és a büszkeségtől. Ki a kaszárnyakapun, végig a főutcán. Rágyújtott a pántlikás szivarra, s meg volt róla győződve, hogy azon a vasárnap délután ő az első huszár az egész garnizonban.

KIGYÚLNAK A TÜZEK.

Hammersdorf volt az édesapám második birodalma. Illetve a birodalmának második része. Mert a század kétfelé volt osztva. Az a nagy csapat, mely akkor egy huszárszázadot jelentett, bizony nem fért be egy kis erdélyi falusi laktanyába. A 3. és 4. szakasz külön, 5—6 kilométerre volt a századtörzstől. Bizony a parancsnok két-háromszor is megtette az utat naponta egyik falutól a másikig. Legtöbbször lovon, de kocsin, szánkón, biciklin is. Csak gyalog soha. Gyalog nem járt a huszár szívesen, úgy legfeljebb megállta a helyét.

Hammersdorf volt az apám állandó bosszúságainak tárgya. Mindig akadt ott mérgelődni való. Már a nevéért se kedvelte. Neppendorfból sikerült Kistoronyt csinálnia, de ha Szent Erzsébetet mondott, — pedig következetesen annak nevezte (mert hát Magyarország volnánk, vagy mi!?) — akkor a jó szászok értelmetlen ábrázattal néztek fel rá. A bíróval csak megértette, hogy így van a térképen, így kell nevezni, de a mindennapi életbe való átültetése a magyar elnevezésnek, sehogysem haladt. Rajta kívül nem igen törődött ilyesmivel senki. Nem, az ország nemzetiségi politikájával nem volt megelégedve az édesapám. Azt vallotta, magunk hizlaljuk, erősítjük az ellenségeinket. Aki magyar kenyeret eszik, tartsa magát hozzánk, érezze magát annak. De akinek ez nehezére esik — vagy még agyarkodik is ránk —, minek azt idebent dédelgetni. Menjen oda, ahova a szíve

húzza. De hát a huszárkapitányok véleményére nem voltak kíváncsiak a politikus urak. Pedig egyszer megmondta nekik.

Ez is azon a nyáron történt, mikor egy rekkenő délután csupahab lovon érkezett át Kistoronyba Szent-erzsébetről egy öreg huszár. Az alparancsnok kérette a kapitány urat sürgősen. Mert ég odaát a nagy szalmakazal.

Pedig csak délben jött meg onnan az édesapám.

— Nyergelni a Kócost — süvöltött végig a hangja a kaszárnyaudvaron. Öt perc se telt bele s az ideges, nagyképességű telivér versenytempóban repült gazdájával a tarlókon Hammersdorf felé. Mi pedig, gyerekek, nem félve így az elzavarástól, érdeklődve hallgattuk, mint faggatja az eseményekről őrmester úr Fekete a vizes lovát jártató huszárt.

— No, mi van megint a Nagynál odaát? Őrmester úr Nagy volt t. i. Szent-erzsébeten a „szol-gálatvezető”.

— Meggyújtották azok a бүдös oláhok a kazlat — dörmögte öreg huszár Kovács XVI. mérgesen a foga között. — Nem hittem volna, hogy merészkedik, pedig igen beszéltek.

— Beszéltek?

— Az a. Mikor tőlük akartunk szalmát venni. Azt mondták, nem adunk mi el a magyarnak semmit, inkább felgyújtjuk, amink van. — Jó — mondta az őrmester úr csöndesen (pedig láttam, hogy viszket a tenyere), mert messze járás máshonnan hordani, majd elmenünk a szászokhoz, azok örülnek a jó pénznek. Csak zúgtak, morogtak, oszt az egyik ki is mondta, majd felgyújtjuk azt is. Nohát. De nem hitük, hogy komolyan merik. Még hozzá fényes nappal. Hiszen ha meglátjuk a gyújtogatót, kiszorítjuk belőle a lelket, ha ugyan van neki. De éppen menázi idején történt. Oszt mire eszméltünk, már bele volt dugva egy nagy égő csóva a szalma közé. A bocskoros meg messze talpalt az erdő szélén. Láttuk, de nem

értük utól. A nagy kazal meg ég, mint a máglya. Vettek Isten előtt. Nincs egy hete, hogy raktuk, igen akkurátusan.

— Mi is most készültünk el — bólintgatott megértéssel őrmester úr Fekete —, mert szokás volt a trágyapénzből nyáron, aratás után nagymennyiségű szalmát venni, s kívül a kaszárnán, a gyakorlótér sarkán, nagy kazalba rakni, hogy télen meg ne szoruljanak. Fő büszkesége volt az őrmestereknek, hogy jól álljanak szalma dolgában.

— No — kockáztatta meg Kovács XVI. —, majd még azt is fölégetik.

— Már mint az én falum népe? csattant fel őrmester úr Fekete —, olyat nem pipáltok ti odaát! — Mert hát egy kis vetélkedés mindig volt a két félszázad között, ami most is kiérett a hangsúlyból. — A mi derék szászaink szeretnek és megbecsülnek minket.

— Iszen minket is — sóhajtá Kovács XVI. letörtén — de ha csak a fél falu szász nálunk, a többi meg az a rusnya népség, ki nem ismer becsületet. — Ebben aztán az őrmester úrral békésen megegyeztek. Egy darabig még elkomáztak, aztán felült Kovács XVI. a pihent lovára, s csendes rövidügetésben elindult hazafelé. A határból már látszott a távoli, hatalmas füstoszlop. Piszkosszürkén, bántón meredt fel a békés, ragyogó kék égi.

Az édesapám soká odamaradt. Leszállt az este, mire megérkezett. A nézése komor volt. Nem volt tanácsos a közelébe menni. Nagy nyomozás volt az ügyben. A gyújtogatás teljesen bebizonyosodott, de a tettesre nem vallott rá a falu. És csak az édesapám hallatlan energiájának volt köszönhető, hogy a feldühödt huszárok nem adták vissza a kölcsönt. Kisebb verekedések azután úgylis napirenden voltak. Ha egy huszár egyedül merészkedett a román falurész felé, mindjárt megszorították. Persze, az se hagyta magát. És virtus volt a huszároknál egyedül arra járni. Na,

az oláhokra nem lehetett ráfogni ugyanezt. A gyűjtögetés óta nagy ívben kerültek meg a kaszárnyát.

Még két dolog történt akkor, ami növelte az édesapám rossz kedvét. A Gyula öcsém — 8—9 éves lehetett akkor — mindenfelé elbarangolt kis fekete mokánylován. Egy nap a Poplaka nevű fennsíkon vágta, mikor az erdőből három román pásztor rohant nagy botokkal, kurjongatva felé. Óriás, lompos, juhászutyát is uszítottak a gyerek után. De a négy hős kis foxi, öcsém hű kísérője, halálmegvetéssel csimpaszkodott a fenevadba és feltartotta rohamát. A kemény kis Bogár lovacska pedig röpült. Át a poplakai árkokon, toronyiránt, haza. Meg is érkeztek épen. A foxik sokkal később, véresen, összetépve.

Az apám nagyon komolyan vette a nevetve előadott kalandot. Soha többé nem volt szabad Gyulának egyedül elbarangolnia.

A másik dolog, ami az édesapámat bántotta, olyasmi volt, amit akkor én még nem nagyon értettem. A metropolitánál volt megint egyszer hivatalos ebédre. Nagy traktamentumokat csapott mindig a román egyházfő, 2—3-szor egy évben meghívta a tisztikart is. Dacára a szemkitörő nagy kedvességnek, előzékenységnek, sok mindent látott, hallott ott az édesapám, ami nem tetszett az ő becsületes, magyar katonalelkének. S ezek a sorozatos elkedvetlenedések végül is oda vezettek, hogy egy szép napon kijelentette, utazik fel, Pestre. No, ezt aztán senki sem akarta neki elhinni! Hogy ő, ki éveken át még a szabadságát sem vette ki, minden kényszerítő ok nélkül, elhagyja egy hétre féltve őrzött büszkeségét, a századát, s elmenjen Pestre, mikor ott még díjlovaslás sincs, ez roppant valószínűtlennek látszott mindazok szemében, akik ismerték. De megtette, elment. És gondterhelten, rossz kedvűen jött haza. Csak később tudtuk meg, miért ment fel. Végigjárta nagy befolyású ismerőseit, rokonait, egy csomó neves közéleti szereplőt. És akkor, a háború kitörése előtt 6—8 évvel, figyelmeztette őket

a román veszedelemre. Arra a majdnem leplezetlen uszításra, magyarelles aknamunkára, ami a hivatalos román köröktől irányítva, alátámasztva, már akkor Erdélyben folyt. S amit mi behunyt szemmel, összetett kezekkel engedtünk a saját országunk területén.

Volt, aki meghallgatta, volt, aki megmosolyogta. Komolyan az ügyet nem vette senki sem. Mit ért egy huszár a nemzetiségi politikához! Hiba, kellemetlenség volna, ha bebizonyosodna, hogy talán — igaz van. Csak kerülni a kellemetlenségeket, pláne egy esetleges konfliktust mindenkivel. Odafönt Bécsben feltűnőben volt az ügyeskező diplomata, Aerenthal csillaga. Nagyon iparkodtak őt utánozni.

És lent, a határszélen, a vitéz első századnál folyt a munka tovább. Az apám jó katona volt. Megtette, amit kötelességének tartott, a többi nem öreá tartozott. Még jobban beletemetkezett a munkába. Az ezred keretén túl is híre ment az ő századának.

Egy nap kombinált rukkolást tartott. Ez is az ő találmánya volt. Mert mindennél, mindennap két helyen nem tudott jelen lenni, így néha egyidőben tartott részletelőadást. Gyalogrukkoló az újonccokkal — remondák. Reitschul az öreg huszárokkal s még néhány gyakorlat is a futószáron. Így rajta volt a szeme mindenben, látott, javított, irányított mindent. Lelkesen folyt a munka, az apám hangja zúgott, dörögött a téren, mi az öcsémmel élveztük az esetet a fahíd alól, rejtekhelyünkről. Ez volt a búvóhelyünk, mert persze a gyakorlótér környéke ilyenkor, már csak a szókincsünk felesleges kibővítése miatt is, tilos volt. Nekünk persze annál érdekesebbé vált a tilos élvezet. Nagyban leselkedtünk hát a híd alól, s csak mi vettük észre, hogy túl a lovardán, az országúton egy kocsí megállt. Kis, szürkeruhás ember ült benne, ki élénk figyelemmel kísérté az eseményeket a lovardában. Felállt a kocsiban, majd kiszállt, odajött egészen a korlátig. Nézelődött egy darabig, aztán gondolt

egyet, bement a lovarda kellős közepébe az édesapámhoz. Izgalommal figyeltük, mi lesz ebből! De másképp történt, mint vártuk. Az idegen pár szót mondott s az apám feszes „vigyázz”-ba merevedett. Aztán kezet fogtak s folyt tovább a munka még egy jó óráig. Az idegen ott maradt, nem únt bele még akkor sem, mikor mi már rég elpárologtunk a híd alól. A kocsit is elküldte, láttuk a kertből, amint végignézi az édesapámmal az istállókat, legénységi szobákat, felszerelést. Aztán feljött vele a dolgozószobájába. Édesapám frissítőket kéretett, mellette élénken elbeszélgettek. Tisztán áthallatszott a gyerek-szobába a hangjuk. Unalmas volt a lecke, inkább odafigyeltem. Az apám a hammersdorfi tüzről és a pesti útjáról beszélt, az idegen — valami turista lehetett — meg a saját kirándulását emlegette az erdélyi hegyekben.

A vöröstoronyi és egyéb szorosokról folyt a beszéd, katonai erődítésekről, építkezésekről, ami kellene. Nagyon megértették egymást. Később az apám be is fogatott s lekísérte kis, szürke vendégét egész a kocsiiig. Amikor az már régen elrobogott, még mindig ott állt egy helyben és hosszan, elgondolkozva nézett utána. Fiai, a század fiatal tisztjei körésereglettek, én is arra settenkedtem s hallottam, amint az édesapám lelkesen mesél nekik.

— Inkognitóban van itt — mondta —, senki sem tudja, hogy a határhegységet járja. Hallatlan érdekes ember. S látjátok, ugyanazokat a rémképeket látja, melyek gyakran megzavarják az én nyugodt álmom is. Csak ő nagyítva, szerves egészként veszi, s veszedelmesebbnek tartja, mint mi részletszemlélők azt látni véljük. Hatalmas tervei vannak a határmegerősítésre. Vájjon kap-e elég pénzt hozzá, ha tényleg ennyire vagyunk?

Az apám szeme merengve nézett a távolban sötétlő hegyláncok felé.

Mikor kíváncsian megkérdeztem, ki is volt az a szürke idegen, tekintete a távolból visszatért közénk. A fejemre tette a kezét.

— Egy nagyon okos ember — mondta lassan, elgondolkozva —, jegyezzed csak meg jól a nevét.

Idegen hangzású név volt, akkor hallottam először, s bizony nem gondoltam, hogy sosem fogom elfeledni.

Hötzendorfi Conradnak hívták.

AZ APÁM FIAI.

Három-négy fiatal tiszt is volt a régi időben egy huszárszázadnál. Már csak azért is, hogy ne képzelje az a szegény kapitány, hogy gondtalan az élet — szokta volt mondani mosolyogva nekik az édesapám. Bizony, keményen bánt velük. De azt tudták, hogy szolgálaton kívül is „fiai” igazán. Mindig számíthatnak atyai jóindulatára. Persze különbözők voltak mindahány. Odaát Szenterzsébeten már jól bedolgozott, jó lovas munkatársai, ideát Kistoronyon egy-egy betanítandó fiatal vagy rakoncátlan ráncbaszedendő csemete. Mert olyan is akadt. De kezdjük a legelsőn, kiről ezek a feljegyzések szólnak.

Hosszú, szőke fiú volt P. hadnagy, leányosan kék szemekkel s kissé zavart, jóságos mosollyal az ajka körül. Csakhamar összebarátkoztunk. Nap-nap után nálunk vacsorázott, mert dehogy is engedte be az apám esténként a városba a fiait. Elég a lumpolásra, haszontalanságra a hét vége. Tízre lefeküdni, de ötkor a lovardában lenni, ez is szabály volt az első századnál. S valahol, a havasok közti városkában, egy szőke kislány ezért igen hálás lehetett neki.

Szóval P. hadnagy roppant használható barátnak bizonyult. Osztotta rokonszenvünk a Pischinger-torta és ellenszenvünk a gouvernante iránt. Sohasem árulkodott — amivel kivívta megbecsülésünket, s ő volt a felfedezője a híd alatti rejtekhelyünknek is. Ez volt a főérdeme. Megértő léleknek bizonyult ugyanis, mikor panaszoltuk, hogy sohasem tudunk meglesni egy szép ugratást, nem lehet mulatni Fekete őrmester

kacsringós kiszólásain, mert nekünk tilos volt a lovarda környéke. Terepszemlét tartott velünk egy rejtekhely után, s az ívelt fahíd alját, mely a rendszeren száraz árkon vezetett át a külső lovardába, találtuk legmegfelelőbbnek. Együtt ástuk ki nagy titokban, jó mélyre, s kitűnő helynek bizonyult, hacsak nem esett nagyon az eső. Mi láthatatlanok voltunk, magunk azonban szemmel tarthattunk mindent. Ó, hányszor hívtott keresve minket, e fahídról szegény Fräulein Rosalie, míg mi közvetlenül alatta lapultunk hangtalanul az árokban.

Ma is emlékszem egyik találkozásunkra új barátunkkal. Jött fel édesapámmal az árnyas fasonon a lovardából, s előbbi behatóan magyarázott neki.

— Nézd, édes fiam, ha valamit el akarsz érni a huszárgyerekeknél, muszáj imponálni az embereidnek. Ezért a parancsnok a lovardában ordíthat, mint egy megvadult bölény, bömbölhet, mint egy éhes oroszlán, s trombitálhat, mint egy elkeseredett elefánt, de sohasem csicsereghet úgy, mint egy pintyőke. Mert ilyenre a huszár füttyül.

A fiatal hadnagy hamvas arca belepirult a leckébe. De mi boldogok voltunk! E perctől végérvényesen közénk tartozott. Megvolt a neve. Természetesen „Pintyőke”-nek hívtuk. Az is maradt még akkor is, mikor már rég megtanult úgy bömbölni, mint egy oroszlán, mert minden kísérlete, hogy megszabaduljon új nevétől, eredménytelennek bizonyult. Mindenki biztosította szeretetéről, de hasztalan volt minden „csicsergés”. A Pintyőke Pintyőke maradt. Mit tehetne egy ártatlan hadnagy-pintyőke ilyenkor egyebet, minthogy a kadét, aki még kajánul mosolyogni is mert, tölti ki bosszúját. Mint ez a jelen esetben is történt. Azt meg ő nevezte el — döntő sikerrel — egy vacsora után, mikor is Fräulein Rosalie egy zsebkendőt emelt fel a szőnyegről.

— Ki vesztette el? — kérdezte franciául, miközben meglebegtette a talált tárgyat, melyből csak úgy áradt az erős gyöngyvirágillat.

— Ez csak G.-stinkszié lehet — csicseregte el magát Pintyőke.

Harsogó kacagás jutalmazta a találó kijelentést. Csak a csinos kis kadét, báró G. nem találta a dolgot mulatságosnak. Férfiúi önérzetében mélyen megsértve dugta remekbeszabott zubbonya zsebébe a talált tárgyat, s mély sóhajjal kért Fräulein Rosalie fehér kezéből még egy feketét. Mert a kadét, ha bántotta valami, kétszer annyit evett-ivott, mint rendesen. Pedig máskor is győzte. De zavart és szerencsétlen perceiben egyenesen imponáló volt. És gyakran volt szerencsétlen. Miben — bevallom — mi is sokszor voltunk bűnösök. Kölcsönösen „húztuk” egymást s e foglalkozásnál nem szeretünk alulmaradni. Egyik sikerült esetünk volt, mikor bosszúból egy, a kéretlen segítségével tüneményes gyorsasággal kiürült datolyásdobozért, hosszabbra csatoltuk, Pintyőke barátunk megértő segítségével, egyik kengyelét a másiknál. Ült, ült szegény kis barátunk a sárgáján és nem értette, hogy miért lett egyszerre olyan bizonytalan a nehezen kivívott egyensúlya, melynek tökéletes voltára már oly büszke volt! Ő lett görbe, vagy talán a kis kancája? Nem, ez utóbbit még gondolatban sem merte gyanúsítani! Ez bűn lett volna a század híres lovasszelleme ellen! Szeme előtt lebegett a minden istállóajtón ott díszlő versezet:

*„Keresd a hibát, de ne mindjárt a lóban,
Derekabb lovas vagy, ha előbb magadban”.*

Hát ő kereste, kereste egyre, de csak nem lelé. Pintyőke, a lovardaparancsnok, pedig birkózva a nevetéssel, elcsicseregte, hogy a 33-ik ükanyja az áldozatnak, mennyivel egyenesebben ült a karosszékben 98 éves korában, mint elfajult leszármazottja e minden ülőhelynél kényelmesebb ló hátán.

Remegve az izgalomtól, lestük a híd alatt a „vágta” vezényszót, de immár oroszlantorkú Pintyőke szíve mindig pintyőkésen lágy maradt. Kengyeleket a ló nyakára tétette s kengyel nélküli lovaglást gyakoroltatott, miben az apám összes tanítványai — beleértve

még a kadétot is — mesterek voltak, úgyhogy mire a vezényszó: „kurzer Galopp” elhangzott, G.-stinkszi már megtalálta lelki és testi egyensúlyát, s mi csak félig kielégülten távoztunk a híd alól.

Közben egyre sárgultak-pirultak a levelek a fákon s a gyönyörű erdélyi ős beolvadt a csikorgóan kemény, de csodálatosan szép erdélyi télbe. Méteres, csillogóan fehér hótakaró borult hegyre s völgyre egyaránt, s a kristálytisza levegőben messziről zenélt a sok aprócsengős szán. Falu és város alján fel-felvillant a disznópörkölés piros szalmatüze, s nyitott konyhaajtók környékén ízes illata áradt a parázs felett barnuló kürtös kalácsnak. Szinte jönni látta az ember a karácsonyt. A nagy fehér Mikulás oda-illetett zúzmaracsipkézett fenyők aljába s lestük a szarvashúzta, angyalkísérte szánt, mely beröpíti a kitártszívű otthonokba a betlehemi fényt és örömeleget.

És egy reggel aztán megindult az erdő a város felé. Az apró mokány hegyilovacskáktól húzott szánkókon tízével, százával feküdtek az örökzöld, örökszép fenyők. A nagysüveges, báránybundás hegyilakók csillogó szemmel dicsérték portékájukat. De mi csak hagytuk, hogy alkudozzanak a karácsonyfára a nagyok. Minket sokkal jobban érdekelték a lovak, ezek a póninál alig nagyobb, nagyrészt nyári fekete, keményizmú és tisztainú kis erdélyi mokányok. Sokszor csodálkoztam azóta, hogy mily kevesen ismerik, milyen kevés szó esik erről a nagyon is figyelemreméltó, ősi erdélyi lófajtáról, melyet ott a népnyelven erdélyi mokánylónak neveznek. Kicsiny, hallatlanul szívós s igénytelen lófajta ez, mely különösen hegyvidéken tesz pótolhatatlan szolgálatot, mert zergeügyességgel mászik a sziklákon, könnyedén viszi mázsás lovasát, kinek gyakran majd a földig ér a lába, hűségesen húzza az óriás ekhósszekeret, melyen faszemet, savanyúvizet, rőzsét szállít le a hegyeken lakó pásztor, favágó és szénéégető népség. Igénytelensége a számárával vetekszik, nem is igen terjed el a

mokány ló járta vidéken a hosszúfülű vetélytárs. Hűséges gazdájához, fut utána, mint egy kutya és végtelen intelligens.

Egyáltalán, mint régi lovasember, esküdt ellensége vagyok a „buta, mint egy ló” mondásnak. A ló nem buta, csak természeténél fogva igen jóindulatú állat. És száz alkalommal kilencvenkilencszer a „csökönyös, buta ló” esetében az értelem- és érzéshiány bizony a lovasban található meg. S ezekben a kis, hegyi, erdélyi lovakban még fejlettebb az intelligencia. Talán az teszi, hogy szinte együtt él a gazdájával s jóban, rosszban osztozik vele. Az átlagló passzív értelme náluk élénkebb, aktívabb lesz. Mondhatom, mert bizony sokat „elbeszélgettem” velük gyerekkoromban. Bogár, az öcsém koromfekete kis paripája is közülük került ki, s arról mesélve, majd még sok bizonyítékot tudok felvonultatni a ló (ez esetben különös tekintettel az erdélyi, mokány fajtára) értelmessége mellett.

Ezek a kis, karácsonyfahordó mokányok különösen kedvesek voltak. Volt közöttük olyan, mely csak egyszer-kétszer került le évente a gazdájával az erdőborította hegytetőkről. Csodálkozva, de minden idegenkedés nélkül fogadták a sok ismeretlen benyomást, szaglálták a cukrot, sóskenyeret, mielőtt beleharaptak. De mindjárt más lett a helyzet, ha valaki incselkedve közeledett feléjük s megcibálta bozontos üstökük. Ilyenkor elveszett a természetadta jámbor bizalom s a kis mokány bántalmazójához hasonló rosszindulattal tette hátra a fülét. S az incselkedő hamar kaphatott egy jólcélzott, erőteljes rúgást.

Nekünk volt két kis kócos barátunk. Hét éven át ők hozták a karácsonyfát, s bár évközben igen ritkán volt szerencsénk hozzájuk, mindig maguktól, ismerős fordulattal kocogtak be a nyitott kapun, s mire hosszú gazdájuk a nyomukba ért, már vígan ropogtatták a ritka, de e kirándulásokról jól megjegyzett csemegét — a kockacukrot. Ott feküdt már a kocsin a mi örömhözó szép ezüstfenyőnk. De a legszebb és legnagyobb

fa mégis az volt az illatos halmazban, mely odakerült a nyitott lovarda közepére. A huszárok beleerősítettek a fagyos földbe, hóba. S aztán következett a mi vidám munkánk, a fa feldíszítése. Pintyőke kétlábú magas létra tetejéről erősítette a fa hegyére a betlehemi csillagot s az egész háznép segített felaggatni a rengeteg szivart, cigarettát, diós-, mákos-, lekvároskiflit, tükröt, kispipát, bicskát s egyéb huszár-gyönyörűséget. Kosárszámra hozták a lányok fentről, a lakásból a sok minden jót, de nekünk mégis aggodalmaink voltak, hogy kevés lesz a készlet, mert hát a kadét is ott volt a szorgoskodók között. Be is panasolta Pintyőke az apámnak, mikor működésünkben gyönyörködve arra sétált.

— Stinkszi, mit csinálsz ott a fa ágai között? — kérdezte nyomban az édesapám.

— Dolgozom — jelentette Stinkszi tele ábrázattal — s kicsit megkóstoltam, hogy jó-e a diós!

— Hát a kóstolás, barátom, az tilos — kacagott az apám —, mert akkor tényleg sovány karácsonyfájuk lesz a huszárgyerekeimnek. De a segítségért szívesen vesszük, csakhogy közben füttyülni kell! — És az apám intonálta a „Du lieber Augustin”-!

Stinkszi — mit tehetett volna egy szegény kadét egyebet, ha a kapitánya „kér” valamit? — szépen továbbfújta. S így a szakadatlan füttyszó mellett (mert ha abba hagyta, csak egy pillanatra is, mi mindjárt védőüvöltésbe kezdtünk), nevetve és tréfálva rakódott meg szeretettel Erdély kies földjén a huszárkarácsonyfa. Sietni kellett. Hamar ránkborult a téli este, bár ez ott sosem volt sötét. A decemberi égbolton is felragyogtak a csillagok. S odalent, a hólepte lovarda kellős közepén kigyulladtak a fán imbolygólángú földi társaik. Mi már akkor fenn az erkélyen szorongtunk, s ha behunyom a szemem, ma is látom azt a misztikusan gyönyörű képet s hallom az édesanyám csilingelő hangját:

— Úgy-e, nem felejtitek el sohasem, hogy ez milyen csodaszép!?

A huszárok ott álltak mind hosszú, sötét sorokban. Előttük ragyogott, csillogott a béke, a szeretet ünnepi fája. Az apám hangja rövid, tömör mondatokban hasította a hideg levegőt. Azután csend. Csak a gyertyafény csillogott a havon. Halkan, reszketve, szíveket érintve szólalt meg a trombita. Imához! S a hideg karácsonyi éjben melegen borult a lelkekre az áhítat. Az utolsó hang hosszan szállt el a hegyek felé, mint egy sóhajtás. Lassan mozgolódni kezdtek az elmerült emberek. Az apám mosolyogva emelte fel kezét. A kürt felrivalt — *attaque!* Egy gomolyagban rohantak a huszárok a fára. Pillanatra magasan csapott fel a láng, amint eldőlt a nagy fenyő, de a felkigyózó tüzet elfojtá a ráguruló, kacagó, birkózó, játszi tömeg.

Virtus volt sokat zsákmányolni. De csak addig, amíg kiderült, ki az ügyes legény. Aztán barátsággal megosztottak a zsákmányon, senki sem maradt ajándék nélkül, s a sötétben egymásután gyúltak ki a fényes szivarszemek. Odabent az istállóban a lovak ropogtatták elégedetten a dupla adag karácsonyi abrakot. Meglátszott rajtuk, hogy a századnál tettekben is vallják, hogy „a huszárnál először jön a lova, aztán nagyon soká nem jön semmi, s aztán másodszor is csak újra a lova, legfeljebb harmadízben kerülhet rá a sor magára a huszárra”. Bizony, ilyen volt a régi huszárok gondolkodása. Meg is látszott — a lovaikon. S meg is hálálták azok nekik. Hűséges társaik voltak dicsőségben, vetélkedésben, harcban és gondban egyaránt.

Lassankint elcsendesedett az istálló környéke is. Nagy, téli, falusi csend borult a huszárlaktanyára, mikor egymásután megszólaltak a közelben, a távolban a karácsonyéji harangok.

Gyönyörű farsangi telek is voltak Erdélyben akkortájt! S Nagyszeben volt a tél kedvenc városa. Kicicomázta, megfiatalította. A hosszú Schewis-utcán

végig kicsipkázta a fákat habkönnyű, csillogó, biedermeier-ruhákba; s a nagyjégen — mely köröskörül ityen díszben pompázott — húzta, fújta a katonabanda a talp-, illetve korcsolyaalávalót. Vasárnap délelőtt, szombatesti bál után, ott volt az egész garnizon, s sikk volt kísétálni az Erlen-park fehér csodavilágába, tréfálva, kacagva megkerülni háromszor a híres „Heiratsbaumot” s belevinni abba a régi, kedves, fiatal világba a szívekből kisugárzó derűt.

A heti munka után megpendült a korzón a kistoronyi „fiúk” sarkanytyúja, s belepengte, belezengte abba a téli ragyogásba, hogy a huszár a világ első katonája s a huszárhadnagy a teremtés koronája. Az a kedves, mindent élvező öntudatosság sohasem volt sértő. Magávalragadó életlendület volt csupán, — fiatal és igaz. S ebbe a kacagó, farsangi hangulatba mint egy bomba ütött be a hír: — Brassóban botrány történt! És a legfessebb huszárhadnagy állott a központjában! Szörnyűség, szörnyűség! A törzstisztek összeráncolták a homlokukat. A tábornok és az ezredes szigorú arccal tárgyalta velük az ügyet, — de valahogy a szeme mindnek nevetett hozzá. Persze, egyhangú volt a vélemény, hogy a bűnös méltó büntetést érdemel.

De mi is volt hát az a szörnyű nagy büntény? Adva van a delikvens — a „teremtés koronája”. Karcsú, magas, barna fiú, ragyogófogú, kékszemű — és 23 éves! Szabója, cipésze mesterei szakmájuknak, hozzá a ragyogó egyenruha, melyet viselni is büszke boldogságot jelentett. És volt persze egy kacér fiatal menyecske is, tüzesszemű, barna román szépség, kinek presztízskérdés volt ugratni a legcsinosabb hadnagyot s szaporítani vele hódolói táborát. Nagy volt a huszárban a lendület — a csillagokat lehozni csekélység lett volna az égről —, de a szép asszony egyénibb áldozatra vágyott. A fiú nem bírta kitalálni, hogy mire, pedig néha félórát is táncoltatta a lovát a csikorgó hidegben az ablaka alatt, de se az, se a második eme-

let párkányáig felplántált cigánybanda éjjeli zenéje nem hódította meg az igény telj es tündér szívét.

— Tudja mit — kacagott a szép asszony egy báli éjszaka pezsgős hangulatában —, küzdje le önmagát, áldozza fel hiúságát értem. Úgy-e ez túlnehéz feladat, de én alázatos hódolót követelek!”

— Vállalom. Halljuk a feltételeket, semmi sem lehetetlen egy huszárhadnagynak. Szavamat adom, hogy minden kívánságát teljesítem! — hangzott a büszke válasz. Nagyot villant a kacér menyecske bűvös barna szeme.

— Jöjjön át holnap, korzó idején a lakásáról hoz-
zánk — mondta incselkedve — teljes díszben, de mezítláb, mint a Canossát járó, könyörgő bűnösök.

A társaság kacagott. No, ez igazán teljesíthetetlen feladat! A bolond óra mámorában összecsendültek a poharak, kinevették a lelkes hadnagyocskát, ki csillogó szemmel állta a lehetlent. Tehette, senki sem vette komolyan. Mindig volt és lesz bolondos farsangi szerelem — sa józan nappal mindig elfelejteti a mármáros báli éj bohó szavait, kívánságát.

Lassan virradt a vasárnap reggel. Csikorgó hideg volt, s a szép asszony korzóra néző ablakain csak délre lendültek magasba az álmát őrző sárga függönyök. Már benépesült a sétány, mikor kinyílt a szomszéd ház ajtaja s kilépett rajta a déli fénybe H. hadnagy ragyogó új mentében, kissé félrecsúsztatott sapkával a fején. Fehérkesztyűs keze könnyedén pihent a kardja markolatán, s a sétáló tömeg még rá sem eszmélt, hogy mezítláb ment végig a csikorgó havon, mikor már eltűnt a sárgafüggönyös ház kapujában.

No de voltak mindig kíváncsiak, kiket a más dolga mindennél jobban érdekel. Az esetnek híre ment, s eljutott a tettes felettes hatóságának fülébe is. — Tekintély rombolás, botrány, komolytalanság — zúgott, morgott egy csomó nagyfejű. De voltak bizony — minden szokásos „vicc” ellenére is túlsúlyban — „jófejűek”, kik aztán kezükbe vették az ügyet. Kisült

a vallatásnál, hogy bizony megtörtént az eset s az indokolás volt, hogy egy huszárhadnagy megtartja minden körülmények között is az adott szavát! Hát ebbe nem lehetett belekötni. A körülmények helyes megválasztásáról tartott előadást a delikvens megszívlelő csendben hallgatta végig. Ezt követte egy hosszú elmélkedésre s magábaszállásra bőven időt nyújtó szobaáristom, s végül áthelyezés egy másik ezredbe, szigorúbb vezetés alá. S mivel ez az ezred épp a Nagyszebenben állomásozó huszárezred volt, érthető, hogy oly nagy izgalmat váltott ki az újdonság. Elsősorban a hölgyek gyűltek össze megvitatni a nagy eseményt. — Istenem, egy csinos, „rosszhírű” huszárhadnagy a láthatáron, lehet ennél valami érdekesebb, izgatóbb!? Láthatlanba szerelmes volt már bele a fele.

Sajnos, az ezredes, br. U., egészen másképp fogta fel a dolgot. Fel s alá száguldott az ezredirodán, mint ketrecébe zárt oroszlán, s hegyesre pödört bajusza még a szokottnál is nedvesebben meredt előre.

— Mit csináljak én vele — bömbölte, egyéb áldozat híján, a segédtsíztjének —, javítóintézet talán az ezredem, hidegvíz-kúrával és kényszerzubbannyal, megkerült szerelmesek részére? Unerhört, unerhört, mit kezdjek éppen én vele, mi?! — És fújva, morogva száguldott tovább fel-le, fel-le az ezredirodán.

Régi igazság, hogy ahol legnagyobb a baj, ott van legközelebb a segítség, mert az adjutáns, amint illik, megint egyszer fején találta a szegyet, amikor halkan és szerényen megjegyezte, hogy azt hiszi, az első századnál nagyszerűen és megfelelő erős kezekbe lehetne elhelyezni a nehéz esetet.

Báró U. megállt a száguldásban.

— Was, was — ismételte szaporán az anyanyelvén, mert nagy izgalomban mindig csődöt mondott a magyar tudománya. Lassanként felderült az arca. — Was hab ich gsagt, persze, hogy ez az egyetlen megoldás, ha már benne vagyunk ebben a kátyúban.,

azonnal lovas menjen Kistoronyba a kapitány úrért.
Kéretem!

Nekividámódva és megkönnyebbülve, mint akinek sikerült terhét lelökni a válláról, folytatta sétáját fel-le, fel-le az irodán. Aztán megállt a segédtisztje előtt, jókedvűen és bizalmasan a vállára veregetett:

— Te, hanem ez se lesz ám könnyű dolog ennek a beosztásnak az elintézése — mondta mély meggyőződéssel. Ebben aztán megint nagyon egyetértettek.

Dehát egy huszárezredes nem félt még soha senkitől és semmitől. Még a legkurucabb kapitányától sem. Hanem azért két „krigli” sört felhoztak az irodába szíverősítőül az értekezés előtt.

Így került a legfessebb huszárhadnagy az első századhoz. Az apám különkihallgatáson fogadta az irodáján. Reszkettek belé az ablakok, amit akkor úgy neveztek, hogy „Standpunkt klar machen”. Aztán karonfogta és felhozta vacsorára. És az új rossz fiú cseppet sem látszott ijednek. Az édesanyámnak nyomban leadott két egészen új viccet. Frl. Rosalie-nak megdicsérte a kézimunkáját s velünk „Brúdert” akart inni mindenáron, amit konokul visszautasítottunk. Mert nagy volt szívünk bánata, ha arra gondoltunk, hogy egy új jövevény rendesen a válást jelenti egy régi jóbaráttól s aki Pintyőkénket „kítúrta”, az elvből csak ellenség lehet! Frl. Rosalie sokkal ingatagabb jellemnek bizonyult. Rosszalólag vettük észre, hogy a legfiatalosabb blúzát vette fel a vacsorához és ki volt puderezve az orra, mi nála az érdeklődés legbiztosabb jele volt. Pintyőke, meghatva ragaszkodásunktól, látva szomorúságunk, megvigasztalt, hogy még legalább húsvétig itt marad s míg lassan átad mindent a szakaszánál, egyre több ideje marad velünk ródlizni, játszani. Így aztán lassan engedett a fagy, amely lelkünkre dermedt, s mivel az új jövevény igen mulatságos alaknak bizonyult, kezdtük őt a bandába befogadni. A legkeményebb dió az új fiú hódító kísérleteinél határozottan az édesapám volt. Pedig nagyon iparkodott a kedvében járni, hanem nála minden

terve balul ütött ki. Hallotta, hogy szigorú új parancsnoka nagy lószakértő és lelkes lovasember, hát úgy képzelte, ez úton fogja eredményesen megindítani az ostromot. Égig magasztalta neki a saját két rossz lovát, melyekkel eddig édeskeveset törődött. Elmesélte, mennyire lekötik érdeklődését, minő szunyadó képességeket sejt bennük s szerényen megtudakolta, új parancsnoka minő kiképzést tart a legcélravezetőbbnek tehetségeik helyes fejlesztésére. Mert ő nagyon szorgalmasan készül velük foglalkozni, tudását e nagyszerű vezetés alatt tökéletesíteni, s ezt a két elsőrangú, nagykéességű állatot. Az apám, ki szótlánul hallgatta már jó ideje új fiát, itt ráemelte szemét s megszakítá a sebesen gördülő mondatot.

— Láttam — mondta szárazon s újra a rosszul szelölő szivarjára fordította a figyelmét. Az új hadnagyot egy cseppet sem zavarta ez a lakonikus rövidség.

— Nagyszerű — lelkesedett tovább —, így tán mindjárt kaphatok irányítást, hogy mit csináljak velük?

Az apám csöndesen benyúlt a hátsó zsebébe. Kivette kis revolverét és letette a dohányzóasztalra, új hadnagya elé.

— Mi ez? — kérde az megütődve.

— A válaszom — felelte az apám s látva a csodálkozó, riadt szemeket, egy kis mosollyal hozzátette —, lödd le, fiam. — Aztán immár rendbehozott szivarjából illatos füstfelhőket eregetve indult kifelé az irodába. Az ajtóban mégegyszer megállt s hátra-nézett. A hatással meg lehetett elégedve, mert most már nevetve fenyegette meg új fiát és biztatóan hozzátette: — De mind a kettőt ám!

Huj, micsoda kacagás tört ki a szobában, amint betette maga mögött az ajtót! Pintyőke és G. Stinkszi siettek gratulálni az új módszerhez, mellyel — mint az új fiú előre bejelentette — parancsnokát „megfőzni” készült és nekik persze imponálni akart. így érthető volt a nagy öröm az eredmény fölött. Humor

azonban volt a fess hadnagyban; magához térve első meglepetéséből, kinevette ő is önmagát a többiekkel.

— No, ez nem egészen úgy sült el, mint ahogy gondoltam — vallotta be őszintén s miközben kissé ideges mozdulattal simogatta hátrafésült dús haját, nagy nyíltsággal kérdezte.

— De hát mondjátok meg, mit csináljak, hogy belekerüljek a gráciába?

Pintyőke ráemelte őszinte, becsületes szemét.

— Hiába itt minden ravaszkodás — mondta mély meggyőződéssel —, csak ismétélhetem, amit először mondtam kérdésedre, itt dolgoznod kell!

Stinkszi komoran rábólintott.

— És akkor egész tűrhetően meg lehet élni — szólt és még egy Kuglert dugott a szájába.

Az új hadnagy furcsa fintort vágott. Amit mi reménykedve arra értelmeztünk, hogy nem szereti az édességet. Így, amint az már az életben lenni szokott, mindenki arra gondolt, ami a saját érdekkörébe esett, s mindenki a maga módja szerint kereste az utat, mely célja eléréséhez vezet. És amint az szintén gyakrabban előfordul, mint képzeljük, de főként, mint bevallani szokás, H. hadnagy is azon az úton érte el a célját, amelyre legkevésbé számított. Aznap, mikor a legborúsabb volt a kedve, azzal az indítványával, melynél a legnagyobb ellenvetésszülte harcokra számított, nyerte meg új parancsnoka szívét.

Mondom, borús volt a hangulat. Hogyne, miko* hát óráig tartott a gyalogrukkoló s utána még egy teljes órát cipelte a kapitánya istállóba, nyergesbe, szerszámkamrába s egyéb érdektelen helyekre. Miközben folyton azt emlegette, hogy holnap nagy gyakorlat van készülöben s személyesen kell megbizonyosodni a tökéletes rend felől. Jaj, de szeretete volna megmondani, hogy az csak holnap lesz s hogy még mindig volt valahogy, ellenben neki ma, sőt már ebben az órában két randevúja van, melyet lekésni bűn, sőt lehetetlenség. De valahogy nem bírt kijönni

az ajkán a lelkéből feltörő érzélem, amint a parancsnokára pillantott, s minden szép terve helyett végül is ott ült a többiekkel a jól ismert dohányzóban s várta, hogy majd jelentik, hogy „tálalva van”. És elgondolta, hogy tíz óraker ott fog állni ismét a tiszta kis parasztház két utcai szobájában berendezett csendes kis lakásában s hiába ígéri a legényének, hogy fejéhez vágja sikertelenség esetén a csizmáját, az mégsem fog semmilyen alkalmatosságot találni, mely a városba beszállítsa s hacsak nem akar lakkcipőben nekivágni a falusi út kátyúinak, lefekhet nyomban aludni, hogy ötkor üdén várja az első szabadgyakorlat tanulságos örömeit.

Bizony, vannak percek, melyek öldöklő keservét még Kati szakácsné legnagyobb művészete se tudja ellensúlyozni s a lélekben majd felrobban az összesűrített magasabbrendűség, ha rápillant Pintyőke derűs és megelégedett arcára, vagy észreveszi G. Stinkszi érdeklődő orientációját a kulináris élvezetek iránt.

Szóval a bomba meg volt töltve, s még vacsora előtt robbant is. Az édesapám vidáman lépett a szobába s mint aki nem látja új fia szenvedő képét, rögtön melegen érdeklődött nála, hogy gondolt-e arra, hogy a szakaszánál levő két érzékenymarú sárga hátára faggyús ruhát tegyenek a pokróc alá a nyergelésnél, mert a martörés olyan baj, mely gondos szakértelemmel vezetett csapatnál nagyrészt elkerülhető. Tehát az első századnál egyáltalán nem fordulhat elő. Nem, ez határozottan több volt, mint amennyit egy béklyókba vert hadnagyi kedély elbír. A bomba robbant. H. hadnagy engedelmet kért, hogy neki bejelenténivalója van, melyet már ma, a családi körben szóvá tesz. Elhatározta, hogy enged anyja kérésének, jelentkezik a felvételi vizsgára a hadiakadémiára. Belátja, hogy csak annak van jövője, oda kell, hogy tömörüljön a szellemi fölény, mely nem akar beleszürkülni a mindennapi élet apró, nevetséges körülményeibe. Befektette —

maró gúnnnyal — az általános reflexiókba az egyéni keservét s miközben beszélt, egyre jobban beleszerezett a tervébe. A szeme villant, fejét hátravetette, várta a harcot, a kétkedést, mely gyakran kísérte eddigi hirtelen nekilendülését. Ellenvetés helyett azonban az apám feltörő örömmel ölelte a keblére.

— Ez egy okos szó volt, fiam — monda elismeréssel —, senki sem támogathatja nálam lelkesebben az elhatározásodat! Bámulom, hogy nem jöttem már magamtól is reá.

— Igen, igen, te odavaló vagy a nagy vezérkarba! Ilyen csinos gyerek, jó fellépés, nagy lendület, óriás önbizalom, szeretet beszélni, fiam, hiszen te született vezérkari vagy! Gyere — mondta sürgetőleg —, még ma este megírjuk a kérvényedet a felvételi vizsgára. — Karonfogta és vitte, szinte húzta le magával az irodájába.

Valamennyien, mint a fejbekólintottak, néztünk utánuk. Csak az lehetett részünkre az egyetlen vigasztalás, hogy az új vezérkari arca sem sugárzott még e percben a feltörő intelligencia lebírhatalatlan visszfényében.

Mire félóra múlva az apám elégedetten, új dicsőségek felé törő fia pedig nagy öntudattal, de kissé bizonytalan arckifejezéssel visszatért és belépett a szobába, furcsa látvány fogadta őket. Pintyőke, Stinkszi, én az öcsémmel, sőt még Fräulein Rosalie is ütemes léptekkel meneteltünk az asztal körül egy melódiát dúdolva, melyhez édesanyám ezüsttálcán két teáskanállal verte az ütemet. Hangzott pedig az új induló következőképen:

Man geht im Kreis rund umadum,
dumm, dumm, dumm
Der Generalstab weiss warum,
rum, rum, rum ...

Azt mondják, szép az, ami tetszik. Ha ez fedi a valóságot, úgy ez a műdal gyönyörű lehetett, mert óriás tetszést aratott. Régen folyt le ilyen emelkedett hangulatban a vacsora. H. barátunk is csakhamar

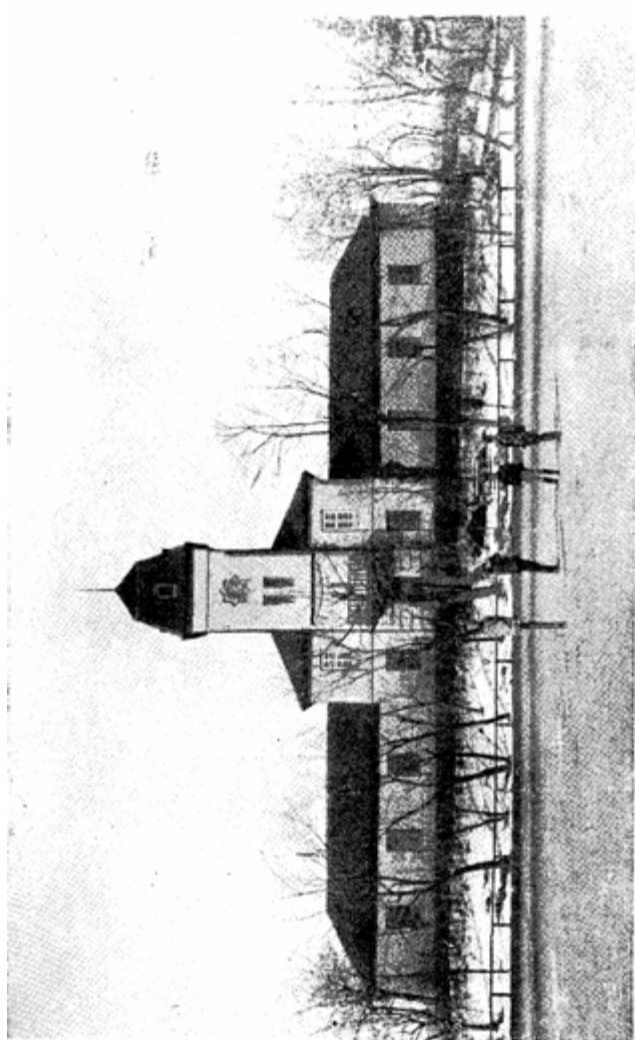
megtalálta önmagát s feledve meghívást és randevút, teljes szívvel élvezte sikerét. Mert hogy teljes siker volt, az bizonyos. Ő volt az est szenzációja, központja s ez volt viszont a légkör, mely egyéniségének teljesen megfelelt. Olyan csekélység, hogy pl. Pintyőke a nyakába borult s elcsukló hangon kérdezte: nem hatja-e meg őt is könnyekig, hogy mindnyájan mennyire örülünk, hogy talán hamarosan megszabadulunk tőle, cseppet sem zavarta, a többiek-nél pedig csak emelte a hangulatot. Az apám tanulási céljaira szabad délutánok említését megértő bólongatással fogadta, szóval teljes volt az összhang, szép a jelen s még rózsásabbnak ígérkező a jövő, melyre nézve minden kifejtett tervét a legmesszebbmenő csodálkozással hittük el a nap hőségnek.

Erre vérszemet kapott s büszkén a mellére ütve, felkiáltott:

— És most idenézzenek, hogy mint lovas is milyen teljesítmény van már nem is előttem, hanem mögöttem! Lemértem a poplakai nagy árkot, ott, ahol átugrattam ma, az általatok csámpás gribbensnek csúfolt kis telivéremmel, mely fényesen beigazolta az én helyes megítélésemet s hozzáfűzött nagy reményeimet — szólt, s kivett a zsebéből egy nagy tekercs spárgát, melynek egyik végét büszkén a kezembe nyomta. Elindult vele, de keskenynek bizonyult az ebédlő, bent lépkedett már a dohányzóban s még mindig volt zsineg a markában, úgy, hogy Stinkszi már attól félt, hogy ki kell tolni ott a falat, hogy elférjen. Bizony, majdnem az ablakig ért vele, pedig lehetett a két szoba szélessége együtt tíz, tizenkét méter.

— No, mit szóltok hozzá? — kérdé diadallal. A pillanatnyi ámuló csendet az öcsém vidám gyerekhangja törte meg.

— Ismerem a poplakai nagy árkot, ugrattam én is az alsó keskenyebb végét a Bogárral. H. bácsi nem szélteben, hanem hosszában mérte le! — szólt s nyomban lebukott az asztal alá, ami bölcs előrelátás-

Kistorony.

nak bizonyult, mert így a fejének irányzott narancs Fräulein Rosalie kötőtűiben akadt meg s ott csinált nagy galibát, míg Pintyőke ölbekapva kis barátját, a kacagó társaság védelme alatt biztonságosabb tájakra menekült vele.

Így indult el az apám vezérkari fia, hogy sok nevelés és vesződés után örömet is szerezzen neki.

A TÁBORNOK, AKI AZ ÉGBEN LAKIK ÉS A VÉN FAJDKAKAS.

Báró K. brigadéros híres kemény ember volt; az édesapám mindjárt az első szigorú szemléje után nagyratartotta és megszerette, viszont anyusnak nagyon lehangoló volt a véleménye róla. Ami nem csodálható, miután Szebenben a harmadik emeletre mentek lakni K.-ék, pedig kevés ház volt ilyen magas s az anyám semmit sem utált úgy, mint a lépcsómászást. Erős asszony volt, de fürge és mozgékony a síkon, de viszont mászást, azt ki nem állhatta. Dr. Ottó, a híres szebeni orvos, egyszer ezt a gyengéjét akarta kihasználni, hogy sok hívet számláló fogyókúrájának részvételére bírja.

— Ugye, szívdobogást kap és kimarad a lélekzete, ha sietve megy hegynek föl, úrnóm, de ezen segíthetünk! Nem kell majd félnie, hogy végül is szívbaj lesz belőle, ha megígéri, hogy holnaptól kezdve irányításom szerint fog élni.

Az anyám derűs arca komolyra vált.

— ígérem, kedves doktor — mondta ünnepélyesen —, hogy magamba szállok; mától kezdve elkerülöm ezt a veszélyt és ezentúl csakis kocsin fogok hegynek felmenni!

Aztán kacagott, olyan ellenállhatatlanul, mint csak ő tudott, hogy a meglepett s hiúságában kicsit megsértett doktor is kénytelen volt elmosolyodni. S most íme mégis három emelet megmászására volt kénytelen elszánni magát. Mert liftet még nem ismert a

város. Nagyszébenben vagyunk s 1906-ot írnak dátum gyanánt. De meg is fogadta, hogy ez egyszer és soha többet! Ezt azon melegében meg is mondta báró K.-nak, hogy akinek olyan nagyszerű „Haudegen” kinézése és híre van, mint neki, annak nem is illik azzal ámítani a világot, hogy ő egy angyal, mert csakis angyalokhoz illő ilyen égi magasságban lakni.

Báró K. végtelenül mulatott azon, hogy ő „a tábornok, aki az égben lakik” s kedves, gömbölyű feleségének még a könny is potyogott a szeméből a nevetéstől, úgy élvezte a támadást. T. i. ő sem szeretett nagyon emeletet mászni, csak szigorú urának nem merte bevallani. Későbbi meleg barátságuk idején is megmaradt ez a tréfás ismerkedési bosszantás szokása a tábornok és az édesanyám között. Pl. mind a ketten szenvedélyes kertészek voltak. Édesanyám maga nyesegette a rózsafáit a kistoronyi kertben, a bárónak is volt egy szép kertje, hol üres óráiban hasznos, nemesített növények termesztésével foglalkozott. Persze, ha a kistoronyi kertben egy hatalmas sárgarépa nőtt, vagy az erkély alatt egy különösen szép rózsza bontotta ki szirmait, azt mindjárt felküldtek az „égbé”, az incselkedő kérdéssel, hogy a másik kertben semmi sem terem? Több ilyen küldemény járt tréfás kísérettel ide-oda, mikor egyszer, pedig még el se búcsúzott a tavasz, hatalmas kosár gyönyörű új rózsakrumpli érkezett az „égből”, azzal a gőgös felszólítással, hogy ezt tessék utánamcsinálni ilyenkor, ilyen nagyságban, s a kérdéssel, hogy sikerült-e a meglepetés?

Csak rövid kártya volt a válasz, melyben a kistoronyi kertésznő szerényen bevallotta, hogy nem is próbál ekkora burgonyát termelni, mert tudja, hogy neki az úgysem sikerülne. De bármilyen nagy is az elismerése, be kell vallania, hogy meglepetése nem volt túlméretezve, mivel, hivatkozva egy jólismert német közmondásra (Die dümmsten Bauern haben die grössten Kartoffeln), valószínűnek látszott, hogy nem Kistoronyban fognak a legnagyobb krumplik

teremni! Ezen aztán nagyot mulatott a kedves, vidám társaság, báró K. pedig rémes bosszút jelentett be előre. Azonban soká nem adódott rá megfelelő alkalom, már majdnem feledésbe merült az egész vidám történet, mikor tél derekán a tábornok, aki nagy vadász is volt, lőtt egy hatalmas fajdkakast. Díszpéldánya volt fajának, büszkesége lehetett minden Nimródnek, ellenben a szakácsné kijelentette, hogy ehetetlen Mathuzsálem s miután minden vadász és nem vadász illően megcsodálta, engedelmet kért, hogy a csonttáfagyott állatot kidobhassa. Báró K.-nak ekkor azonban pompás ötlete támadt. Végtelenül kedves levél kíséretében, melyben a várúrnő közismert háziasszonyi erényeire hivatkozott, felajánlotta, mint ínycsafalat, ezt a, csakis a kistoronyi vasárnap ebédekhez méltó vadászszákmányát.

Csak kedves köszönetet kapott s kezeit dörzsölte örömeiben, hogy bosszúja mily fényesen sikerült, még csak replikázni sem tudott az áldozat. Mint a törzsvendégeknél érdeklődött, nem is került az asztalra az „ínycsafalat”. De hiába tudakozódott a „finom” fajd sorsa iránt, mindig csak egy kedves mosoly volt a válasz s megerősítése annak, hogy figyelmével nagy örömet okozott. A sikerült bosszút aztán tartós béke követte, végre is tavaszba enyhült a hosszú, kemény tél, melynek első barkás, napfényes vasárnapján K. báróék is hivatalosak voltak Kistoronyba ebédre. A báró, gyomorhajos ember letére, nevetve készítette tányérja mellé a szódásdobozát, azzal tréfálva az édesanyámat, hogy ő már akkor is kénytelen szódát venni, ha csak nézi, megnyit esznek a többiek, a feleségét és a ház úrnőjét sem számítva kivételnek.

A tréfa ellenére azonban maga is kétszer vett az előételből. Vajastésztába burkolt, libamájjal tűzdelt roulade volt ez, kitűnő pikáns ízzel, s egy olyan csodás sauce kíséretében, melyet csak a híres Kati tudott kreálni.

A háziasszony szerényen háritott el minden dicséretet.

— Könnyű ízletest adni, ahol finom az alap — tette hozzá egy kis mosollyal.

— Az alap — nevetett a báró —, hiszen nem is tudjuk, mit ettünk ilyen jóízűen!

Az édesanyám szemének egy intésére Samu inas hozott valamit a tábornok felé. Kicsit viharvert állapotban volt már, de a díszes felborzoltvégű papírgallér ellenére is tisztán felismerhetően pihent a tálcán egy vén fajdkakas feje.

K. báró ijedtében három kanál szódát vett be a szokott egy helyett. Nem ártott meg neki. Már t. í. a szóda. Mert a fajdkakasról, arról Kati felelt. Abban nem volt hiba, a száz év ellenére sem, miután megfelelő előkészítésben részesült.

Az emelkedett hangulatú ebéd végén, mely megint csak emelte a kistoronyi diné-k jó hírnevét, K. tábornok ünnepélyes fegyverszünetet kötött az édesanyámmal. Belátta, hogy vannak esetek, amikor okosabb, ha a legvitézebb huszártábornok is kapitulál.

A KUMTI.

Kurschmied úr Horváth híres ember volt. Híreségénél csak a tekintélye volt nagyobb, amit egyrészt annak köszönhetett, hogy megtévesztésig hasonló hatalmas hangja volt, mint a parancsnokának. Pedig arról az a legenda járt szájról-szájra, hogy ha a kistoronyi lovardában úgy szíve szerint kiereszti, a nagyszebeni öregtemplom tornyáról is riadtan rebbennek szét a verebek. De hiába híresség és tekintély, ha az ember önmaga nem eszmél reá és sehogy sincs vele megelégedve. Kurschmied úr Horváth pedig azt vallotta, hogy nagy hibák léteznek az ő tekintélyének súlya körül. Hiába reszketett előtte huszár Macska és huszár Nyúl — a két keze alá beosztott kovácslegény —, ezt csak a nevükben is kidomborított szurkoló, gyáva lényükre vezette vissza. Mert hát a három csillag a Kurschmied úr gallérján csak főhereri mivoltának volt kifejezője, míg szerinte a híresség és tekintély szigorúan összefügg az őrmesteri ranggal, amit elérni neki mindedig meg nem adatott. Hogy miért, ki tudná azt megmondani. Senki olyan remekül patkolni, mint ő, nem tudott, messze földről hozták keze alá a kényes eseteket, a századnál pedig sánta ló alig akadt, mert ha az állatorvos úr „elkezelt” egy-egy esetet, ott volt a Kurschmied úr Horváth és helyrereperálta. A kapitánya nagyra is becsülte, az már igaz, dehát az ilyesmi nemcsak a közvetlen feljebbvalójától függött. Így hát neki-búsulva verte, görbítette a vasat a homályos kovács-

műhelyben, hogy csak úgy ugráltak a szikrák körülötte, félelmetesebbé téve megvilágított alakját. Hej, de gyönyörű is volt az a kistoronyi kovácsműhely! Más gyerek csak hírből ismeri a csodák barlangját, de nekünk ott volt mindjárt az orrunk előtt! Rémesen bömbölt benne néha a hétfejű sárkány s tüzessővel kínozza a gonosz lelkeket Belzebub. Kati szakácsné — ha a Kurschmied úr nem volt jelen — bebenézett a csodák világának ajtaján, s huszár Nyúl szívesen oktatta ilyenkor a tudnivalókra. Mi pedig nagyban vártuk az új mesét, s egyre biztattuk Katit, hogy csak érdeklődjön a legújabb fejlemények után, melyeket aztán nekünk elregélni volt köteles. Ma is bámulom élénk fantáziáját! Szegény huszár Nyúl iránt is nagyra nőtt szívünkben a részvét e mesék nyomán. Mert Kati erősen állítá, hogy az is nagyon fél bemenni a rejtélyes műhelybe, azért is áll fél-lábbal mindig az ajtóban és néz fel segítségért esdően a konyhaablakok felé. Nosza lett abból tánc, ha Kurschmied úr elcsípte ilyen foglalkozásnál! Az üllő csattogó zaját túlharsogta a hangja s az apám mosolyogva csóválta meg fejét fél km-re onnan, az istállók környékén, birodalmának éppen ellenkező oldalán.

— No, nézd csak, milyen nagyravágyó ember a gyógykovácsom, e hangjáték utánzatnak igazán jeles!

Huszár Nyúl viszont cseppet sem volt elismeréssel parancsnoka ilyenféle tulajdonságai iránt, különösen az eredeti pofonokat hagyta volna szívesen másnak élvezni, dehát őt rendelte az a nehéz huszársors a kurschmiedi hatalom közelébe. Arról meg egyáltalán jobb hallgatni, hogy mi történt akkor, ha egy patkószeget rossz helyen eresztett a ló körmébe a szegény Nyuszi. Akkor igazán jobb lett volna meg sem születnie, hiszen Kurschmied úr Horváth úgyis régen kifejtette, hogy egy olyan marhának, akit ráadásul Nyúlnak is hívnak, igazán nem lehet semmi létjogosultsága, s csakis azért ténfereg e világon, hogy őtet verje vele az a magasságos Úristen. Huszár Macská-

nak ilyenkor szintén nem volt szabad mukkannia. Mert természetesen ő volt a Kurschmied úr életében a második istenverés. Különösen akkor volt ez messzire hallható, ha nem nyalta ki olyan tisztára a kovácsműhelyt, mint az egy jóraivaló Macskának a kötelessége, vagy ha csattogó papucsában nem futott megfelelően a vasalás utáni próbaügetést végző paripa oldalán, avagy — ó, borzalom! — belecsimpaszkodott annak a szájába! Ha pedig netalán biccentett az egyik táltos, akkor megesett, hogy Kurschmied úr Horváth nagy mérgében elzavarta az egész „menageriáját”, és sajátkezűleg hozta rendbe a hibát.

Ilyen gondterhes munkásélete volt bizony a Kurschmied úrnak, s mégsem mosolygott reá a szerencse egy közelő őrmesteri kinevezés képében mindaddig, míg a nagyszebeni gyógykovács másodszor is meg nem nyillalta az ezredes úr kedvenc lovát. Személyesen jött ki vele a nagy úr s úgy érdeklődte meg szorongva, hogy hát mi is itt a hiba. Kurschmied úr Horváth homlokára sok barázdát szántott a gond, amíg kezében tartotta a tekintélyes lólábat, s nagy szakértelemmel vizsgálgatta, nyomogatta. Csóválta nagyban a fejét s végül elordította magát:

— Nyúl, ide a fogóval!

Egy-kettőre lekerült a patkó a paripa lábáról, hogy Kurschmied úr undorral rúgjon bele a csizmája orrával.

— Ez patkó? — mondta mélységes megvetéssel, melyből kitűnt, hogy a kérdéses vasdarab bármennyire formázza is az említett tárgyat, korántsem volt annak minősíthető.

— Két napig vízre, aztán hozd el és én vasalom meg magam — adta ki a parancsot a lovásznak s az ezredes felé fordulva megnyugtatólag jelentette:

— Nincs itt semmi más baj, alássan jelentem, mint hogy annak a marha kovácsnak nem áll jól kezében a kalapács. Két nap múlva egyenes a Sallang, s az is marad, amíg én készítem a topánkáját, arról felelek!

— Ez patkó? — mondta mélységes megvetéssel.

— Hát csak csinálja akkor maga — mondta az ezredes jókedvűen s mikor látta, hogy a Kurschmied úr szeme vizsgálódva tapad a két másik lova lábára is, megígérte, hogy azokat is elküldi hozzá átvasalni. Azzal igen kegyes hangulatban ellovagolt, Kurschmid úr Horváth pedig úgy érezte, hogy most van az ő *egén* felkelőben a nap. Haptákba rántotta az amúgy is rendes zöld kötényt s soká gondolkozva nézett a tovatűnő földi hatalom után, míg végül is nagy boldogan befordult a műhelye ajtaján. Csak úgy megszokásból, mert már rájárt a keze, lekent egy pofont a Nyúlnak és egyet a Macskának, mert ilyenkor — mint kifejté — nem vigyorgni, hanem dolgozni illik s méltónak bizonyulni a legmagasabb kitüntetésre, melyet az ezredes úr lova képvisel. Aztán olyan buzgalommal kezdte el sajátkezűleg formázni azt a bizonyos vasat, mintha a röpködő csillagos szikraeső mind annak a kovácsnak a fejére hullana, kinek sehogy sem áll kezében a kalapács.

Másnap aztán, miközben együtt járták végig az istállókat, Kurschmied úr Horváth előadta a megnyílt Sallang esetét az édesapámnak. Nem volt azon a történeten semmi szokatlan, vagy csodálkozónivaló, annál inkább azon, amit hozzáfűzött az első század híres gyógykovácsa. Azt mondta t. i., hogy kapcsolatban az esettel, ő gondolkozott. Sőt, mi több, rá is jött, hogy neki, mint egy olyan embernek, ki előtt, mint reméli, szép jövő áll kibontakozásban, határozottan hiányos a műveltsége. Múltkor se tudott boldogulni a szászokkal, mikor odavolt szalmát vásárolni. Szégyenszemre a Hillinger írnot kellett elvinnie magával tolmácsnak. Már akkor megfogant benne a gondolat, mely most elhatározássá erősödött: ő meg akar tanulni németül!

Az apámnak a földbe gyökerezett a lába.

— Mi a fenét! — mondta huszáros csodálkozással.

— Ügy ám — folytatta Kurschmied úr Horváth büszkén —, mert hogy a műveltség igen fontos a tekintélyes életben, aztán meg, amit tud a német,

meg tudja azt csinálni a magyar is. Teszem azt, az ezredes úr olyan szépen ejti már a magyar szót, hogy az embernek örül a lelke, gondoltam én se maradnék el, ha egyszer más nyelven indul a beszélgetés, ha most majd többször találkozunk. Nagy komolyan adta elő az ügyet és sehogy sem értette, mi van rajta olyan kacagnivaló, hogy szigorú kapitányának szeméből még a könny is potyog.

— Jól van, Horváth, jól van — próbált megnyugodni az édesapám —, csak azt nem értem, mi közöm nekem az egészhez?

— Sorát ejtem annak is — sietett a válasszal a Kurschmied. — Gondoltam a kisasszonykának lesz egy tavalyi német tankönyve, ami már nem kell; meg aztán, ha nem érteném jól, talán kicsit meg is segíthet.

Hiába, az apámból megint csak kirobbant elemi erővel a nevetés. Kurschmied úr Horváth már-már megsértődött, amit azonban igazán nem akart az édesapám. Így, küzködve az egyre feltörő nevetéssel, azt mondta neki, hogy vigye el az ördög és csináljon amit akar, csak azt az egyet jegyezze meg, hogy ha az ő lovait németül találja megvasalni, ő magyarán fog a fejével beszélni.

Felderült erre a gyógykovács borússá vált képe.

— A Nyulat én is csak magyarul ütöm pofon eztán is — sietett a megnyugtatóssal —, az egész csak a műveltség irányában leszen.

Ezzel békésen visszaballagott a műhelyébe.

Délután, éppen a német nyelvtant tanultam, a kertben egy viruló orgonabokor alatt, engem is megkörnyékezett.

— Kisasszonykám — kezdte diplomatikusan a közeledést —, nehéz az a lecke?

— Nem nagyon — válaszoltam a szokatlan érdeklődésre némi zavarral, mert láthatta, hogy nem a könyvbe néztem, hanem a távoli lóvizitet kísértem figyelemmel a bokrok közti réseken.

— Mondta a Bözsi lányom — folytatta Kurschmied úr Horváth a mondókáját —, hogy mindenképp az első méltóztatik lenni az iskolában, még ebből a keserves németből is talán?

A nagy csodálat a hangjában határozottan jól esett. Kurschmied úr Horváth vérbeli huszárnak bizonyult, amint látjuk, tudott bánni a nőekkel.

— Természetesen — adtam meg a választ a kérdésre gögösen.

— Nekem pedig — folytatta ő leverten — még emberkoromban is hiányos a műveltségem, gondoltam, elkérem a kisasszonyka tavalyi német könyvét s ha egy kis magyarázattal is szolgálna, igen megköszönném.

Odalent, a lóvizitnél, éppen most vezették elő a Bitangot s ez a hírhedt, vad állat nem igen tűrte, hogy nyúljaljanak a fejéhez, nézegessék a tisztaság megállapítása céljából az orrát és a fülét, ez bizony számomra sokkal érdekesebbnek ígérkezett, mint a Kurschmied úr német törekvése.

— Majd megkérdem a Fräulein Rosaliet, hogy szabad-e lehozni a német könyvet — mondtam sietve, hogy távozásra birjam.

De a kovácmester konoknak bizonyult. Tudta, hogy Fräulein Rosalie nagy ellensége katonai művelődésemnek, s csak hogy őt kikapcsolja a dologból, előállt a nagy ütőkártyával, melyet számomra tartogatott.

— Kisasszonykám, most vasaltam a Csillagot, az Imre kocsis meg bevitte a nagyságos asszonyt a másik kettővel a városba, gondoltam, ha meg tetszene trapoltatni és hazavinni, mert az a bivaly Macska még belekap az érzékeny szájába.

Csillag volt az egyik kis jukkerünk és az én kedvencem. A kocsilovainknak, Bogárnak, az öcsém paripájának, Borzi csikónak, bocikánknak, kutyáinknak külön istállót bérelt az édesapám egy parasztnál, hová nekünk is szabad volt a bemenet. De a Csillagot egyedül hazavezetni, ez még a legmerészebb álmát

is túlszárnyalta 11 éves életemnek. Kutatva néztem körül. Kurschmied úr Horváth azonnal felelt a ki nem mondott kérdésre:

— Átment Hammersdorfra, láttam az előbb nyergelték a Berezinát.

Két perc múlva boldogan vettem át a Macska kezéből a száracat s a Kurschmied úr ezzel meg is nyerte a német könyvért folytatott csatát. Megelégedetten és győzelme teljes tudatában büszkén állt fel a szokott helyére.

— Hosszú szár, könnyű kéz, előre nézni, tra-aab! — vezényelt komolyan.

Nagyszerűen sikerült az eset. Igaz, hogy az indításnál a Csillag egy kicsit, de éppen csak egy ici-picit a lábamra lépett s a végén megugrott, de nem eresztettem el a szárát, mert a Macska mindjárt ott volt és elkapta a kezem felett. Nem mert vigyorogni, mert a gazdájának veszélyesen pofonra állt a tenyere. Büszkén indultunk el a Csillaggal s félórát tartott, míg az öt percre levő istállóhoz értünk, mert minden fűcsomót megkóstoltattam vele az úton. De ami késik, nem múlik, végül mégis kirepült egy német könyv (a népiskolák IV. osztálya részére) a kovácsműhelyre néző ablakon, bele a Kurschmied úr kitért zöld kötényébe s ő estére már nekifoghatott a magasabb művelődésnek.

Persze közismert lett a dolog s a Kurschmied úrnak a német tudományban való előmenetele iránt mindenki melegen érdeklődött. Az apám és a fiai szolgálaton kívül csak németül beszéltek vele, hogy alkalmat adjanak neki a gyakorlásra. Haladt is remekül. Három hét se telt bele, mikor már vígan felelgetett e nyelven a hozzáintézett kérdésekre, csodálatosan keverve a szász lakosságtól hallott jellegzetes kiejtést a könyvből tanultakkal.

Egy verőfényes vasárnapon kint volt báró U. az ezredparancsnok is nálunk ebéden. Az asztalnál szóba került a Kurschmied úr esete, melyet nagy kacagva hallgatott végig, s igen élvezett. Nyomban kijelen-

tette, hogy meg is látogatja az eredeti embert megint a műhelyében, már csak azért is, hogy meglepődését fejezze ki neki a lovai nagyszerű vasalásáért. És okvetlenül németül fog beszélni vele. Nemsokára indultak is az édesapámmal a kertbe, a kovácsműhely felé.

— Kurschmied Horváth zu mir! — zúgott fel az apám hangja, ahogy közeledtek. A kovácsműhely mélyéből ugyanolyan zengő erővel jött nyomban a válasz:

— Kumti schon, kumti schon!

Kurschmied úr Horvátnak igaza volt, hogy a műveltség szükséges kelléke a tekintélyes életnek. Rövid időn belül a „Kumti” a legnépszerűbb alak lett az egész vidéken, még a parasztok és egyéb civilek is e néven tisztelték. És ő büszke volt a „becéző” nevére nagyon. Hiába, a saját, eredeti találmánya volt.

És elérkezett csakhamar az a dicső nap is, mikor Kumti őrmesterré való kinevezése ott feküdt az irodában. Nagy esemény volt bíz az! Szombat este az apám ünnepi vacsorát adott a kertben az új őrmestere tiszteletére. Részt vettek azon nemcsak a századbeli altisztek valamennyien, hanem az apám is a fiaival. Volt jó vacsora és hatásos felköszöntő, őrmester úr Kumti csak úgy hízott a gyönyörűségtől és nagy megtiszteltetéstől, így becsülték meg az első századnál a tisztességes munka embereit. Ragaszkodtak is azok a tisztjeikhez! S amíg azokat el nem szólította körükből a kötelesség, halál, soha az ő soraikban meg nem ingott a megbecsülés szülte fegyelem és a tisztelet parancsolta rend.

Elmúlt aztán ez a szép ünnep is s egyik munkás hétköznapon betért újra báró U. a kistoronyi kaszárnyába, hogy meggratulálja új gyógykovács-őrmesterét s élvezze annak boldogságát. Ragyogó arccal és zöld munkakötényében a piros nadrágja felett állt őrmester úr Kumti az ezredese előtt, miközben az megdicsérte s a jövőben is hasonló jó és eredményes munkát kívánt neki.

— Na, und wie war das Ehrenfest Kumti, was? — kérdezte végül.

Kurschmied úr Kumti szemében kigyúlt az emlékezés fénye. Egy pillanatig újból végigélte a felejtetetlen estét, majd két marokra fogta a német műveltségét és kivágta egy szuszra:

— Wunderschön Herr Oberst, melde gehorsamst, dischkurierti rechtsi, dischkurierti linksi, saufti!

No, ugye igazán nem lehet rajta csodálkozni, hogy Kumti a régi kedélyes világban híres ember volt!

VERSENYEK.

Bizony, nem lehet elfelejteni a régi lovasünnepé-
íyeket, versenyeket, de legkevésbé azokat, amelyek
Kistoronyban zajlottak le. Megfogom az olvasóim ke-
zét és elvezetem őket oda, a kaszárnya mögött el-
terülő nagy gyakorlótérre s hálás vagyok nekik a bol-
dogságért, hogy velők ismét én is ott lehetek. Ősz
van, október eleje és én újra szerelmes vagyok az
erdélyi őszbe. Itt ragyog körülöttünk a Kárpátok
örökfriss, életboldogságtól duzzadó flórája utolsó
pompájában. Harmatosak a szirmok, levelek. A fiatal-
ság búcsúkönnyei ezek a szép öregség kezdetén,
mely dús, színpompás ugyan, de mégis csak a vég
kezdete. A Negoj és a Bucsecs felől friss szellő leng,
mely felkorbácsolja a vért és tettekre buzdít. Hirte-
len kidugja fejét a nap egyik hegyóriás mögül s kö-
rülöttünk minden szépség aranyfényben felragyog.
A reggeli illatok balzsama hódolattal száll a fény-
király felé. Mintha őt akarná az is üdvözölni, felhar-
san a trombita az istállók felől. Mozgolódás indul
mindenünnen.

Érzem újra a megkötöttség idegölő súlyát, mert
Fräulein Rosalie azt találja, hogy ráértünk még a
kertbe lemenni nagyon. Pedig már megkoppant egy
hívogató kődobás az ablakon. Ma szünete, szabad-
sága van minden gyerekek. Lám, a fiúk sem men-
tek el az iskolába, azoknak annyi mindennel több
szabad!

Bumm! E percben nagy üvegcsörömpöléssel bevágódik egy krumpli az ablakon. Kissé túlnagy volt a lendület, mely útjára engedte.

— Alle guten Geister! — sikít Fräulein Rosalie, de én már rohanok ki és le a hátsó lépcsőn a kertbe, feltartóztatlanul. Itt vannak mind a kedves, régi kis barátok életerősen, ragyogó fiatalon. Olyan jó, hogy nem látjuk mögöttük a háború rémes kaszását, ki közöttük oly szörnyű bőven aratott. Gyula öcsém fürgén vágat ide-oda az ünnepi fényesre csutakolt Bogáron s fogadja egyre érkező vendégeinket. A hosszú szőke Nándi a földön áll pónija mellett, a kantárszár a karjára van csavarva. Piruló, zavart arcán látszik, hogy ő volt a krumplidobás mestere. Vígán intek neki, „nem látta senki sem” s ő megkönnyebbülve pattan fel lovára. Öccse, a kis tökmag is ott rúgtat mellette. Micsoda kis lovasnépség is volt az! U. Erich is megérkezik vén sárgáján, melyért állandóan csúfolták kis társai. Szégyenli is és rendesen, az apja nagy lovain feszít, de ma azok is szerepelni fognak, s ő újra pónijára szorult, míg Heinz, Vinci és Lilo nagy lovakon jöttek. A. Thuri szomorú, mert szüleivel kocsira szorult, míg bátyja, Albrecht nagy lovon jöhetett. Állítja is nagyban, hogy az ő kis mokánya is vígan bírta volna a 20 km-es utat Nagydisznódtól idáig, amit nagy megnyugvására mind teljes szívből elhiszünk neki. Na de nem tart soká ilyenkor a bánat, lóra száll az egész kis társaság s egyformák vagyunk újra mind, amint nagy érdeklődéssel megyünk megsejlelni a terepet.

Mai szemmel nézve, be kell vallani, hogy a lovasconcours sport akkor még gyermekkorát élte s az ugrószámokban óriási azóta a fejlődés. Díjlovaglások, de főként a versenyek voltak akkor az érdeklődés központjában. Volt legénységi, altiszti, tiszti gátverseny, külön a félvérek és külön a telivérek számára, volt steeple-chase és toronyverseny, mely Beresina győzelme folytán különösen megmaradt emlékemben. Az ugrópálya félkörben húzódott 10—12 akadá-

lyával a jókora tér oldalán. Erős fordulat egy sem volt benne, de az akadályok — s ez volt az édesapám büszkesége — változatosak voltak. Sövény, korlal, árok, irish-bank, bul-finish, piano-forte, fatörzs, máglyarakás s egyetlen összetett ugrás, mely elég közel volt egymáshoz, úgyhogy jó tempóban a jó lovak „in and out” ugrottak. A magasság nem volt ijesztő, de minden akadály szilárd volt s tetején nádvevessző feküdt, melynek elmozdulása már érintőhibának számított.

Zöld lombsátor alatt volt a buffet, melyet Kati szakácsné éppen akkor állított össze és ijedten védett a mi túlkorai látogatásunktól. Jobbról jókora hordó sör állt csapraverésre készen s egy kisebb asztalon a boros- és szódavizes üvegek. Balról nagy kondér tűnt fel, előtte sok kis papírtálca s nagy halom torma. Ez lesz az én virslielosztó helyem. H. barátunk rögtön ráragasztott a kondér oldalára egy cédulát, mely büszkén hirdeté, hogy 250 pár! Pedig Kati szakácsné szerint csak ötven szerénykedett benne, de hát H. hadnagy sose ragaszkodott kicsinyesen a tényekhez. Kolb, az irodaaltiszt sem tudta megvédeni ostromunk ellen a portékáját, s mi több programmal gazdagodva nyargaltunk tova, hogy a kertnek egy csendes sarkában nekifogjunk az izgalmas tippelésnek. Hogy ez nem ment csendben, az bizonyos, sőt néha tettelegességig fajult a különböző szempontok védelme. Hogyne, mikor ismertünk minden lovat s csalhatatlanok voltunk képességeik megítélésében, olyan szellemi készség, melyet Fräulein Rosalie szerint sokkal illendőbben használhattunk volna fel a történelmi számok és logaritmusok körében. Észre sem vettük a nagy disputában, hogy egyik kocsi a másik után hajtott be a kapun. Végül is ki volt jelölve mindnyájunk tipp je, minden számban, s már fel is harsant a trombita jel, mely a hadtestparancsnok érkezését jelezte. S nyomban rá elparádéztak előttünk az első verseny lovasai.

Legénységi gátverseny volt. Messze a távolban, ahol zászló jelezte a starthelyet, a hammersdorfi Nagy őrmester intézkedett. Hatalmas, mázsás termete miatt az apám lószeretete kizárta a versenyből s így az indító tisztét töltötte be. A beérkezést pedig őrmester úr Kumti volt hivatva jelezni. Szép mezőny volt, a győztest illetően azonban eltértek a tippelésnél a vélemények. Favoritnak egy hatalmas sötétpej volt kinevezve, huszár D. Horváth Józseffel a nyergében. Ló és lovas egyaránt nagyon tetszett a parádénál. De mi azért mégis Matyira esküdtünk. Matyi határozottan megelőzte korát. Férfias neve ellenére is a női nemhez tartozott. Tisztelői azt rebesgették, hogy ismeretlen származásának homálya mögött egy igen előkelő apa rejtőzik, melynek képességeit örökölte. Igaz is volt, hogy tudni mindent tudott, akarni azonban női szeszélyességgel nem mindig akart. És huszár Nyúl volt a lovasa, ki a világ legszerencsétlenebb ábrázatával ült a nyeregben. Hogyne, mikor Kurschmied úr Kumti olyan pofont ígért neki, amilyenről még álmában sem képzelődött, ha nem a kovácsműhely részére szerzi meg a dicsőséget. Ő pedig tudta, hogy ilyen ígéretekéről nem szokott a Kumti megfelelni és érthető, hogy nem mosolyog az, aki ilyen kilátások felé vágat majd versenytempóban. Nándi barátunk tamáskodott is tippünk győzelmében s érdeklődni kezdett az esélyek iránt Kurschmied úr Kumtinál.

— Ügyes gyerek ez a huszár Nyúl — kérdezte komoly, szakértelemtől sugárzó arccal.

Őrmester úr Kumti minden lelki szorongását egy nagy sóhajban oldotta fel.

— A Kungyén kívül nincs még egy ilyen kétlábú marha a századnál — mondta mélységes meggyőződéssel. Mire Nándi büszke jólétesültséggel átpártolt a nagy pej híveihez.

A start gyorsan sikerült. Egy gomolyagban vágatott az összes lovas. Felsőhajtottunk. Matyi nem állt meg az indulásnál s nem tört ki az első gátnál,

mitől titokban remegtünk. Csakhamar hatalmas ugrásokkal élre szökött a favorit. Jól megszaladt a most már elnyúló mezőnytől, Matyi be volt szorítva egy csoport közepén. Kumti hatalmas bajuszának egyik végét rágta kínjában, mi közel voltunk a szétrobbanáshoz, míg Nándi diadalmas mosollyal nevetett felénk. E percben egy ló a tömegben megbotlott és félrehúzott, s a következő pillanatban Matyi rést kapott. Kumti izalmában leharapta a bajusza végét, mi éktelen köpködésre készíteté, de senki sem akadt fenn ilyen csekélységen ebben a sorsdöntő pillanatban, mikor Matyi szédületes tempóban üldözőbe vette a vezetőt. Nem telt bele félperc, s Kumti már diadalittasan bömbölte a bírói emelvény felé a jelentést:

— Első 17-es, huszár Nyúl!

— Könnyen, három hosszal — tette hozzá egy hang megerősítőleg felülről.

Kumti boldogan rohant emberéhez, s fejébe nyomta a célban elvesztett sapkáját egy hatalmas barack kíséretében.

— Becsapott, Kumti — kiáltott utána Nándi pulykavörösen.

Örmester úr Kumti a győztes méltóságával fordult felé. Egy kis mosoly játszott a csapzott bajusza körül.

— Én állom a szavam, úrfi, tőlem csak az ügyesség iránt tetszett érdeklődni, azt azonban mindenki tudja, hogy a legbutább nyúl is jól szalad, főként ha megijesztik. Arról — s itt elszélesedett a mosoly az arcán — pedig én gondoskodtam — szólt s olyan arccal vezette körbe a győztest, mint egy diadalmas hadvezér.

Díjlovglás, majd ugrószámok következtek, nagyobb meglepetést azonban csak az altiszti akadályverseny hozott. Ennek szép, zsebórák díját a dolog rendje szerint örmester úr Feketének kellett volna megnyernie a Menyecskén. A biztos nyerő büszke öntudatával feszített is a parádénál. Volt vagy nyolc ellenfele. Egy hatalmas, idegen szürke kivételével

egyet sem ítéltünk veszedelmesnek. Századbeli lovak meg éppen nem számítottak. Volt esze őrmester úr Feketének, hogy „véletlenül” más számba kerüljön az, akit veszedelmes ellenfélnek ítélt. Hammersdorfból ugyan küldött a ravasz őrmester Nagy egy jó derest egy káplárral, de tudtuk, hogy azért annak még megmutatja az utat a sebes Menyecske. De szépek is voltak ott a parádénál! Minden csak úgy ragyogott rajtuk, s a Menyecske tükörfényes hátára művészies almák voltak rajzolva a tisztítókefével. Utána mindjárt Zugsführer úr Kajári léptetett, egy rosszpfójú, nagyfejű csontos pejt lovagolt, az Edömért. Egyike volt ez a kis, zömök ember a legjobb lovasoknak, s így híven az apám rendszeréhez, a legnehezebben lovagolható ló volt az övé. Merthogy a jó lovas azzal is elboldogul valahogy. Most sem akart beállni Edömér a startnál a sorba, végül is őrmester úr Nagy elvesztvén a türelmét, olyan cifrát mondott, hogy valahogy csak elindult a mezőny. Fekete őrmester a menős Menyecskén nyert vagy három hosszát. Ez már szakértelemtől sugárzó verseny volt. Nem túlgyors iramban gyönyörűen együttmaradt a mezőny, a hosszú távot mindegyik lovas figyelembevette. Az első forduló után a szürke az élre szökött és erősebb iramot diktált. A többi híven követte, még egyszer kellett megkerülni a teret. Az utolsó ugrás után őrmester úr Fekete szabadon eresztette a Menyecske fejét. Rövid küzdelem után a szürke verve volt s Menyecske már mint biztos nyerő fordult az egyenesbe. E döntő pillanatban megsuhant egy nádpálca. Edömér hátracsapta a fülét s mérgesen meg rázta a fejét. De hasztalan volt minden ellenkezése. Kemény lovasa kérlelhetetlenül szorította, nyomta, verte előre. Vérbenforgó szemekkel, nagy, kelleetlen ugrásokkal nyomult fel a pej a vezető mellé. A sebes kanca kifulladásra, már nem bírta elég erélyesen kivédeni az utolsó pillanatban jött váratlan támadást. Pontosan a célban Edömér biztosan, nyakhosszal megelőzte. Sosem felejttem el, milyen szenzáció volt.

Biztosan nyakhosszal megelőzte.

Az urak tapsoltak és nevettek, a fiúk ordítottak a lelkesedéstől. Örmester úr Fekete falfehéren ült a lován s legszívesebben a föld alá süllyedt volna haragos szégyenében. Megverték, s még hozzá saját századbeli alantasa verte meg s most fordított sorrendben vonulhattak el a közönség előtt. Ő ment a második helyen, míg előtte Kajári szuszogott boldogan a még mindig mérgesen sunyító Edöméren. Örmester úr Fekete részére itt megállt a világ. Más már őt e napon többé nem érdekelte. Pedig lám, a közönség már túl volt a nagy eseményen, a távcsövek egymásután szegeződtek a dombok felé, melyeken a toronyverseny beérkezőinek kellett megjelenni. Ezt a versenyt értékelték a legmagasabbra, bár látni alig látunk belőle valamit. Valahol Szentersébet körül volt az indulás. Több kilométer hosszú verseny volt, természetes akadályokkal, főként hatalmas árkokkal tarkítva, nyitva telivéreknak és félvéreknak egyaránt. Az édesapám Beresináját indította, s maga trenírozta lovát e versenyre. Azonban, mint századparancsnoknak, nem volt szokás akkoriban a személyes részvétel', ő is egyik legkedvesebb, nagyszerű lovasfiát, a hammersdorfi félszázadtól Sz. Bélát indította a lován. Beresina hatalmas, kemény sárga volt nagy hókával és két kis fekete folttal a nyakán, ami a mi szaktudásunk szerint az állóképesség csalhaatlan jele volt. Valamelyik asszentálás alatt nézte ki magának az édesapám. A magyar félvérnek az a típusa volt, melyet ő mindennél többre becsült. Edzett, kitartó, jótermészetű állat. Ideális terep- és katonaló. Mélysége és szélessége az írlandi vadászlóra emlékeztetett, annak durvasága és nehézkessége nélkül.

Nem sokáig néztük a Vízakna felőli dombtetőt, mikor már feltűnt az első lovas alakja. A ló hókája fehéren világított, mint egy lámpás. Nem fért kétség ujjongó örömhöz, Beresina messze elszórva ellenfeleit, hatalmas ugrásokkal ereszkedett le a lejtőn. A domb alján levő utolsó akadályt friss lendülettel

egy méterrel túlugrotta. Lovasa ráért megveregetni izzadt nyakát. A finis sebessége nem érdekelte őket; kétszáz méterrel mögöttük alakult az csak ki. Könnyű támaszkodású, elegáns vágtában robogtak át a célvonalon.

Alig vártuk, hogy a győztest elvezessék és mi kedvünkre becézhessek. Cseppet sem izgatta azt a győzelem. Ziháló orrát, szokásához híven, keresve dugta be a kabátom zsebébe. Nem hiába.

Itt áll előttem az íróasztalom az a szép szivar-és cigarettadoboz, melynek mása valahol messze Bécsnek városában az akkori győztesnek lelkében talán éppen úgy felidézi a felejthetetlen múlt mosolygós emlékeit, mint most nekem.

Magasan járt már a nap az égen, mikor az utolsó lovas s az utolsó kocsifordult a kapun s nem maradt más a nagy ünnepségből, mint a rendetlenség. Kumti küldte is már az embereit a nagy gereblyékkel, seprőkkel, s az istállóknál már fogtak mindkét boronába. Mert rendnek muszáj volt lenni — amint az apám mondta —, ha megszokja az ember, hogy van, már magától lesz, mert nem is tudja elképzelni, hogy másként is lehet. Nézte az emberei sürgését, s nagyboldogan sétált a kertben a fiaival. Hogyne, mikor az első század a legtöbb díjat vitte el. Ki is adta már a parancsot: édes sülttészta, hordó bort az ebédhez. Ő tudta, hogy kell az ilyesmit ünnepelni. A győztesek ott voltak mind körülötte. Megbeszélte még mindegyikkel az esetet.

— Na, Fekete, hát magával hogy esett a baleset? kérdezte vidáman.

Örmester úr Feketének sötét lángot vetett a szeme.

— Csakis úgy — tört ki belőle az elkeseredés —, hogy a Kajári rájárt a kapitány úr saját zabjára s olyan erőbe hozta azt a ronda Edömért, hogy még a vihart is legázolja!

Na, ez váratlan újság volt. Az apám szeme a győztest kereste.

— Igaz ez, Kajári — kérdezte lassan.

— Az nem lehet — kottyant bele H. barátunk —, az egész szakaszának a zabja ott van a keze alatt, adhatott többet a lovának amennyivel akart. — Az apám azonban nem vette le a szemét az ijedt, vigyázzba merevedett emberéről. Ezek előtt a szemek előtt nem lehetett hazudni.

— Kapitány úrnak alássan jelentem, igaz — jött végre akadozva a válasz.

— Úgy!

Az apám fel és le sétált összevont szemöldökkel. Nagy csend volt körülötte.

— Aztán mért loptál tőlem — kérdezte végül —, ott volt a zab, amint a hadnagy úr mondja.

Zugsführer úr Kajáriba visszatért az élet.

— A szakaszomnál egy lovat sem lehet megrövidíteni a másik javára, pontosan kapta meg mind-egyik a maga adagját — jelentette nyomban.

Az apám arcán átfutott egy önkéntelen mosoly. Ez az ő iskolája volt, első a csapat és mindent a százdért.

— Szóval a parancsnokodat kell meglopni, te kutyafulú.

Führer úr Kajári érezte, hogy elvonul feje felől a zivatar.

— Igen, meg köllött nyerni ezt a versenyt, aztán ott lehet csak szerezni, ahol van — vallotta egyre bátrabban.

— Majd szorul érte a lovászom, az a mafla — mondta rá az apám —, maga pedig most az egyszer takarodhat, mert megnyerte a versenyt és mert az a huszár, aki a lovának lop, lehet még attól igen derék ember — szólt s továbbment az istállók felé. Az áru-lóra rá se nézett. így nyerte meg azon az emlékezes-tes napon Führer úr Kajári őrmester úr Feketével szemben másodszor is a versenyt.

A KUNGYE.

A Kajári-féle lopásügy volt az egyetlen ilyen eset, melyet az édesapám nem büntetett keményen, mert különben híres szigorúsága nagyon is kiterjedt erre a térre is. Megkívánta mindenütt a lakosságtól, hogy megbecsülje a huszárt, de aztán annak olyannak is kellett lennie, hogy példaképül szolgáljon mindenütt.

A lopásügyekkel, illetve ahogy a huszárok nevezték, „szerzéssel” kapcsolatban jut eszembe megint egy kis történet, de mielőtt belefognék, be kell mutatnom a hőst, a Kungyét is. Mert a Kungye is nevezetes valaki volt ám az első századnál! Mégpedig arról volt híres, hogy olyan buta, hogy annak megközelítő ismertetésére csakis őrmester úr Fekete ékes nyelvezte volt képes. Kungye civilben kecskepásztor volt a havasok oldalán, onnan került a sorozóbizottság elé, majd a kistoronyi kaszárnya csodavilágába. Mert nagy csoda volt ám ott neki minden. Kezdve a fényes csizmától, a csodaszép ruháig, melybe öltöztették, s melyben mozdulni is alig mert megnyírt, megsikált, szörnyen előkelővé vált lénye. De a legnagyobb csoda részére mégis csak az ebéd volt. Az első neki nyújtott egész komiszkenyérbe, közcsodálatra oldalt beleharapott erős fogaival és sehogy sem akarta elhinni, hogy mindaz az ismeretlen, nagyszerű étel, amit kiosztottak neki, valóban az övé. Még harmadnap is olyan volt, mint az alvajáró. A hozzáintézet kérdésekre csak egy méla „nustyu” volt a felelet s többet, mint hogy a neve Kungye Argyelán, harapófogóval sem tudtak belőle kihúzni. Kolbot már a

Térdre ereszkedett a porba.

hideg rázta, hogy miként kapja meg az adatokat, mert az irodapolcon még mindig üresen álltak a Kungye Argyelán rubrikái. Már az apám is gondolkodóba esett a dolgon, mert hogy Kolb, a málé sváb nem boldogult vele, azt csak megértette, de mikor őrmester úr Fekete (ki saját bevallása szerint már igen sok marhából csinált rendes embert) is azt jelentette, hogy ilyen „egyén” még nem volt a keze alatt, akkor már tényleg extra esetnek kellett annak lennie. Hogy mi is tudomást szereztünk az édesapámnak Kungye-okozta gondjairól, annak egy véletlen volt az oka. Vízaknára készültünk, s a kocsis a hintóval állt elő, holott az édesapám hajtani akart, s visszaküldte, hogy fogjon át gyorsan. A kocsióra várva sétáltunk a kertben, mikor az ezt határoló széles úton feltűnt egy huszár alakja. Jött, illetve, mint az apám kifejté, teljesen lehetetlenül andalgott felénk s mikor megpillantotta urát és parancsoló ját, tanácstalanul megállt, s nézett, körülbelül úgy, mint az a bizonyos sokat emlegetett borjú az újkapura. Három nap alatt még szalutálni sem tanult meg a jámbor. Az apámnak a fejébe szaladt a vére és rákiáltott a legényre, de falrahányt borsó volt minden szava, új embere csak nézte őt mélán, szótlanul és minden értelem híján. Az apám végül mentegetődzve, hogy elragadtatta magát, az édesanyámhoz fordult.

— Mindenkit kihoz már a sodrából, láttál már egy ilyen kétlábú szamarat?

Az édesanyám ajkán kigyöngyözött csilingelő nevetése.

— Hogyne, hiszen már kaptam általad kiválasztott inast — kacagta fölényesen: Mert az inaskérdés mindig disputa tárgyát képezte közöttük. Az anyám szerint személyes, belső szolgálatra mindenki a legügyesebb, legrátermettebb legényt választotta ki magának. Nem úgy az édesapám. Ő azt a legényt kereste ki inasának, ki rontotta a század képét. Szóval vagy olyan buta és ügyetlen volt, hogy kirítt a sorból, vagy olyan nehéz és lomha, hogy sehogy sem vált be

lovasnak. Ezekkel aztán persze vesződhetett az édesanyám, míg betanította őket tökéletes inasnak.

— Tényleg — kapott a fejéhez tréfásan az édesapám —, mit szólnál, ha kicserélném vele a Samut?

Samu volt az édesanyám féltett büszkesége, egyszer véletlenségből egy arra való egyed, kiből ő aztán csakhamar mestersége művészet formálta. Cukrászsegéd volt Samu, még pedig Vikusnál tanulta ki a mesterségét Pesten, mielőtt besorozták. Vékonydon-gájú legény volt, s mikor harmadszor is lázzal jelentkezett „maródivizitre”, az ezredorvos megállapította, hogy árt neki a sok lovaglás. Így került be inasnak s három hónap múlva olyan tökéletes, halkléptű komornyik vált belőle, hogy párját ritkította. És még az a jeles tulajdonsága is megvolt, hogy szükség esetén olyan parfait-kat és croque en bouche-okat készített, hogy még a Kati is megdicsérte. Ami pedig tényleg nagy dolog volt, mert Kati saját munkakörében rendszeren csak azt ismerte el tökéletesnek, ami az ő keze alól került ki, s ebben a vasárnapi törzsvendégek még mindig igazat adtak neki.

Az édesanyám hát gyanakodva nézett az apámra.

— Ha ilyeneket csak gondolni is mersz, egy szót se szólok — mondta erélyesen —, de ha megígéred, hogy nem bántod a Samut, úgy majd meglátod, hogy nekem minden kérdésemre értelmesen fog felelni ez az ember is. Mert csak bánni kell tudni a fajtájával, de ez az a mesterség, mihez a bölcs férfiak a legkevesbbé szoktak érteni.

Azzal már kilépett a széles útra s megindult a még mindig némán bámuló legény felé. S lám nyomban élet, sőt értelem költözött abba, mikor megszólalt az a selymes, virágos, napernyős, mesebeli legújabb csoda, aki felé tartott. Mert hiszen az ő lány, dallamos anyanyelvén szállt ajkáról a szó. És Kungye szinte öntudatlanul felelt, sőt akadozva bár, de önmagától is beszélni kezdett. S szemei, egy kutya hűséges bizalmával az úrnője iránt, néztek az édesanyámra. Ő pedig csakhamar lefordította és bediktálta az apám-

nak az összes kívánt adatot. De mondott a Kungye neki mást is. Kivallotta nagy félelmét, mely összeszorította gyámoltalan szívét. Attól remegett ugyanis, hogy nem felel meg s úgy képzelte, hogy akkor visszazavarják kecskepásztornak és örökre elsüllyed számára a csodák ezen boldog világa, hol mindennap hús van ebédre. Pedig ő csak itt szeretne maradni, magyar huszár szeretne lenni, már t. i. ha őrmester úr Fekete lesz olyan szíves és megengedi. Csak tudná, mit csináljon, hogy kivívja meglegedését. Édesanyám aztán megnyugtatta a jámbort, hogy innen el nem zavarja senki sem. Három évig bizonyosan nem. Addig pedig csak iparkodjon úgy tenni mint a többiek, akkor biztosan meg lesznek vele elégedve.

S hogy kocsira ültünk, Kungye persze megint elfelejtett szalutálni, de az édesanyám elé féltérde ereszkedett a porba, s úgy emelte fajtája nagy alázatával szoknyája szegélyét előbb a homlokához, aztán az ajka elé. Bizony furcsa látvány volt, de egyikünknek sem jutott eszébe, hogy nevéssen rajta.

Miután így a Kungye félelme eloszlott, hamarább belesodálta magát az új életbe. A rendes katonaság — ez a nagy nevelő — nála is éreztette a hatását, öntudatosabb, emberibb lett. Tudatlanságát iparkodással ellensúlyozta, nagyon azon volt, hogy olyan legyen ő is mint a többi, ami azonban csak részben sikerült neki. Nagy segítségére volt a beletanulásnál a katonai életbe, hogy a lovak körül hasznát lehetett venni. Jobban hozzá volt szokva az állathoz, mint az emberhez, s mivel a lovaglásban is szépen haladt, őrmester úr Fekete is hajlandó volt már néha megbocsátani létezését. Igaz, hogy nagyon ritkán. Mert azért konokul megmaradt azon kijelentésénél, hogy Kungye butaságán való mérgeződés megrövidíti az életét. De Kungye mindebből vajmi keveset vett észre. Ő most, hogy biztos volt benne, hogy itt maradhat, egyszerűen kimondhatatlanul boldog volt, s mellesleg szörnyen meg volt elégedve önmagával. Mert mi tagadás, nagyon imponált neki egyre no-

vekvő tudománya, s még a pocsolyák vizének tükreben is hódoló bámulattal csodálta meg azt a déli huszárt, akit Kungye Argyelánnak hívtak. Nem tehetett róla, de ha csak erre gondolt, máris boldog mosoly jelent meg jólétre szélesedő arcán. S mivel sokszor gondolt erre az örvendetes tényre, megesett, hogy éppen olyankor mosolyodott el, mikor őrmester úr Fekete valamit felfokozott hangon magyarázott neki. Hát persze majd szét pukkadt ő felsőbb hatósága mérgében, hogy mi a csodát vigyorog ez a vadszamár ilyen komoly dolgok felett! Nem, ezt nem tudta megérteni. Mert csodák csodájára voltak dolgok az életben, amelyeket az intelligenciától ragyogó őrmester úr Fekete sem birt megfejtteni.

No de térjünk át most arra az esetre, mikor Kungye a „szerzés” csúnya, de elég gyakori vétkében találatott bűnösnek. Már egy éve ette akkor nem kisebbedő élvezettel a finom „komisz” kenyeret, mikor nyár derekán ő is nagygyakorlatra indult a vitéz első századdal.

Milyen kedvvel, büszkeséggel készült ezekre a gyakorlatokra — tudásuk erőpróbájára — az édesapám. Szerette a nagy vizsgákat és sose félt tőlük. Ő fel volt rájuk készülve bármikor, nagyon. Mintha csak érezte volna, hogy mint a limanovai huszárok egyik parancsnoka fogja egyszer a hősi kötelességteljesítés ragyogó példájaként a magyar halhatatlanság könyvébe beírni a maga és huszárai nevét. Neki már akkor is mindig dicséretet és sok-sok érdekes tapasztalatot jelentett egy-egy nagy gyakorlat. Bejárta ilyenkor huszáraival csaknem az ország egész területét, s a közvetlen kapcsolat és érintkezés a néppel is sok tanulságot rejtett magában. Arra nagyon ügyelt az édesapám, hogy századára sehol se legyen panasz. Még az olyan határmenti falvakban is, ahol csekély örömmel fogadták a beszállásolást, mindig iparkodott megnyerni a lakosság rokonszenvét. Meg kell értetni a néppel, hogy mi értük vagyunk, az ő biztonságuk védelmére, nem pedig a megkárosítá-

sukra, tanította a fiait, altisztjeit. Szigorúan ellenőrizte, hogy mindent, amit igénybevettek, azonnal megfizessenek. Gyakran megesett, hogy ha továbbmentek, a falu határáig kísérté őket annak hálás népe, s kendőlobogtatással, kalaplengetéssel búcsúzott a huszároktól. Érthető volt hát az apám haragja, mikor egy továbbindulás előtt panaszra jött eléje az egyik alföldi falu bírása, hol pedig igazán gyöngyéletük volt a huszároknak. Az volt a vád, hogy „enyveskezűek” voltak a legények, sok mindent keresnek a gazdák, menyecskék. Több se kellett az édesapámnak! Sorba kinyitatta a már lórcsatolt pakktáskákat s azok legtöbbszörében bizony akadt „szerzett” dolog. Előkerült a gazda kedvenc bicskája, a menyecske babos fejkendője, szép leány pántlikája, vasárnapi keszkenője, sőt még egy-egy hirtelen halált halt csirke teteme is. Kinek éppen mire volt kedve, gusztusa. „Emlékező akarták vinni, hogy el ne felejtsek ezt a kedves falut”, vallották szégyenkezve a legények. Az apám pedig nagy mérgesen egymásután diktálta be őrmester úr Feketének a majd otthon végrehajtandó két- háromnapos magánzárkát koplalással, sőt igen súlyos esetben „6 óra vasat” is. Persze mindenki visszakapta a holmiját, úgyhogy végül is megsajnálta a bűnösöket s a bíró kérte, ne legyen olyan szigorú a büntetés. De ebben már nem lehet beleszólni. Folyt tovább kérlelhetetlenül a motozás s legvégül a Kungye pakktáskájának a kinyitására került a sor. S íme a felszerelési tárgyak közt egy ablakvas húzódott meg szerényen. Az, mellyel a szállásadó gazdája akasztotta ki szél ellen a kicsiny ablakát. Látszott is a helye, ahol lecsavarták róla. Őrmester úr Fekete csak tartotta nagy komolyan szolgálati pofával az édesapám elé a kopott tárgyat.

— Kungye! — csattant fel az apám hangja csodálkozva — hát most azonnal mondd meg nekem, miért loptad el, mi a csodára kellett neked ez a vaskapocs?

A Kungye kifejezéstelen arcára egyszerre büszke mosoly derült.

— Nem kell az nekem semmire, de mindenki vitt magával valamit, én sem akartam lemaradni, s más már nem akadt — vallotta önérzetesen.

— Óh, te hatökör! — mondta az apám és elnevette magát.

Azt persze mindenki tudja, hogy micsoda nagyszerű hatása van annak, ha a parancsnok egy dörgegelmes kihallgatás után elneveti magát. Egyszerre mosolyra derült körülötte mindenki. És kalaplengetés és éljenzés közben vonultak tovább a huszárok.

Hanem a Kungye lopásügyéről még sok szó esett. Híres történet lett belőle, mellyel kapcsolatban az őrmester úrtól kezdve, minden társa azt fejtegette neki, hogy ő egy rettenetes nagy számár. Ám a Kungye ezt nem hitte el nekik. Nem volt ő már reg-ruta, kinek mindent be lehet beszélni! Ő ezt a dolgot sokkal jobban értette mindenkinél. Büszke volt bizony ő magára, mert lám még a tény is igazolta, hiszen ő volt az egyetlen, ki nem került a tettesek közül dutyiba. Biztos, hogy nagyon jól csinálta, bármit is beszélnek, mikor iparkodott úgy tenni, mint a többiek. S alázatos, hálás lelke mélyén csendesen az ég áldását kérte az egykori jó tanácsért a „domna drága” szép, okos fejére.

REGRUTÁK, REMONDÁK — ÉS A HÍRES FEHÉR LÓPOKRÓCOK.

Tele volt a nagyszebeni huszárlaktanya újoncokkal és U. báró ezredes vígan sétált közöttük a tisztjeivel. Az utóbbi napok várakozó, ideges hangulatát, mintha elfűjták volna: látta már, mit kapott és az eredménnyel módfelett meg volt elégedve. Ilyen anyaggal könnyű a megfelelő utánpótlás. Csupa jóképű, éptestű magyar fiú ez mind, amelyet az Úristen is huszárnak teremtett. S van közte kovács, bognár, szijgyártó is szép számmal, a műhelyekben sem áll meg a munka. Remek egy utánpótlás ez, igazán. S mivel olyan volt az ezredes szíve, hogy miként a haragját, az örömét sem birta el egyedül, jókedvűen megállt a legények előtt s teljesen a szokás ellenére, kegyesen így szólt az ő egyéni magyar nyelvén:

— Aztán, ha valakinek különös kedve kerülni egyik vagy másik századhoz egyik vagy másik faluba, ha lehet teljesítem a kérését. Először Kistorony, az első századhoz, aki oda akar menni, lépjen elő.

Egy kis mozgás, sürgés-forgás, civiles beszélgetés indult meg a legények között, azután előlépett majdnem az egész újonc-sereg. Báró U. csak meresztette a szemét.

— Was, was — hadarta meglepetten —, az minden, az minden?

Egy jóképű barna fiú kilépett a sorból. Szörnyen civilesen elmosolyodott.

Egy kicsit sokan volnánk, de úgy gondoltuk, tessék kiválasztani, mert mi mind szívesen mennénk az első századhoz.

— Du verfluchte G'schicht! Hát mi jut eszetekbe nektek magatoknak ... hát-hát nem hallottátok, hogy az első század parancsnoka a legszigorúbb a tiszturak között?

A legény egyet rántott a tarisznyája szíjján.

— Hát, hiszen, beszéltek tegnap az öregek, hogy — engedelemmel — kutya kemény ember a kapitányúr, de azt is mondták, hogy ott van ám a legjobb menázsi az egész ezredben, azt úgy gondoltuk, majd csak kigyövünk a kapitányúrral is valahogy.

Az ezredes elnevette magát. Ez volt hát a tömeges jelentkezések titka. Odafordult az édesapámhoz.

— Gratulálok a sikerhez, és méltóztassál választani.

Az apámnak felvillant a szeme.

— Hát hadd látom azokat a huszárokat, kikből az ezred legjobb lovasai lesznek, még ha a bőr le is jön róluk egy kicsit az elején — folytatta tréfásan.

Egy-kettőre megtörtént a kiválasztás, Az ezredes nem kérdezett már semmit és az apám, no meg őrmester úr Fekete, boldogan vonultak el az embereikkel. Az a legény, ki a szót vitte, az elosztásnál ott volt közöttük. Az apámnak egyik legkedvesebb, később továbbszolgáló altisztje lett belőle.

Ekkora örömet még nem hozott az október elseje Kistoronyra. Az apám rögtön három új süldőt vett — nála az már így volt szokásban, ha valami öröm érte —, a század részére. Hiszen volt még elég hely számukra az „új épületben”.

Az „új épület” nagyon rettegett hely volt előttünk, gyerekek előtt. Ha összepiszkítottuk ruháinkat — ami, bevallom, igen gyakori bűnünk volt —, vagy csúnyán ettünk az asztalnál, apus dörgő hangon mindjárt azzal fenyegetett, hogy „becsukatlak az új épületbe!” És bármilyen igéző volt is az apám által emlegetett új épület fürdőjével, számos helyiségével,

mégsem vágytunk oda, mert hát bizony az a disznóól volt. Ebbe vett mindig egy csomó süldőt az apám, aztán kukoricát hozzá, moslék került a századkonyháról, s karácsonyra már csak le kellett szűrni a kövér hízókat.

Tele is volt mindig az apám kamrája. Mert az is volt neki. Házilag savanyított káposztával, lekvárral, paradicsommal, s ki tudja még, mi minden jóval megtömve. Belterjes gazdálkodást folytatott, hogy feljavítsa az ellátást s az első század extrafinom menázsija nem volt legenda. Emlékszem, vasárnap rendszeren hófehér költestésztábol bő zsírban sült, tányérnagyságú palacsintákat kaptak a huszárok: kettőt fejenként, jól megcukrozva, halom lekvárral a közepén. Ezt mind nagyon szerették s amint látjuk, el is ment a híre s mint az apám boldogan leszögezte: meg is hozta áldozata, fáradságot nem ismerő gondos tevékenysége első gyümölcsét: a válogatott, legkitűnőbb újoncokat. Dehát nincsen öröm ürmön nélkül s a kistoronyi nagy boldogságot is csakhamar bosszúság követte. Mert az újoncok után megérkeztek nemsokára a remondák és az új lóanyag befutása is sorsdöntő esemény volt egy huszárezred életében. Az apám, mint főszakértő, rendszeren ott volt már a kivagonírozásnál s becsülte, bírálta, osztályozta őket. Mekkora volt azonban a meglepetése, mikor idén csak akkor hívatta a parancsnoka, mikor a lovak már szét voltak osztva és kiutalta az ő századához kerülteket. Nem fért kétség hozzá, ő a selejtesét kapta az egésznek. Igaz, hogy a régi Magyarországnak nagy-szerű volt a lóanyaga, dehát a szép és jó között volt mindig szebb és jobb is. És ezeket mind kiválogatták az orra elől. Ilyen még nem történt a vitéz és hírneves első századdal. Meg is volt sértve az apám nagyon. Hiába magyarázta az ezredese, hogy ez csak igazságos eljárás, miután ő kapta a legjobb regrutákat, nem vállalta ezt sehogy sem. Az véletlen volt, egy siker, mely az ő fáradozását koronázta. Ezt azonban célzatos megrövidítésnek minősítette, mely a

század remek egyöntetőségének megbontását fogja eredményezni, melyet ő nem bír elfogadni és elviselni.

Mert ilyenek voltak ezek a régi huszárcapitányok. Az egész lelkükkel dolgoztak és a századuk volt a világon a legfontosabb nekik. És ha azt érte valami sérelem, megrövidítés: úgy az ő szívéből ütötte az a legnagyobb sebet. De hiába volt minden, mégis el kellett viselni a keserves valót. Egy napig búskomoran sétált ennek tudatában az édesapám. Három napig aztán mérgében tüzet okádott, mint egy hétfejű sárkány, hogy még a kedvencei — s ezek közé magamat is számítám — sem mertek a közelébe menni. Negyednapra aztán elcsendesült. Vett rengeteg zabot s az egész falu felesleges lucernakészletét is megvásárolta s aztán elővezettette a kiválogatott „ronda dögöket” és elkezdett dolgozni. És ez volt az, amihez ő mindennél jobban értett. A hangyaszorgalmú, céltudatos, építő munka. Ezidőben 7—8 lovat lovagolt naponta. Leszállította, amint a legkisebb nehézség mutatkozott, az öreg huszárt a remondáról s maga ült fel a fiatal állatra. Nyugtatta, igazította, készítette. Kurschmied úr Kumtival nagy tanácskozásokat folytatott. Elferdült körmöket javítottak, gyenge csikókat fluidoltak és etettek, ellenőriztek, lovagoltak szakadatlanul. Három hónapig csak a két kaszárnnya között élt az édesapám. Szebenbe sem ment be egyszer sem, s este holtfáradtan esett be az ágyba, hogy hajnalban újra kezdje az egészet. A társaságban is feltűnt távolmaradása. Végül is báró U. nem álhatta meg, hogy meg ne kérdezze az édesanyámat, hogy vájjon az iránta való nagy haragja-e az oka annak, hogy az apám még mindig nem mutatkozik privátim. Az anyám mosolyogva legyintett. Dehogy, hiszen amilyen hirtelen haragú volt az apám, annyira hamar békült is meg. A távolmaradásának oka egészen más. Az, hogy — beteg.

— Beteg? — kérdezte U. báró csodálkozva. — Na, nagy baj nem lehet, mert ma is hallottam távolról „működni” a gyakorlótéren.

— Pedig nagy beteg — erősködött az anyám komolyan. — Gyógyíthatatlan, szegény!

Csupa riadt arc fordult feléje.

— Egy újfajta betegség támadta meg, mely egyre jobban hatalmába keríti — folytatta az édesanyám. — Képzeld, kedves báró: Schwadronitisze van neki! (Ami körülbelül így fordítható: századbetegség.)

A tréfa hatott és úgy látszik, felkeltette az ezredes érdeklődését is; pár napon belül megszemlélte a századot. Mikor aztán a remondákra került a sor, tágra nyílt a szeme a csodálkozástól. Négy egyöntetű tökéletes osztag vonult be a lovardába. A paripák ragyogtak a jóltápláltságtól és duzzadtak az erőtlől. Kereste a kis csámpás szürkét és a vékony horpaszú pejűt, meg azt a kis fejletlen sárgát, melyet senki sem akart vállalni és bár jól megjegyezte őket, nem tudott rájuk találni. Az a hosszúderekű, kifordított nyakú pejű, meg a nagyon franciás társa sem került sehogy sem szeme elé. S hiába számolta őket újra, meg újra, itt voltak azok bizony mind, hiánytalanul. De most következett a második meglepetés. A lovardamunka is egyöntetű, tökéletes volt. Olyan belovagoltságot mutattak a csikók, amilyen öreg, felkantározott sarszilovaknak is becsületükre vált volna. Kereste megint a két ideges pejűt s a három vadul ágaskodó, difícilis gidránt s megint csak nem tudott rájuk találni. Zavarosan köszörülte a torkát.

— Hm, ja ... na ... unerhört... az egész ezredben a legjobb Remonten-Abteilung! Hogy csináltad ezt azokból a gribbencsekből? ja?!

Az apám szigorúan szolgálati hangon tette meg jelentését, mely azt tartalmazta, hogy ő biztosan a legkiválóbb anyagot kapta fáradozása jutalmául keze alá az ezredesétől, mit itt hálás büszkeséggel, kiképezve mutat be újra neki.

Ez volt az édes bosszú, mely tökéletesen sikerült.

Báró U. kedélyes és jó ember volt. Megértette és lenyelte a békát. Ott, a század színe előtt ölelte keblére legkurucabb kapitányát. És olyan dicséretet, mint amilyen azután következett, talán még a vitéz első század se hallott soha.

Hanem az apám a „Schwadronitis”-ből nem gyógyult ki ezután sem. Csodálatos betegség is volt az, a siker csak megnövelte erejét. Gyógyíthatatlannak bizonyult egész életére.

A legsúlyosabb kitérősei e speciális betegségnek, a „Schwadronitisnak” arra az időre vezethetők vissza, mikor már báró P., az új parancsnok vette át az ezredet. Bizony nem is volt egy ilyen új ezredesnek mindjárt olyan irígylésreméltó dolga. Idegen volt fájára és személyére egyaránt, s mint ilyen, először meg kellett nyernie a szíveket, meg kellett ismerkednie a helyi viszonyokkal, szokásokkal, míg egész otthonosan érezhette magát az új terepen. S ez a megismerkedés nem ment minden zökkenő nélkül. Kumti is odanyilatkozott a kovácműhelyben, hogy biztos eltart megint egy esztendeig, míg az új ezredes úr megtanul rendesen ebadtázni, ami — mint az ő tanítása nyomán már tudtuk — egyik legfontosabb kelléke az igazi huszárezredesnek. S e mondókájához olyan fontos képet vágott az első század híres gyógykovácsa, mint kinek a jövő mázsás gondja egyedül nyomja vállait.

Bizony U. bárót sajnálta az ezrede nagyon. Nagy volt az összetartás a gyerekkfronton is és tetőfokra hágott az izgalom, mikor kiderült, hogy az új parancsnoknak is van egy fia, ki Erich barátunkat lesz hivatva helyettesíteni. Nándi, a gyermeksereg szeniorja, határozottan ellenszenvvel nézte, hosszabb volt, mint ő s ezáltal tekintélyét látta veszélyeztetve.

Szép munkába fog az kerülni, míg ebből a gyerekből magunkhoz való embert tudunk faragni, mesélte nekünk fejcsóválva, gondterhelt arcával eszményképét, Kumtit iparkodva híven utánozni. — Képzeldétek Morettonak szólítja az édesanyja, hát lehet egy fiút

Morettonak hívni? Nem, azt igazán nem lehetett. Rögton át is kereszteltük Amorettonak, viszont e révén lett csakhamar népszerű, mert amit félszeg, csendes modorával soha el nem ért volna, a nevével rögton felköltötte érdeklődésünk. Különben nem lovagolt, nem verekedett és nem beszélt jól magyarul, szörnyen műveletlennek találtuk szegényt.

Ezen gondok és elfoglaltságok közepett bontakozott ki a késői illatdús erdélyi tavasz és olyan újságot hozott, mely megdobogtatta minden huszár szívét. Nagyszemle lesz, hozta hírül egy távirat Bécsből s maga Salvator főherceg jön le megnézni az ezredet. Mi célból, ki tudhatja, az annexió feszült légkörében éltünk s nyomban a hír vétele után P. báró kirendelte a poplakai nagy gyakorlótérre az ezredet. A próbát fényesen állotta az ki, de gyakorlat után még külön a felszerelést is megnézte minden századnál az ezredes. Ügy hírlett, a főherceg ahhoz is ért. így, amit megviseltnék, rossznak talált, nyomban kicseréltette; volt, hol a lovak abrakját feljavította s a magazinból aznap sok új nadrág, mente és csizma talált új gazdát. Általános volt azonban egy baj, amely így az összeségnél kiküszöbölhetetlenül nagynak bizonyult, majdnem mindenütt piszkosak, foltosak voltak az akkor használatos, rég ki nem cserélt fehér lópokrócok. A raktáros csóválta a fejét, az egész ezred részére nincs új pokróc a magazinban. De nem is kellett az egésznek. Az első század fehér pokrócai egyöntetűen kiállták a versenyt. Használtak voltak, de tiszták, folttalanok. Báró P. hamar döntött. Az első század nem kap új pokrócot, a többi — legalább részben — mind. Muszáj. Ha a föld alól is teremti elő a magazinostiszt.

Az apám szótlanul szalutált és vonult el a századával. A hangot is a torkára forrasztotta a rettentés való. Hogy fog az kinézni, ha csak az ő százada jön ki régi pokróccal a szemlére, hiába mosatja, tisztítatja, az új mellett csak szürke, pizsokszínűt mutat majd a régi. És otthon, a századraktárban 10—15

újnál több a legnagyobb takarékoság dacára sem akad. Bement elmagyarázni parancsnokának, hogy az egész ezred képét elrontja így a század. De süket fülekre talált. Azaz, hogy az ezredes kedves volt nagyon. Olyan kedves, mint csak egy ilyen sima olasz tud lenni, morogta mérgesen az édesapám. De hát mit lehetett tenni, nem volt több pokróc a raktárban és P. báró kifejté, hogy a külsőség nem a lényeg s mivel a lényeg a századnál rendben van, így is elsőként áll az első helyen.

Szavak, szavak, legyintett az apám, persze, hogy néhány pokróc nem a lényeg, de a szép munkát a szép külső is emeli s ez elpihenése és büszkesége sokszor a dolgozónak és a rendet nem szabad megrovidítéssel büntetni! Hát ebben is teljes szívvel igazat adott az apámnak az ezredes, de 140 új pokróc azért csak nem lett belőle. Tíz nap múlva várták a főherceget. A próbadíszfelvonuláson már az új pokrócokkal jelentek meg a többiek, hiába volt minden vigasztalás, verték üde fehérségükkel az első század régi holmiját nagyon. Az apám a naptól, a nagy vágától és a még nagyobb méregtől paprikavörösen jött haza. Megesküdött, hogy ezt U. báró nem tette volna vele soha. Mi volt az a kis incidens a remondákkal ehhez az esethez képest, feledésbe is merült már egészen. Csak az új baj nőtt óriássá. Berontott az irodájába, honnan egy óra múlva vidáman, a kezét dörzsölve jött ki. Senki sem merte megkérdezni a változás okát, nem is sült ki a szemle pillanatáig.

Csodaszép időre virradt a nagy nap. A levegő olyan üde és tiszta volt, hogy szinte érzett rajta a reggeli csodafürdő illata, melyet ott vett a havasok tetején. Méltó volt hozzá, hogy a tavasz tündére áthúzza rajta fényből szőtt menyasszonyi fátyolát. S e kikeleti menyegzőhöz virágba borultak a gyümölcsfák is. Rózsaszínűre pirulva álltak sorfalat a gyakorlótérig, hiszen közöttük vonultak ki a huszárok és a csintalan szellő oda-oda lökött a lovak lába elé egy-egy maroknyi illatos virágszirmot. A poplakai rét is

ezer csillagvirágot hímzett szőnyegpázsitjába s a sötét fenyők büszke komolysággal alkották e ragyogó képnek háttérét, örült a magyar föld az ő délcegfiaiinak.

— Gyönyörű reggel — mondta a főherceg még az Erlen-park lovaglójútján — és gyönyörű az ezred — tette hozzá önkénytelenül, mikor a poplakai fennsíkon megpillantotta a huszárokat.

Mint egy eleven, de törhetetlen ércfal állt az első század mindjárt elől a szélen. Szikrázott, ragyogott, tündökölt a vakító fényben. Hiszen nem volt lényeg, de P. báró még e sorsdöntő óra izgalmában is észrevette: csupa új, hófehér pokróc simult a lovak háttára, még újabb, selymesebb, mint a többi. P. báró összehúzta a szemét, talán nem jól lát e ragyogó reggelen s kinyitotta újra, nagyon. Még a nyeregben is felemelkedett. Nem, nem tévedett. Csupa új pokróca volt az egész századnak. De nem ért rá a csodán gondolkozni. Felharsant a trombita, K. báró, a brigadéros vágatott a főherceg elé. A szemle megkezdődött.

Három napig volt lent a főherceg, három napig szemlélt délelőtt, három napig volt az ezred vendége. Nagyon jól érezte magát és nagyon meg volt elégedve, ami érthetően fényes hangulatot teremtett körülötte. Különböző helyi eseményekkel is mulattatták s valahogy fülébe jutott az első század új pokrócainak immár megfajtott esete. Az apám egyszerűen sürgönyözött a fővárosba a nyergesének és saját zsebéből hozatott extrafinom pokrócokat a század részére. A fenség — ezt hallva — nyomban kérette az édesapámat. Hogy mit beszéltek, mit nem, azt nem sikerült feljegyezni a krónikásnak, a következője azonban az lett, hogy másnap kijött a főherceg Kistoronyba és külön megnézte a századot. Nagy dicsőség volt az bizony! Nem tudnám megmondani, mi tette büszkébbé és boldogabbá az édesapámat: ez a tény-e, vagy az a kitüntetés, mely a főherceg szemléje után nemsokára számára megérke-

zett. De a legbüszkébb talán mégis arra a képre volt, melyet híres, szigorú tábornokától kapott, ki rendesen igen fukarkodott a dicséretekkel. Az íróasztalára tette berámázva és sokszor nézte meg szeretettel és büszkén a marcona katona képét, mely alatt erélyes vonásokkal e sokatmondó felirat díszlett: „Felülmúlhatatlan századparancsnokának az ő brigadérosa”.

— Micsoda vén Komisknopf tud lenni az én igen tisztelt, kedves barátom — csóválta fejét elégedetlenül az édesanyám —, hát illik még jobban belelovalni a dolgokba ezt a szegény, beteg embert?

Nem, ő nem örült ennek a dicsőségnek, miután, tekintettel a pokrócokra, az édesapám éppen kijelentette, hogy otthon nyaralunk, ami még sohasem esett meg velünk.

És aztán milyen gyönyörű is volt az a nyár. Akkor ismertük meg Erdélyt egész csodálatos szépségében. Jó időben hetenként háromszor is összeverődött egy-egy kirándulótársaság. Rendesen kocsin indultunk s csak a meredek hegyekre fel, vagy az erdők járatlan, titokzatos mélyében folytattuk gyalogszerrel az utat. S végehossza nem volt a tréfának, jókedvnek, kacagásnak.

Persze, hosszabb kirándulások is voltak napirenden, melyeken a fiatalság lóháton követte a kocsikat, hol megszökve tőlük, külön érdekes felfedező útra indulva, hol visszatérve, az élelmiszercsomagok csábító közelébe.

S ha a vöröstoronyi szoros egyre változó vad bájára, a Negojról hozott havasi gyopárra, a csacsogó, rohanó patakokban a pirospöttyös pisztrángokra s az őserdők mélyén a vidám krumplisütésekre s medvétől való riadalmakra visszagondolok — hiába no —, mindig csak örömmel emlékezem azokra a bizonyos, híres fehér lópokrócokra.

RÉGI DÁMÁK, RÉGI HUSZÁROK.

Ősszel, mikor már befejeződtek a gyakorlatok és hazaszállingóztak a nyaralók, kezdetét vette Nagyszébenben a társadalmi élet is. A munkát felváltotta a vidám órák kedélyes együttléte. Olyan gondtalanul tudtak akkoriban az emberek nevetni! Szellem és kellem egyesült, hogy az együttlét óráit élvezte tesse. Ki ne emlékeznék mosolyogva a közös kirándulásokra, a vadregényes „Hohe Rinne”-re, Vízaknára, melynek meleg, sós tavaiban az is tudott járni, ki úszni nem tanult, vagy a „Rablók kútjához” a hatalmas erdők mélyén?! Azóta sok földet bejártam, de olyan fenséges, embertől ritkán járt tölgyeseket, olyan zúgó, titokzatos fenyveseket nem láttam sehol. Az anyám imádta őket. Micsoda regényes és kissé hátborzongató öröm volt vele bebarangolni messzi, messzi, az erdők sötét mélyébe, csodálatos, sohse hallott madárfüttyökre figyelve s mérgeszöld, érintetlen tisztásokon leheveredve nézni a magas fák felett szelíden kéklő kis darabka eget. Ott, ahol végetért az erdő és a poplakai fensík kezdődött, nap-sütésben legelő nyájaival, cigány táborával, ott voltak a margarétás rétek is. Sohasem mehettünk el mellettük, hogy meg ne állítsa a kocsit az édesanyám. Ezeket szerette a legjobban. Beleszaladtunk s egész öltre valót szedtünk a válunkig érő, fehérszirmú, sárgabibéjű, sok millió, tengerként hullámozó virágból. Hazavittük velük az erdélyi rétek utánozhatatlan édes, üde illatát. De sietve kellett vissza-

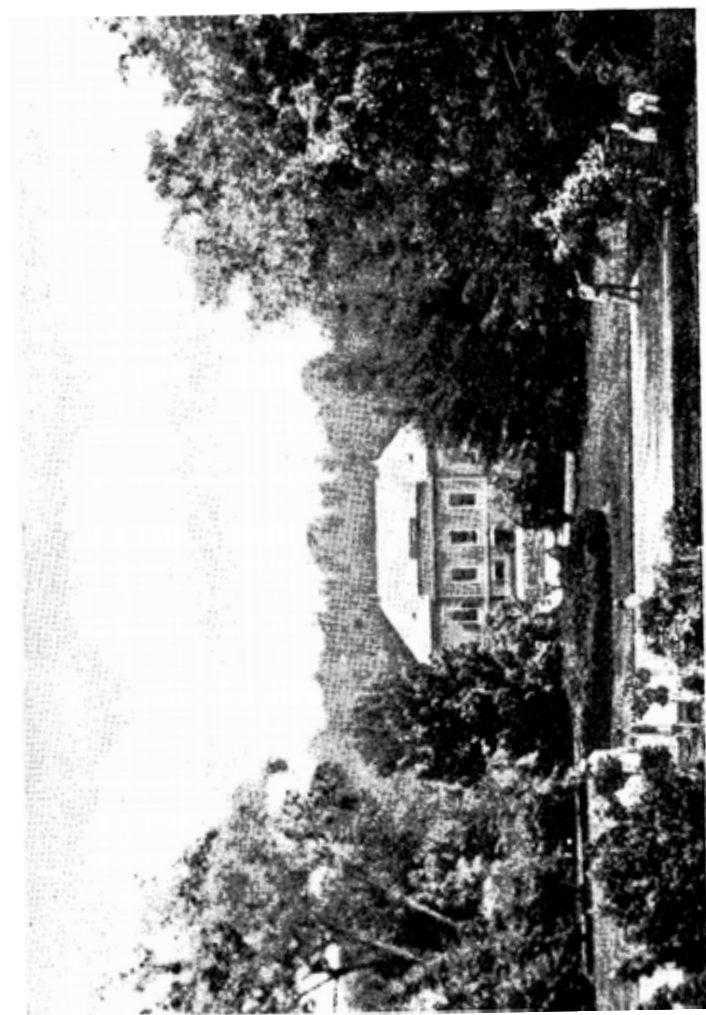
kapaszkodni a kocsira, ha észrevett a cigánytábor, mert nyomban ostromra indult a purdék egész se-rege. Ma már cigánygyerek sincs annyi s oly vidám! Kacagva, sikongva fogták körül a hintókat s kértek krajcárt kórusban és egyenként. A lovak nyugtalan-kodtak, idegesítette őket a nagy zenebona s Imre kocsis megeresztette a gyeplőt. Repültünk. De jobbra-balra, mögöttünk, mellettünk vágattak a rajkók. Barna kis lábuk alig érte az út porát. Tudták, hogy rimánkodásukra mindig repül ki még a kocsiból krajcár, sőt a legkitartóbb futónak még fényes hatos is juthat. Kikönyörögtük mi gyerekek azt nekik! Hiszen úgy szerettük nézni a ragyogó, csillogószemű kis arcukat, amint futás közben felénk nevettek. Csak Krédli és Gáspár, a két öreg uszkarunk haragudott reájuk nagyon. Szerintük a kocsikat rohanva követni csak nekik volt joguk. Főként Gáspár vette rossz néven, ha belebotlottak. Rendesen óriás darab követ keresett magának a pie-piet s ha az édesapám történetesen nem volt velünk, nem tette le senki parancsára. Hozta 10—12 kilométert is rohanva a koci után s hazaérve, megkeresve gazdáját, nagy lihegve letette zsákmányát a lába elé. Krédli, az sokkal okosabb volt! Ő nem cipelt, de olyan szépen tudott kérni a Gáspár köve mellett, hogy rendesen neki jutott a jutalomcukorból a nagyobb darab. Túl is élte a párját jónéhány esztendővel.

Mikor aztán hidegebbre fordult az idő s a tenisz-pályák egymásután alakultak át korcsolyaterekké, elérkezett a délutáni teák ideje. Ezek közül különösen az „olvasóestéért” rajongtam. Ha nálunk volt egy-egy ilyen összejövetel, képes voltam az ajtóban a függöny mögött órákig kuporogni és figyelni, pedig megmondani még nem tudtam volna, hogy mindez miért oly gyönyörű. Persze, tilos volt még nekem akkor ez az élvezet, mert minden új drámát, vígjátékot, mely a világirodalomban sikert ért el, meghozatták a tagok, a szerepeket elosztva, ezeket olvasták fel esténként, így pótolva a magasabb igényű

színházat. És így lépést tartottak ott az erdélyi hegyek alján az irodalmi haladással. Voltak a felolvasók között egész kész művészek, kik előbb átdolgozták szerepüket s mire a felolvasására került a sor, már egész beleélték magukat. Élvezet volt őket hallgatni. Sokszor önkénytelen lelkes taps tört ki egy-egy igen sikerült részlet után a hallgatók között. Különösen a „kicsi asszony”, Sz. vezérkari ezredes felesége volt ezeknek az estéknek erőssége. Intelligens, mozgékony, filigrán kis teremtés volt, olyan drámai kifejező erővel megáldva, hogy a legnehezebb szerepeket is vitte. Partnere, R. vezérkari kapitány hasonlóan nagyszerű színésztehetség volt. Édesanyám a vidám és groteszk szerepeknek volt a mestere. Voltak még néhányan, kik úgy játszottak, hogy a hallgató (pláné a függöny mögött, honnan látni úgy sem lehetett) elfelejthette, hogy felolvasó estén van és a színházban képzelte magát. Milyen kétségbeesítő volt ilyenkor roppant diszharmónia gyanánt meghallani Fräulein Rosalie magas szopránját „Mädilein — wo steckst du wieder einmal?” Brrrr, még ma is érzem, hogy ez minő lekicsinylő volt, főként a „Mädilein”, arra rá volt írva a 12 esztendőm, pedig biztos, hogy tizenháromnak tartottak volna különben, főként ma, mikor R. kapitány „Fräulein Médinek” szólított, ami oly csodásan hangzott! S mégsem hallgathattam végig a „Novella d'Andrea” második felvonását, melyet Fräulein Rosalie „unpassend”-nek minősített. Ma is csak az elsőt ismerem, de azt felejtethetetlenül s nem ez-e a lényeg? Drága Pintyőke barátunk néha segített rajtam, elhívta, szórakoztatta, sőt néha egy-egy kisebb szereppel is ellátta Fräulein Rosaliet. Így biztonságban ültem a függöny mögött, izgalmamban a felét sem értve az olvasottaknak. Csak zúgott a fülemben a „kicsiny asszony” fojtott indulattól remegő, drámai kirobbanást sejtető hangja. Aztán egyszerre felcsengett a „nagy asszony”, az édesanyám mindig nevető orga-

numa. És egyszerre világos és fényes lett minden körülöttem.

Szenvedélyesen szerettem az édesanyámat, ő volt nekem a legszebb, legokosabb, legérdekesebb az egész világon. Mint ahogy a kezében is tartotta, azokban a csodaszép puha, illatos, fehér kezében — az ő egész kis világát. Este, ha bálba, vacsorára ment, sokszor órákig ülve s küzdve az álomsággal, virrasztottam ágyamban a sötétségben, csak-hogy megláthassam, amint ragyogón, jókedvűen éjjel hazatért. Ő tudta ezt és nem is szeretett elmenni este tőlünk. Ha pedig elment, sohase ért úgy haza, hogy ne hozott volna egy táncrendet, egy virágot, vagy cukorkát, egy ránkemplékezést a mulatságból nekünk. És aztán mesélt. Ó, én százszor, de százszor jobban élveztem azokat az elmesélt bálokat, mint amelyeken később résztvettem magam is. Kistoronyban hagyományos volt nálunk a vasárnapi ebéd. Négy törzsvendég volt, ezek külön meghívás nélkül minden vasárnap megjelentek, a többit változtatta az édesanyám. Bizonyos kitüntetést jelentett vasárnapi törzsvendégnek lenni. Délután aztán mindig tele volt a ház vendéggel, de ha leszállt az alkony s hazafelé indult a vidám társaság, az édesanyám hivatott minket s az esti óra miénk volt egészen. Kedves, kis budoárját nem világította meg más, mint a nyitott cserépkályha tüze, meg az erkélyajtón benéző holdvilág. Mi mellébújtunk a pamlagra s az anyám kitérta a mesék birodalmának aranykapuját. Oh, hogy élveztük a „Pokoli kutya” izgalmas történetét és a „Szürke ember” szomorú kalandjait, mint féltünk Sylfaksztól, a bányarémtől és remegtünk a jó kis „Dorritkáért”! Ma már nem csodálom, hogy nekem később nagy-nagy kiábrándulás volt minden elolvasott Dickens, Verne s egyéb ifjúsági regény. Az anyám mindet annyival szebben mesélte! Csak Jókait szerettem serdülő koromban. Ő volt az egyetlen, ki nagy irodalmi kiábrándulásaimban fantáziájával némileg megvigasztalt. De Fatia Negráját az anyám

Третье Мичурин

nála is szebben mesélte. Ő nem időzött soká a szenvedőknél. Ő az erőt, a vállalkozást, a kockázatot szerette. Csodás színekkel gazdagodott az ő előadásában a Fatia Negra alakja. Ki nagy és jó lehetett volna, ha lett volna méltó partnere. Ez volt az ő beállítása, hite. Ma tudom, hogy az anyám az örök tehetség volt és az a fáklya, ha ketté is tört, el sohasem aludhat, melyet ő gyújtott meg itt a földön. De leggyönyörűbbek azok az esték voltak, akkor voltunk a legboldogabbak, mikor sor került az igaz mesékre. Lassan rátért a kedves, régi otthonára, a nagyapám rég porladó délceg alakja újra testet öltött s a homályos kis erdélyi szobában elkezdtek zúgni a murányi fenyők. A Ids kápolnába vittük a sok szeretetvirágot s láttuk érni a fügét, a napsütötte üvegház oldalán. Az öreg nyárfa is eljött és megmutatta vastag derekán a fehér övet, mely jelezte a magasságot, meddig az emlékezetes nagy árvíz ért. Gutaütötte ága szárazon is jól megtartotta a gólyafészket. Murányi gólyák, hazajártok-e még, vagy tüzes üszkökbe léptek úgy lehet? Óh, százszor is szívesen meghallgattuk a mulatságos történetet, mikor a híres gavallér, P. gróf négyesére csapott le egy száraz ágat a hirtelen jött vihar. És tudjuk, hogy kitüntetést kapott az öreg nyárfa e tényért a vidám fiatalságtól, mert amíg a lovak meg nem gyógyultak, csak nem lehetett tovább menni Murányból. Akkor vonultak fel egy vidám reggelen, a Józsi szakács nagy rémületére mind a konyha épületébe a huszárok, akkor öltözött fel a feketére sült H. Pista a fehér szakácsgegyenruhába s főzött olyan lebbencslevest, hogy a Józsi tiszteletét is kivívta. Mert hogy mindig mindent tudtak azok a legrégebb örök huszárok. Ezerszer meghallgattuk a bűvös sárga napernyő történetét, melyet ha kinyitott a kocsiban Temesváron az édesanyám, jeladás volt az ifjúságnak, hogy estére Murányban otthon leszünk. Es a drága nagymamám váltig csodálkozott, mikor megdobbant a nagy híd s egyik jukker és négyesfogat hajtott fel a hegyen a másik

után a kastély tornáca felé, hogy honnan is tudhatják meg ilyen boszorkányos gyorsan az ő hazaérkezésüket a huszárok. Annak a feketearcú hadnagynak, a híres fess D. Sándornak nevetve villantak elő fehér fogai: — Egy huszárnak mindent kell tudni Erzsi néni — felelte büszke öntudattal — és a lehetetlent is meg kell mindig valósítani. — Ezt H. Pista tette hozzá fiatal hittel. Idáig ért a mesében anyám — idáig futott most a papíron a toll. Egyszerre trombitálást hallok, vaksötét éjjel van — 1914. Harctérre indulnak a tizenhármások. Látom, H. Pista bácsi kemény, elszánt arcát a vagonok előtt. Mintha azt a régi-régi mondást, mely ott hangzott el a murányi szalonban, menne valóra váltani. De csitt, hiszen béke van, a jövőn titoktartó fátyol, ropog a zsarátnok a kistoronyi kandallóban, az öreg toronyból kiált az éjbe egy-egy felriadt bagoly. — Mesélj, óh mesélj még édes jó anyuskám, hiszen kifogyhatatlanok a gyönyörű murányi mesék! — Az anyám kacagása olyan tiszta volt, mint a karácsonyi csengők hangja. Gyerekálmok boldogsága zengett benne.

— Jó, de még csak egy egész keveset, mert még a murányi mesék is kifognak egyszer, bolondom.

— Hát egyszer volt a többi délceg hadnagy között egy, akit M. Eicholtznak hívtak. Igen szép fiú volt és kegyetlenül elegáns, önmagához kegyetlenül. Mindig úgy féltette a tekintélyét, hogy még nevetni sem mert, amíg meg nem tanítottuk. Avval kezdtük a nevelését, hogy először is új nevet kapott. M. von Hykoriholtz-ra kereszteltük át, mivel az az Eicholtznál lényegesen előkelőbb. Csakhamar észrevette, hogy mulatunk rajta, nem volt ostoba fiú, iparkodott természetesebb lenni és evvel a hölgyek és bajtársak rokonszenvében nagyot haladt. Akkor azonban már végleg megnyerte a szíveket, mikor kitalálta, mi módon kell egy szabadnapon a másik vármegyében tartott gyakorlatról is okvetlenül a murányi kastélyba betérni pihenőre. Egyszerűen ott kell felejtteni valamit, s ezidőben nagyon rendetleneknek bizonyul-

tak a huszárhadnagyok. Egy este megint egész beszállásolás volt Murányban. Ezek mind ittfelajítottak valamit múltkor? Ede bácsi, a ház régi barátja hitetlemül csóválta a fejét. — Mutassa csak Böske mama, mi minden maradt itt? — Nagykám elővette az utolsó ittlét alkalmával, az egyik vendégszobában talált és az inasoktól hűségesen beszolgáltatót egyetlen tárgyat. Egy sima igénytelen nádvevő volt az, milyen minden huszárnak van a csizmaszárába dugva. — Böske mama! csak nem hiszi, hogy ezért, ezért a Rohrstabliért kellett 35 kilométert idelovagolnia az ezred egész fiatalságának? — Ede bácsi nagyon meg volt botránkozva. — Nagykám letette a házitelefont, melyen éppen Józsi szakácsnak adta ki utasításait a vacsorára vonatkozólag és szelíden elmosolyodott. — Hát mit gondol — miért, édes Ede bácsi? — A nyári este rózsaillesztos csendjéből előbb halkán, majd erosebődően a kertből énekszóval jött meg a kérdésre a felelet: Szállj ide, szállj oda aranyos madár — Van Murányon kökényszemű leány. — Ott állt a pázsiton az ablakok alatt a 13-sok híres énekkara s őrmester úr Szerafin kezében egy fehérrózsza volt a karmesterpálca. Illett oda, hiszen a szebbnél szebb magyar nóták egymásután a szívekből virágoztak elő. A vacsoránál már nagyon vidám volt a hangulat. Ede bácsi előadása után az értékes ittmaradt tárgyakról, Hykoriholtzot újra átkereszteltük. Tervének zseniális kivitele emlékére „Rohrstabli” lett a neve. És még csak meg sem sértődött miatta.

— Szép idők voltak — mosolygott elmerengve az édesanyám. — Most is szépek, ugye — kérdezte az öcsém és hangjából, amint felnézett reá, a kedvenc sértődöttsége érzett. Két murányi kökényszem egy meleg pillantássá kapcsolódott. — Gyönyörű, kicsi fiam — mondta csendesesen az édesanyám és büszke feje a fiájához simult.

MÉGEGYSZER AZ APÁM FIAI.

Valami volt a levegőben. Várakozással, vágyakozással volt az tele. Jön, jön egy sorsdöntő nagy fordulat. Mindenki érezte, senki sem akarta, senki se merte szóvátenni. Az öröm kényes portéka, elröpül, ha túlkorai beszéddel megzavarják. Csak az apám legkisebb fia merte áttörni azt a feszült csendet. Olyan fiú volt, ki egyenesen szeretett szembenézni jóval, rosszal egyaránt s nem ijedt meg a maga árnyékától. Ő volt H. barátunk utóda, ki a sok kabátjába varrt segédeszközöktől háromszoros méretűre dagadva sikeresen átment a felvételi vizsgán s boldogan vonult be szülővárosába, a hadiiskolába.

Sz. Árpi megint csak olyan csinos fiú volt, amilyen csakis az első századnál teremhetett, hol már hagyományossá vált a legfessebb hadnagyok jelenléte. — Elég gondod lesz vele — mondta az ezredes az apámnak — nyersanyag s az a fajta, mely fejjel rohan neki a falnak. — Az apám összehúzta a szemöldökét s megnézte új fiát keményen. — Majd közéteszem a kezem, hogy ne törjék be a fal — felelte mosolyogva. Ismerte jól a hétszilvafás góbé fajtát s az első perc-től kezdve szívébe zárta legújabb fiát.

— Géza bátyám — kíváncsiskodott hát az új hadnagy azzal a biztos tudattal, hogy neki sok mindent szabad — tényleg igaz lesz, hogy az ezred Bécsbe kerül? — Az apám mosolyogva nézett legkisebb fiára. — Majd elválík, még semmi sem biztos, azért nem szólunk róla — mondta meg-gondoltan. — Te nem férsz már a bőrödbe tőle,

Árpi? — Árpi gondolkozva emelte parancsnokára hoszúszempillás sötétkék szemét (melyre mellesleg mondva igen büszke volt) s tünődve felelt:

— Tud'j Isten örüljek-e neki, vagy se, sose tapasztaltam meg még a császárvárost. — No, akkor itt van annak az ideje, azért lettél császárhuszár — nevetett az apám. Árpinak újra nyomta a szívét valami. — Császárhuszár, alapjában miért is hívják császárhuszároknak a mi színmagyar fiúkból álló ezredünket? — Az apám csendesen a hadnagya finom, karcsú kezére tette szép férfias kezét.

— Talán azért Árpi — mondta félig komolyan, félig tréfálkozva —, mert még a császár is csodálkozik, ha minket meglát. Árpinak nevetve villant ki a foga. — Aztán tudod — folytatta az apám — nemcsak mi csodáljuk majd meg Bécset, oda lesznek ők is a nagy álmélkodástól, ha minket meglátnak. Ahhoz, hogy a huszárt megbámulják, már Mátyás király óta hozzá vannak szoktatva.

— Árpinak mód felett tetszett ez a beállítás.

— Majd ha felülök a Mucusra és kilovagolok a Práterba, Pikó legyek (az pedig tudvalevőleg a legragyásabb cigány volt egész Háromszékben), ha nem fordul meg mindenki utánam! — És ha megfordul, hogy csodálkozik majd, hogy az elől szépen összegszedett Mucus kimarad a bal hátuljával — kacagott az édesapám. — Hú a nemjóját, Géza bátyám — kapott a sapkája és a nádvevője után Árpi — de össze is tolom ezen minutumban. És már szaladt is le a 3. szakaszhoz egyenesen a Mucus istállója felé és úgy meggyúrta, de úgy a következő félóránban a kedvenc paripáját, hogy igazán majdnem mindig alálépett a bal hátuljával, hogy a jobbról ne is beszéljünk.

Így aztán ő is belesodródott az általános nagy örömbé, mikor valóra vált a sejtés, hogy az ezred hosszú éveig tartó erdélyi tartózkodás után felkerül Bécsbe. A „Römischer Kaiser” összes helyiségeiben nagy estéllyel ünnepelték meg ezt az örömhírt. Mert

mindenki örült, még az is, aki még nem tudta, minek örül. Egy kis megmozdulás, nagyvilági kép, lüktető élet, nyílt meg az ezred előtt. Az apám is jókedvűen csatlakozott az örvendezőkhöz. A lovasság mozgó alakulat, szokja meg, hogy mindenütt jól érezze magát, meg tudja teremteni az otthonát — szokta volt mondani. Jól ismerte és szerette Bécset. Közelében Kalksburgban nevelkedett a jezsuitáknál, már akkor is gyakran bejárt a ragyogó metropoliszba, fiatal hadnagy korában ott volt a lovaglótanár-képzőiskolában, átmenetileg az udvarnál is többször volt beosztva, ő már otthonos volt odafent nagyon. Az anyám is mosolygott. Neki sem volt idegen a császárváros s a nagyvilági élet érdekes mozgalmassága. Ő hamar belekerült a vándorhuszár sorsba. Házassága első tíz évében tizenegyszer vándorolt, sokszor a monarchia egyik végéből a másikba. Csak Galíciában nem volt soha. Hányszor mesélte kacagva, hogy házassági szerződést kötött az édesapámmal, melyszerint Galíciába nem megy és cigarettát nem tölthet soha. És úgy hozta az élet, hogy ezt a „szerződést” sosem kellett megszegniök.

— Erdély volt eddig a leghosszabb állomás s már jólesik, bármennyire is szeretjük Nagyszombeni, megpróbálni a szárnyunk, hogy tudunk-e még repülni — mondta az édesanyám. — Olyan vagyok, mint a fecskemadár, tavasszal más vidék felé vonz a szívem. — De legboldogabb az örvendezők között mégis csak P. báró volt, az ezredparancsnok. Ő az elegancia őre, a formák mestere, reggel felé egy asztal tetején táncolt s égreemelt karal nem győzte ismételni a rajongó kérést: „Ziag's mei G'wand aus, ich fahr im Himmel!” Ha nem is indult mindjárt gyorsvonat az égbe, de közeledett a május s vele az indulás napja is. Talán még sosem volt ilyen virágdús kikelet Szebenben. Az erdélyi tavasz búcsúztatta a huszárokat s örökre szívükbe akarta csempészni a képét, ami teljesen sikerült is neki. A kistoronyi kert is illatozott s hangos volt a

jókedv az orgonák alatt. Együtt volt vasárnap délután az egész társaság s kacagó nagy kedvükben Árpit ugratták a Mucussal, „aki” nem lép alá a bal hátuljával. Ő már bécsi hódításokra készült, fényes lakkcipőjével s szörnyű elegáns torony magas sapkájával. — Hiába — folytatta valaki a csipkelődést a társaságból —, a bécsi kislányokat mégis csak az hódítja meg, aki jól beszél a nyelvükön. — Árpi világért se vette magára a tréfát. Kissé blasiert arccal iparkodott a tavaszi napsütésben sétálni, hallgatva az emeleti nyitott ablakból kiáradó zongoraszót. Aztán odafordult a szomszédjához és hanyag biztossággal megkérdezte: — Wer klaviert? — Mindenki kacagott, csak az illatos erdélyi szellő simogatta meg szelíden az első század legkisebb, reményteljes fiának pirosragyúlt homlokát.

A HUSZÁRGYEREKEK.

Elment az ezred. Lóháton vonultak fel Bécsbe s a város utánuk dobta minden virágát. Megkopasztva, üresen, árván maradt vissza, mintha a huszárokkal elszállt volna belőle minden fény, derű. Kistorony is kiürülve várta az új gazdát. Mi gyerekek Szebenben egy pansióba kerültünk Anyussal, csak a vizsgák után indulhattunk tovább. De nem igen bírtuk ki a négy fal között. Délután tanulás ürügye címén egy-egy könyvvel a honunk alatt nekivágtunk a Kistorony felé vezető mezőknek. Ismerősen köszöntött a fű, fa, virág és nekünk nagyon, de nagyon nehéz volt a szívünk. Csak Dolly futott mellettünk, a kis tacsónk, a fokszik elmentek a lovakkal s a két öreg uszkár békésen aludta örök álmát egy virágzó akácfa alatt. Üres volt a gazdánknak — a Herr Nutznak — az istállója, melyben alig pár napja még Bogár ropogtatta az abrakot s az egész ismerős világ valami fájó idegenséggel tekintett reánk. Pedig a nap épp olyan fényesen ragyogott az égen, a virágok csak úgy illatoztak, mint máskor és Horozsán, a Nutzék bivalya, éppen olyan tempósan dörzsölte sáros hátát a kapufélfához, mint rendszeren. Dehát a bűcsű hangulata szokatlan szomorúvá tett mindent.

— Miért vágsz olyan Nutz-pofát — mondta az öcsém s erre minden bú dacára is nevetni kellett.

Tudniillik a jó Herr Nutznek valami ideges arc-rángatódzása volt s rémes fintorokat vágott beszéd közben, melyeken rengeteget kacagtunk a háta mögött s a „Nutz-pofavágás” utánzását művészi tö-

kélyre vittük. Most mintegy végszóra kilépett a paraszt az udvara kiskapuján, s miközben egy erőlyes „nye Horozsan”-nal a bivalyt belépésre ösztönözte, megpillantott minket. Nyomban szörnyű fintorokba rándult az arca, mit most világért sem találunk nevetségesnek. Nutz úr mosolygott. — Gen Dog Herr Nutz — köszöntöttük vígan a tőle tanult tájszólással, melyre büszkék voltunk.

A volt gazdánk nagy szivélyességgel beinvitált. Szépen ki volt seperve az istálló, mely tegnap még a miénk volt s az ajtón fehér cédula jelezte, hogy — kiadó. A saját istállójába vezetett. Rendes volt az is, amint büszkén megállapíthattuk, mert rendes aljazásra, lóápolásra mi tanítottuk Nutz barátunkat. Nagy volt ám a tekintélyünk előtte s csak a Horozsannál állt meg a tudományunk. Attól a sárgaszemű, mérges, piszkosfekete szörnyetegtől t. i. féltünk. Ő is utált bennünket s a hosszú copfjaimba fűzött piros szalagokat nem szívelhette. Most is haragosan fordította felénk a fejét, mintha tudta volna, hogy gazdája miattunk rúgta oldalba, hogy jobban kotorhasson a szalmában a jászol alatt. Már meg is találta, amit keresett. Gyönyörű, pirosszemű, selymesszőrű, fehér kis nyuszit emelt füleinél fogva a magasba. Sikoltottunk a gyönyörűségtől. Nutz úr az ölembe tette a kedves kis állatot.

— Das spendier ich Ihnen — jelentette ki büszkén. Nagy szó volt ez a fukar vén paraszttól. Méltányoltuk is kellőleg, de hálával telt szívünk fájón összeszorult. Hiszen nem volt már helyünk, hova a nyuszit elvigyük. E percben szörnyű hontalanoknak éreztük magunkat. Simogattuk hát az édes puha kis állatkát s közben nagy szomorúan magyarázgattuk Herr Nutznak, hogy itt kell hagynunk mégis kedves ajándékát. Sajnált is érte megfelelően s miközben a legszörnyűbb Nutz-pofákat vágta, még egy újsággal szolgált. A szomszéd tegnap 130 K-ért eladta hároméves csikáját, a Nánit. Ez óriási szenzáció és rettentő érdekes volt, mert a Náni a mi kreációink — a

páciensünk volt. Féléves korában ugyanis futkározása közben a földeken gödörbe lépett. Akkorára dagadt tőle a baltérde, mint egy kisebbfajta görög-dinnye. A gazdája meg csak várta a jószerencsét, hogy majd csak leapad magától is. Mikor azonban ez nem következett be, végül is elhozta Kumtihoz a csikót gyógyításra. Na, ott aztán volt mit hallgatnia. Kumti ékes és messzehallható németiséggel kifejtette neki, hogy bár szent igaz, hogy ő napjában több csodát is kénytelen művelni, még sem kell azt hinni róla végül, hogy ő maga az Úristen. Mert csakis az segíthet ezen a csikón. Miért nem hozta el mindjárt a baj megtörténte után, akkor vízipuskával, borogatóssal lehetett volna tán még valamit csinálni, de most, hogy megkeményedett az izzadmány, a dolog végleg reménytelen. Üsse agyon inkább ma, mint holnap, mert ló úgysem lesz belőle soha.

Búsan távozott a kovácműhelyből a paraszt, s húzta maga után a halálraítélt, dinnyetérdű, szomorúszemű kis csikót. Részvétellel csatlakoztunk hozzájuk.

— Milyen szelíd és milyen szép feje van — sajnáltam a kis halálraítéltet.

— Nem is hiszem, hogy ne lehetne rajta segíteni — tette hozzá Gyulus, míg szakértő szemmel vizsgálta a dagadt térdet —, mit gondolsz, ne vegyük ezt az állatot mi kezelésbe? — Nekem persze szörnyen tetszett ez a gondolat s egy perc alatt szívvel-lélekkel belefogtunk a nekünk való játékba. A paraszt — ki mellesleg Pintyőke házigazdája volt — még meg is volt hatva tervüinktől és szentül bízott tudományunkban, mi nem kis mértékben növelte önbizalmunkat. Hazakísértük hát páciensünket s beléptünk az istállóba. Megrökönnyödve hátráltunk vissza. A macskafejes köveken, minden alom nélkül, hihetetlen pizokban állt a két sovány ló s ugyanilyen volt a csikó helye is a bivalyok mellett.

— Elfogyott a szalma — szégyenkezett a paraszt.

— Miért nem hozott az erdőből falevelet, még az is jobb a semminél! — mondtam szigorúan, mert tudtam, hogy Nutz úr is azt használja, ha megszorul, aljpótlás gyanánt.

Nyomban nekiálltunk lapáttal, seprűvel a paraszttal együtt istállót takarítani. Ő izzadt és dolgozott velünk és egy szót sem mert szólani, úgy meg volt illetődve. Belátta, hogy bűnös, hiszen mellette volt a Pintyőke szépen tartott istállója, azoktól tanulhattott volna, ha lett volna érzéke és szorgalma hozzá. A rendesre sepert udvaron — persze az is a huszárok műve volt — az aljazásra vonatkozólag mentőötletem támadt. A trágyadombon sok volt az összetört s a napon már részben megszáradt szalma, melyet a huszárok dobtak ki oda. Nosza gereblyével széthúztuk, megfordítottuk azt a gazdával. Mire tiszta lett az istálló, száraz volt a szalma is és olyan aljat csináltunk belőle a kis csikónak, hogy nyomban lefeküdt szegény, mintha csak meghálálni akarta volna igazságunk bizonyításával iránta való jószágunkat. De a mi gondunk még nem ért véget.

— Fásli kéne és tisztítókefe — mondtam Gyulának, a két piszkos, sebescsipejű lóra mutatva —, egy füst alatt ezeket is rendbehozhatnánk.

Gyulus bólintott.

— A fő azonban a vízpuska — tette hozzá nyomatékosan.

— Nem adja ide a Kumti — aggodalmaskodtam én.

— Az biztos — bólintott Gyulus —, de a huszár Nyúllal viszont lehet néhány cigaretta segítségével értelmesen beszélni.

Elindultunk hát szerencsét próbálni. Én egy öreg kefét, meg egy kimustrált fáslit és ecetesagyagot szereztem a kocsisunktól s mire Gyulus a vízpuska másnapi félórás megszerzésének ígéretével visszatért, már olyan borogatás volt a csikó lábára kerítve, hogy bármelyik öreg húszainak is becsületére vált volna. Miután szigorúan meghagytuk a parasztnak,

hogy hányszor cserélje a borogatást és hogyan rakja azt fel, hazafelé indultunk azon szótlan, de egyetértő elhatározással, hogy jobb lesz hallgatni új működésünkről, mivel ahhoz a gazdán kívül igazán nincs senkinek semmi köze. Azonban nem számítottunk Freulein Rosalie érzékeny szagló szerveire.

— Wo wart ihr dem um Gottes willen — kérdezte nyomban megbotránkozva és zsebkendőjét orra elé kapva, amint a gyerekszobába berobogtunk.

— Puff neki! — súgta a hátam mögött Gyulus és sietve szétkent néhány gyanús, barna foltot a lábaszárán, mely nagyon is elárulhatta foglalkozásunkat. Szerencsére azonban a jó Rosalie nem firtatta tovább a dolgot, sőt kérdésére választ sem várva, minden istállót és lovaspassiót egyaránt szidva, sietve a Juli szobaleány gondjaira bízott, hogy öltöztessen át minket. Juli sokkal nagyobb szakértő, de viszont megértőbb lélek is volt Rosalienál. Miközben a cipőinket lehúzta, rögtön megállapítá, hogy e rengeteg trágyát nem szedhettük magunkra egy egyszerű „Bogár” látogatásnál.

— Hol a manóban találtak ennyi piszkot — kíváncsiskodott most a saját részéről.

— Fontos dolgunk akadt — válaszolt Gyulus kitérőleg —, siessünk, mert ha soká vár a Fräulein, nagyon összegyűl benne a harag.

Szótlan gyorsasággal sűröltük le magunkról az áru illatot terjesztő nyomokat, s bujtunk be a tiszta ruhánkba, nehogy Rosalienak eszébe jusson édesapámnak említést tenni viselt dolgainkról. Mert az ilyesmitől szívből irtóztunk. Sikerült is a Fräuleint megható szorgalmunkkal csakhamar jókedvre hangolnunk. Nagylelkűen vállalkoztam egy extra német szabadidő-elkészítésére, ami határozottan jól esett neki, mert úgy gondolta, ékes bizonyítéka érdeklődést felkeltő módszerének.

— Milyen dolgotra gondolsz? — kérdezte kegyesen.

Egy kimustrált fáslit szereztem.

— Talán valami szakmunkára — feleltem révedezve —, pl. a csikók fiatalkori lábrándulásainak helyes kezeléséről.

— Ugyan — Fräulein Rosalie mérgesen legyintett s Gyulus magasan az arca elé tartotta a latin nyelvtant, hogy elfedje őt a földi hatalom pillantása elől.

— Valami értékes, mély s amellet költői gondolat, érzés- és értelemteljes kifejtésére gondolok — folytatta a Fräulein. — Pl. egy halálraitélt csikó gondolatai a sors igazságtalanságáról — mormogta Gyulus a könyve mögül.

Fräulein Rosalie válaszra sem méltatta, hanem erélyes vonásaival felírta nekem a témát: „Die Schmerzen sind unsere Freunde, Gutes raten sie.” Rövid értekezést tartott saját gondolatmenetéről e tárgy körül, megszabta a bevezetés, a téma kifejtésének s a befejezésnek helyes kiterjedését külön és egymáshoz viszonyítva, aztán előszedve kötését s kinyitva maga előtt az asztalon egy regényt, „szabaddolgozatommal sorsomra bízott. Méla sóhajjal mártottam a tollamat a tintába. A Fräulein kötőtűi zörögni kezdtek s ő belemerült a regénybe. Kitűnően tudta ezt a két mesterséget egyszerre üzni s szerrinte a harmadikat is, a ránk való felügyeletet.

— Annulus . . . annuli... a gyűrű — deklinált Gyulus monoton hangon. Elmondta vagy huszonöt-ször, érzett a hangján, hogy nem figyel oda s fejében az elmondottakból semmi sem marad. Viszont az én szabaddolgozatom sem volt kedvemre való. Fürge tollam sokszor tétlenül állt a kezemben. Ellenben a Fräulein éppen egy ritkabetűs részt olvasott a regényből. — Nini, hiszen ezt hátulról és fordítva is nagyszerűen ki lehet betűzni! — Belemélyedtem a szokatlan élvezetbe. A hősnő éppen eldobott egy virágot és Kurt sóhajtvá és megtörten hajolt le érte, mikor a Fräulein kötőtűje beleakadt a hajamba. Túl-buzgalmamban nagyon is előre találtam hajolni. — Ich muss aber doch sehr bitten! — Fräulein Rosalie

maga volt a nemes felháborodás. Riadtan és pirosan, mint egy tettenért bűnös tértem vissza a szabaddolgozatom búvkörébe.

— Quod licet Jovi. . . non licet bovi... — mormolta Gyulus monoton hangon és egészen úgy hangzott, mint egy conjugatio.

Természetes, hogy ennyi fáradság után élénken érdekelt minket kúránk eredményének eme legragyogóbb bizonyítéka: a Náni sikeres eladása. Nutz úr nagy tisztelettel, megindultan és szörnyű pofákat vágva szorongatta a kezünk, de mire Nutzné is előszerénykedett a házból s rögtön felfogva a helyzetet, arca elé emelte kötényét, gyorsan megfordultunk a tengelyünk körül, mert egy huszárgyerek esetleg meghal, de nem sírja el magát.

— B'hüt euch Gott, behüt euch Gott — integetünk már a hosszú szérúskertjük végén elterülő domb tetejéről.

Ez volt a mi egykori konyhakertünk határa. Hányszor lógattuk itt lábunkat a nagy világűrbe, hányszor legeltettük le barikánkkal, kis kecskénkkal a színes vadszekfűket s az illatos kakukfűvet a kapaszkodón. De az édesanyám napernyője nem virított most már a ringó vetéstáblák között, mint egy egzotikus nagy, sárga virág s csengő kacagása elszállt a rétek felett. Összeszorított fogakkal loholtunk tovább. Megbeszélés nélkül is egy irányba, a kis kaszáló felé. Ez egy keskeny kis rét volt a vetések között, jóval Kistorony felett, egy domb oldalán. Buja fű nőtt rajta s a gazdag paraszt különcségből hagyta meg kaszálónak ezt az értékes csík földet. Azt állította, illatos szénájától csodajó tejet adnak télen a bivalyai. Remek panoráma nyílt a rétről. Előttünk feküdt Kistorony, a nekünk oly kedves régi kastélyával s azon túl egész Nagyszeben. A kaszáló birtokosa is jóbarátunk volt s nekünk megengedte, hogy a réten járjunk és szénaboglyáján ugráljunk. Hannyattfeküdtem most is, mint máskor már annyiszor az illatos, virágos fütengerbe s a két szemem magába

szívta a sokat látott képet kiolthatatlanul. Nem tudom megmondani, meddig bámultam már szótlannul, mire az öcsém, egy csomó vadvirággal a kezében, mellém telepedett.

— A honvédsírról hoztam — mutatott az ismert irányba —, kösd össze s vigyük el emlékül.

A honvédsírnak emlegetett hely egy hasonló réten emelkedő virágos halom volt, melyről a legenda azt tartotta, hogy a Szebent védő hős honvédek jeltelen nyugóhelye. Készségesen és megértéssel kotortam elő a zsebemből egy fekete szőrösomót, a Bogár lovacsánk sörényéből emlékül levágott tincs maradványát s az erdélyi honvédsírről a kedvenc lovacsánk sörény ének szálaival elkezdtem kötögetni a májusi illatokkal telt réten az emlékcsokokrat. Odaát Szebenben zene szólt s a Varázskeringő új melódiáit csapta ide a szél. Önkénytelenül dúdolgatni kezdtem.

— Neked könnyű — sóhajtott az öcsém —, de én egyedül leszek Nagyszombaton a konviktusban.

— Hát gyere velünk Bécsbe — biztattam könnyedén.

— Svábnak?! — mondta ő nagy fölénnyel és mélységes megvetéssel.

— Hát én tán az vagyok?! — replikáztam kissé ingerülten.

— Az más — felelte Gyulus szokatlan szelíden és csendesen —, te lány vagy és majd jól mulatsz. — Meg nem érdemelt vádat és lekicsinylést éreztem ebben a válaszbán, de töretlen igazságérzetem mégis belémfojtá az ellenkezést. Valahol, valami rejtett kis igaza lehetett e dologban az öcsémnek s az egymástól való első elszakadás réme is kísértett.

Szótlannul indultunk haza a lenyugvó nap arany-sugaraitól megvilágított város felé. Fogtuk egymás kezét s biztosan éreztük, hogy elmarad mögöttünk valami, ami volt és nem lesz többé soha. De akkor azt még nem tudtuk, hogy ezt a valamit boldog, boldog gyermekkornak hívják.

Ahogy közeledtünk a városhoz, erősödött a zene és lépésünk a ritmus könnyedségébe lendült.

— Milyen meleg van — mondta Gyulus —, egykettőre itt lesz a nyár.

— Oh és olyan nagyon-nagyon gyönyörű minden! — A tavaszi mámorban vágyva s az ismeretlenről való kíváncsi rettegéssel tártam ki a két karom a virágdús fiatal nyár elé — mely nekünk nem jött el soha.

A LUMPOK.

Van a külföldön egy felfogás — de sokszor megmosolyogják itthon —, mely máskép, mint lobogó kimondhatatlanban, karikással a kezében, nyergeletlen vádló hátán, el sem tudja képzelni a magyart. Na, de nem is kell olyan messze mennünk, ha a felfogási naivságokon mosolyogni akarunk. Mert ugye békében a huszár, ez is közismert, olyasvalaki, aki semmit sem csinál, semmihez nem ért, csak iszik, szórja a pénzt, gögös és verekszik, másnak elképzelni csak igazán nem lehet! És bizony édeskevesén akadnak, kik benéztek e legendafátyol mögé. A huszár meg — s ez igaz, hogy ősi tulajdonsága a magyar úrnak — tényleg gögös portéka, ismeri a róla szóló legendát, de füttyül reá, eszeágában sincs másról meggyőzni a tömeget. Higyjen, amit akar! Ő úgyis tudja magáról, mit ér s ez elég. Hát neki igen, de én, ismerve a közhangulatot, már hiánynak érzem a históriáimban, hogy egy olyan igazi nagy lumpról még nem esett szó közöttük. Hohó, jóváteszem ám legott a mulasztásomat, van a múlt gazdag életsorozatában erre is példa elég.

Én nem is tudom, hogy jutott most hirtelenében Edus bácsi az eszembe, mert hiszen ő alapjában véve — ja persze, hiszen nem is a lényegről, hanem egykét esetbeli külszínről van mostan szó — s így már értem, miért jutott éppen ő az eszembe, aki amúgy „huszárosán” szerette és bírta az italt, öles ember volt, igazi óriás, ki ha felült a trójai falovára — ahogy a hatalmas, kissé merev pejkióját csúfolták —, nem lehetett rajta csodálkozni, hogy már megjele-

nésével is imponált. Ha nevetett, mint egy hegy mélyéből feltörő vulkán morgását hallotta. Nem, a sok imponáló mivolttól el sem jutott az idegen szemlélő azokhoz a jó, szelíd szemekhez. És amint mondtam, szerette a bort. Nem az ingyencek kotnyeleskedésével, se a mámortkeresők mohóságával, szerette meggyőződéssel és tempósan, magyar ráéréssel, kitartással és mérközési kedvvel. — Lássuk csak, komám, ki a legény a gát-n! És ha ő egyszer birkózni kezdett a borral, nem mozdította el mellőle semmi sem. Sokszor megesett, hogy mikor édesanyám vacsora után asztalt bontott és a társaság a szomszédos szobákba vonult, Edus bácsi ottmaradt az asztalnál, a boroskancsó meghitt közelében. S ha át is csalogatta a fekete és az illendőség egy kicsit a dohányzóba, az útja csak visszavezetett az ebédlőbe megint. Mindig akadt egy-két követője — az áldozatok —, kikre az aranyos nedűvel telt poharat köszönté és kiket kifogyhatatlan történeteivel mulattatott. Éjfél után oszladozott a társaság. Később a háziasszony is eltűnt, végül a fiait is aludni zavarta az édesapám, maga pedig leült vendége mellé, ki az immár teljes folyamatban lévő párharcából nem volt elmozdítható.

Ültek hát és ittak rendületlenül. Hat órakor reggel felkelt mellőle az édesapám s miután néhányszor bedugta a fejét egy hidegvízzel telt mosdótálba, kijelenté, hogy kezdődik a rukkolás és neki mennie kell. Erre Edus bácsi ráköszöntötte a Szent János-áldást, felállt, megropogtatta hatalmas csontjait s keményen s egyenesen ment az édesapámmal a lovardába. A lépésmunkát állva, mint egy kőszobor, végigszemlélte, mire az ügetésre került a sor, a friss reggeli levegő már kiszellőztette belőle a bor minden esetleges mámorát, megelégedését mormolva sarkonfordult s ment kimért sziklaszilárd léptekkel haza, ahol délig aludt békésen. Ha tudták, hogy előző napon megült valahol, nem zavarta meg ebben senki.

Történt a Bécs felé vonulás alkalmával, hogy mikor Budapest alá ért az Erdélyből jövő ezred, hiába keresték a huszárok az őrnagy urat. Pedig másnapra bemondta megjelenését néhány nagyfejű az átvonulók megszemlélésére. Az ezredes tüvététeget mindent, de Edus bácsit nem lelték sehol. Sőt ahogy gondolkoztak, kisült, hogy tegnap, sőt tegnapelőtt sem látta senkisémet. Az apámnak eszébe jutott valami. Rohant az ezredeséhez. Két nap előtt egy plébánosnál volt Edus bácsival együtt elszállásolva. A kerti lugasban volt a rántottcsirkés vacsora, melyhez kitűnő bort szolgáltak fel. Ő korán elment az emberei, lovai elszállásolát ellenőrizni, másnap hajnalban mentek tovább, senki sem gondolt Edus bácsi elindítására. Biztosan ott ül még ma is.

— Harmadnapja. .. unmöglich — rázta a fejét P. báró, de mivel a többi bajtárs is osztá apám véleményét és az őrnagy csak nem került elő, kénytelen volt végül is fontolóra venni ezt a lehetőséget.

— Nincs innen 50—60 kilométernél messzebb — mondta az apám —, érte kell küldeni s mire Pest alá ér az ezred, ott lehet ő is. Dehát kit küldjünk érte — tépelődött a parancsnok —, altisztet nem lehet, mi meg mind el vagyunk foglalva .. .

— Árpit — mondta rá az apám határozottan. — Mint a parancsnok üzenetét vivő küldönc menne, fiatal, fürge, jó a lova, biztosan hibátlanul elintézi a rábízottat.

— Hogyne — fortyant fel a báró — és ha ő meg céllövészetet rendez megint!

Ez egy kis utalás volt a múlt hét eseményeire, mikor is a kecskeméti huszárezred látta vendégül az átvonulókat. Igen nagy volt a viszontlátás öröme, igen jók az Esterházy-pince borai, s egyéb mókák közt Árpi a hajnali órákban céllövészeti ügyességét csillogtatta. De ne egy olyan közönséges céllövészetre gondoljunk ám, melyhez mindenki ért! A poharak képezték a töltényt s a tisztí étkezde ablakai

szolgáltak céltábla gyanánt. Bele is talált minden négyyszögbe Árpí akkurátusan. Pedig volt egynehány.

— Az más — legyintett az apám —, akkor mulattunk, de ez most komoly dolog s én tudom, ha tényleg ott találja Edust, hogy pontosan megérkeznek mind a ketten.

Nem volt sok idő a válogatásra, az idősebb urak tényleg mind nagyon el voltak foglalva s így végül mégis Árpí lett az, ki visszafordítá a Mucus fejét s toronyiránt elvágatott. P. báró sóhajtva nézett utána s továbbra is tamáskodott a sikerben. Annál kellemesebb volt meglepetése, mikor másodnap még jóval a szemle előtt, jelentkezett a küldönc az eltúnttel, természetesen mindkettő színjózan állapotban. Vonaton jöttek a gyorsaság kedvéért, estére az ordonánc is megérkezik a lovakkal.

Később a sikeresen lezajlott napiesemények után P. báró nevetve kérdezte meg Árpít, hogyan sikerült neki ily gyorsan és fényesen a „megült” Edus bácsi elmozdítása. Árpí összecsapta a bokáját és szendén lesüté szemét.

— Leültem az őrnagy úr mellé és megittam előle minden bort — jelentette szelíden. P. báró kissé bizonytalan arccal nézett hadnagyára, tréfál ez, vagy komolyan beszél?

— Hm, na és aztán mennyi volt még az a maradék?

— Hát azt már nem tudom, mert nem néztem meg — felelte Árpí szörnyű komoly ábrázattal —, de ahogy saccolom, lehetett vagy másfél akó. — S látva ezredese meglepett arcát, még sietve hozzátette: — Az a fő, hogy jól bírja az ember, ha fontos küldetésben jár. — Persze, persze, nagyon jól elintézted ezt a dolgot, igen meg vagyok elégedve.

P. báró soha nem volt bizonyos, hogy mi megy végbe egy ilyen csavaros góbé koponyában s ezért dicséretét tudtuladva sietve más tájakra mentette a tekintélyét. Az apám, ki titokban jót mulatott e jeleneten, utánaszólt a szintén távozni készülő fiának.

— Az a kérdés, Áрпи, belédférne-e még néhány pohár pezsgő a másfél akó bor mellé, ha azt találnám mondani, hogy a fővárosba való érkezésünk megünneplésére meghívnám az 1. századbeli öreg csontokat egy kis vacsorára a Hungáriába?

— No ná — kiáltotta Áрпи boldogan és ez már egész bécsiesen hangzott. — Egy olyan lumpba ne férne, mint amilyen én vagyok?!

Azzal nagy kacagva futott a többieket avizálni, magát csinosítani. Meg is nézte az este a Hungáriában mindenki a huszárok asztalát s még akkor is emlegették városszerte a csodafess lumpokat, mikor azok ezzel szokásukhoz híven mit sem törődve, a hajnal éltető hűvösségében már régen Bécs felé ügettek, a dunamenti országút pázsitos bankettjén.

ŐFELSÉGE MEG A HUSZÁRAI.

I. Ferenc József! Mi régiek ma is csak azzal az elfogult nagy tisztelettel tudjuk leírni ezt a nevet, melyet mindig éreztünk a közelében. A toll utána önkénytelenül megáll a kézben, a gondolat a múltba visszafut, lelki szemünk elé odavetődik újra az a fényes képsorozat, mely a munka, erő, hatalom, gazdagság és pompa külső megnyilvánulásából alakult, mindaz, ami egyszer volt és voltunk, s amit olyan egyszerűen e név fogalma összefon, I. Ferenc József. így áll a történelem lapján is jelző nélkül, érintetlen méltósággal. Ő nem a nagy király, a szent király, a kalapos király, az igazságos király, ő I. Ferenc József, az uralkodó. Talán az utolsó igazi úr a trónon, az Isten kegyelméből mindenki felett álló, e tüneményes hatalom teljes glóriájában.

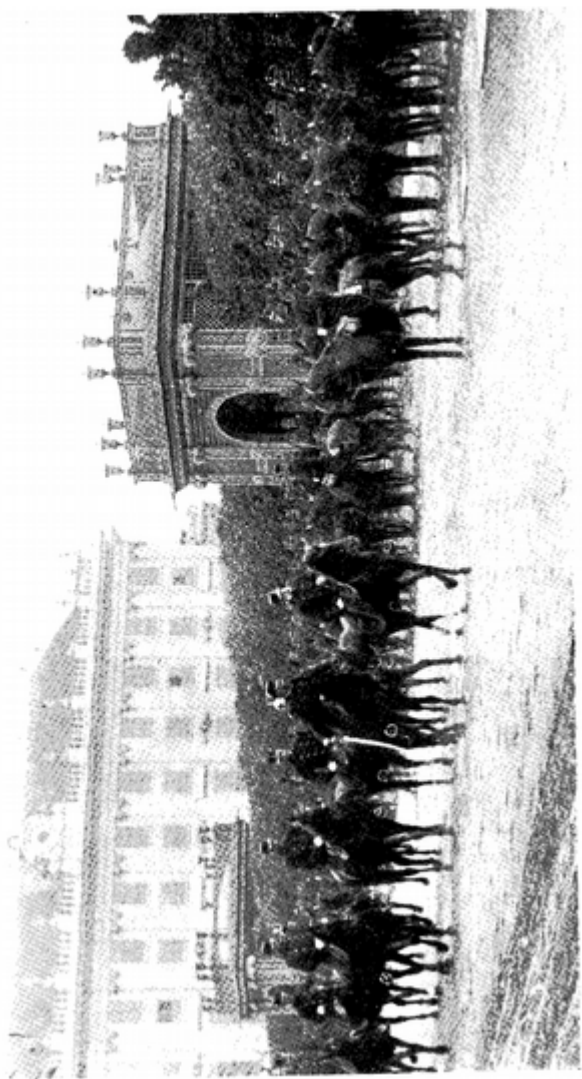
Annyit írtak, írnak és fognak még írni róla, annyi szempontból nézték és fogják nézni őt, hogy az igazi énje el kell, hogy vesszen ebben a hatalmas képsorozatban. De talán ez fedi leginkább az ő intencióit. Mert az egyéni, talán gyakran szomorú és magányos embert mindig félre tudta ő tolni, alá tudta rendelni az uralkodó kötelességeinek, sosem akarván érzékelteni a saját énjének egyéni dolgait. Nem, ő igazán nem egy ember volt, de a milliók gondjának, bajának, sorsának felelősségteljes letéteményese s ő magasrendű erkölcsi tudatában mindig becsületesen meg akart felelni ennek a gigászi feladatának. S ez a legnagyobb, legremekebb kötelességérzet kötötte őt oda hosszú, hosszú éveken át a megfeszített munka íróasztala mellé s onnan szólította el végül elphihentető jötevője, a halál. Nem szerette a magyarokat, mond-

ják ma sokan, nagyrészt olyanok, kik sohasem jutottak az udvar közelébe. Hát erről is lehetne sok mindent mondani, csak ezt nem és főként így nem, ahogy ezt manap értik. Bizonyos, hogy ő nemcsak magyar király volt, mint azt sokan tán látni szeretnék volna, de a Monarchia, a kis, egyedül erőtlen népek összességének hivatott feje, hatalommá fejlesztője, s népeinek igazságos ura. Túlságosan uralkodó volt ahhoz, hogy keresse a népszerűséget és mert fájára és vérmérsékletére nézve tőlünk különbözött, talán ezért nem találta meg mindig az utat a magyar szívekhez. Kikkel azonban egynek érezte magát mindenkor, nyelv- és születési különbség nélkül, azok az ő katonái voltak.

Ha huszárezredének aranysujtásos, felülmúlhatatlanul elegáns egyenruhája feszült, még idős korában is délceg termetén, akkor érezte magát igazán elemében. Érthető, hogy mily lelkesedést keltett a Bécs felé menetelő huszárok sorai között az a futótűzként elterjedt hír, hogy Őfelsége a schönbrunni parkban személyesen óhajta fogadni ezredét. Az ismeretlen földön e hírre büszke rártartisággal villant meg a huszárok szeme. Már nem érezték magukat idegenben. A házigazda, az ő dicső öreg királyuk, fogadja megérkező fiait. Ez annyit jelentett, mintha mondta volna, érezzétek magatokat otthonosan, hazátok határain kívül is, itt is, ahol szintén én vagyok az úr, a ti királyotok.

Csattogott, szikrázott a bécsi kövezet az érkező magyar lovak patkói alatt. Tömör, zárt sorokban vonult az ezred a híres Schönbrunn felé. A friss szél, mely a Kahlenberg felől fújdogált, pirosra festé az arcokat. Csak a huszárok a megmondhatóí, hogy is volt az lehetséges, hogy a hosszú út fáradtsága Erdélytől Bécsig nem látszott meg sem lovon, sem emberen. A nép, a sok parádéhoz szokott bécsi nép pedig a szemergő eső dacára is megállt az utcán, kihajolt az ablakból, vidám mosollyal, kendő- és kalaplengetéssel üdvözölte a délceg huszárokat. Aztán kinyílt

Schönbrunn egyik oldalkapujának mindkét hatalmas szárnya s a szoborrá merevedett őrség közt bevonultak a híres parkba a lovasok. Az ápolt, aprókavicsos utak felfogták a lovak lépteinek zaját, még a madárdal sem ült el, ahogy bejöttek, a bokrok sűrűjében csattogtak a fülemülék és füttyösen hívogatták egymást a sárga- és feketerigók. Kővé merevedett nimphák lubickoltak a szökőkutak medencéjében s a szétágazó utak keresztezésénél mohos fejét a lombok közé iparkodott rejteni egy-egy satyr, vagy faun. Rövid, erélyes vezényszavak szelték át a levegőt s a széles utak nyílegyenesre nyírt faszorai mentén felsorakoztak a huszárok. Századonként álltak egymás mellé, soraik egyenessége bátran versenyre kelhetett Schönbrunn glédába merevített fáival, bokraival. Mégegyszer végigfutott minden századparancsnok szeme a saját csapatán, aztán a helyére állt egyszerre valamennyi. Odafent a Gloriette tetején szépségét egy-egy percre megcsillogtatta a nap. Kibujt a felhők mögül, leszállt ragyogva a lépcsőkön, belemosolygott az aranyhalas medence tükrebe s saját ragyogásának visszfényével megaranyozta egy pillanatra az elébe tárult örökszép képet. Aztán visszabujt a felhők mögé s hirtelen csend lett itt alatt, csak a lovak fejének mozdulatára zörrentek meg, minden lovasfülnek kedves dallamossággal, a kantárok láncszemei. Ott messze, a széles, egyenes út végén megcsillant valami. S az első század jobbszárnyán, szoborként álló szürkéje hátán a kistermetű, de nagytüdejű Zugsführer Bárány ajkaihoz emelte az ezred ezüstveretű dísztrombitáját. A következő pillanatban kristálytisztán ércesen zúgott végig a huszártrombita hangja a fák felett, hirdetve büszke csengéssel, hogy Schönbrunn újra történelmi pillanatot ért meg. A széles út végén fényes kísérete élén vágóban közeledett az ő magyar huszárezrede felé Őfelsége I. Ferenc József, a király. Vágóban lovagolt végig az ezred frontja előtt. Szeme, az a nyugodt, gondolatretjtő szempár, mely-

ról mégis tudták, hogy minden legkisebb szabálytalanságot rögtön észrevesz, gyors pillantással futott végig a huszárok sorain. Mikor végére ért az arconalnak, megparierozta lovát. Lépésben jött vissza. Megszólította az egyik törzstisztet s az egyik kapitányt is, s mintha egy kis mosoly, az öröm távoli visszfénye ragyogott volna az arcán. Megállt az ezred előtt, ahogy tekintete újra, meg újra végigfutott annak sorain, minden huszár büszkén feldobbanó szívvel érezte: Ófelsége meg van elégedve az ő fiaival. És ettől a tudattól ragyogó fényesnek érezte mindegyik ezt az esős, borongós június nyolcadikát. Aztán újra szikrázott a bécsi kövezet a huszárlovak léptei alatt és Schönbrunn merev szépsége egy emlékekkel gazdagabban merült el madárdalozó csendjébe.

A breitenseei hatalmas laktanyában pedig lóról szállt az ezred. Az első század sürgő-forgó őrmesterére nevetve szólt rá az egyik fiatal tiszt, miközben széles mozdulattal körbemutatott: — Na, Fekete, amint látom, már egész otthonosan mozog itt. Hát mit szól mindehhez? — Őrmester úr Fekete csak félpillantással ért rá körülnézni. — Hát majd rendbeszedünk szépen mindent — felelte magabízón.

— Nem oly könnyű egy öreg huszárnak imponálni, amint látjátok — mosolygott e válasz hallatára édesapám. — Hát a fogadtatáshoz mit szól, Fekete? — kérdezte meg most már a maga részéről régi emberét. Fekete őrmesternek felragyogott a szeme. — Az szép volt — jelentette ki büszkén. — Egyetlenegy lovunk se csúszott el, se odamenet, se jövet azon a fránya, síkos, vizes aszfalton. Pedig az elején még táncoltak is, a betyármindenüket. Hanem hát együtt tudják tartani már őket a gyerekek. — Elégedetten mosolyodott el szépen kipedert bajusza alatt. Aki lovagolt már vizes, síkos aszfalton, az tán nem is csodálkozik rajta olyan szörnyű nagyon, hogy Fekete őrmester az egész parádénak ezen sikeresen lezajlott részét tartotta a legfontosabb eseménynek.

A HATALOM TETŐPONTJÁN.

Tavaszi volt Bécsben. És ez a tavasz a miénk volt nagyon. Nem volt benne semmi idegen; baráti volt és elfogulatlan, vidám és fiatal. Minden évben újra jött és minden évben szebb lett és fiatalabb. Senki sem értette, senki sem hallotta intő csilingelését, márdárdalos sikolyát „jaj becsüljetek meg, jaj, fogjatok meg, jaj szeressetek, mert ha megbántja valaki valahol édesanyámat: a békét, vele együtt meghal a kacajom”. De ki hall sikoltást, mikor olyan szépen süt a nap és Bécs ragyog a tavaszi fényben. — Möcht die Welt umarmen voll Entzücken — dalolt az utca és Jeremiás és József repítették a kocsinkat a Práter felé. Mindennap. Bár az édesapám a nagy távolság miatt csak másodnaponként engedélyezte. De Jacob a kocsis, bánáti sváb gyerek volt, az édesanyám földije, kihez kutyahúséggel ragaszkodott és leste minden gondolatát. — Fahr mer Euer Gnaden? — kérdezte csak szelíden és ha édesanyám mosolyogva igent intett, már repültünk is a városon át. El a Schmelz mellett, végig a hosszú Máriahilferstrassen. Mindig egy időben négy és öt között jött velünk szemben az a másik fogat. Az, melyet feledni soha nem lehet. Nyitott feulton volt az is, de aranyos kerékkel s két büszke fehér lipiciái ment egyenesen, méltósággal előtte. Vitték ennek a virulásnak, ennek a jóléttavasznak az urát, vitték a Burg nehéz veretű munkaszalától a schönbrunni másik munkaszalátal elé. Kalaplevéve állott meg az utca egy pillanatra, mélyen, mélyen hajoltunk meg

mi is a kocsiban. Az a két csendes, komoly szempár, mely nem nézett senkire és mégis mindent látott, magához vonzott mindenkit s a kesztyűskéz fáradhatatlanul köszönte, sapkához emelve az üdvözlést. Bécs mindennap látta uralkodóját és mindennap megindultan, büszkén és aggódó szeretettel mormolta a nyomába: „Majestät.”

A Ringen már zöldelltek a fák és a Schwarzenberg Platzon szóló a katonazene. A Belvedere is tele volt tavaszimádókkal, de nem tértünk le arrafelé, csak tovább, tovább a Ringen, majd át a Dunán a Práter irányába. A Hauptalleén már robogtak a fogatok. Jacob is kieresztette a lovait. Jeremiás és József egyöntetű jókedvvel repült velünk tova. „Von Lamm zum Lusthaus Fahr i'in zwei Minuten hin.” Mária Terézia Lusthausától balra csendes, madárdalozó erdei út vezet. Elég volt a rohanásból, Jacob lassan fordult be arra, mi kiszálltunk, s még beljebb mentünk az erdőbe, a halványzöldbe öltözött tavaszi fák közé. Vájjon megjöttek-e már a sárgarigók? Mert a Práter e csendes részének sok füttyös lakója volt. S ha az édesanyám, ki jól beszélt az ő nyelvükön is, hívogatni kezdte őket, csakhamar jobbról is, balról is jött válasz a felszólításra, s egyszerre hangos lett az erdő körülöttünk. Igaz, hogy már 16 éves voltam, de még akkor is azt szerettem legjobban, ha édesanyám mesél s hittem az ő csodás, félig való, félig álommeséiben, így tudtam meg, hogy csendes nyári estéken a murányi parkban sokat beszélt a rigóival. Voltak, melyek az ablakára szálltak és bekopogtak, ha soká aludt reggel, hogy ébredjen, mert már hívja a gazdaság. Mikor aztán ő elment messze, messze onnan, a felejthetetlen otthon hangja mindenütt vele maradt. A rigói eljöttek utána, Bécsben a murányi tavaszokról füttyörésztek neki. Ezért nem lehetett tavasszal egy nap sem elmaradni a Práterből, valahogyan Jacob, Jeremiás és József az ő bibliai együttese is érezte ezt. És szívesen vállalkozott mindhárom a hosszú útra naponta is.

— Euer Gnaden — szólalt meg csendesen Jacob — die pfeifen akkurat, wie bei uns zu Haus. — Az anyám bólíntott. — Otthon a Bánátba, ugye Jacob? — Ja Euer Gnaden wie in unseren Bánát.

És mindig több madár érkezett és mindig több lett a zöld és a virág. A Kriauban kirakták a fehér asztalokat, jött, jött a május és vele a Blumencorso és a Jubelwoche. Ki emlékszik még a régi, régi „Bhimencorsokra” száz év előtt, úgy 11—12-ben? A már fel-feltünedező, de nehézkes és illatos közlekedési eszközök: az autók ki voltak onnan tiltva, szabad útja csak a kocsinak, virágnak és lónak, a szépségnek volt. Szegény virágok, a nagy tavaszi tobzódásban de sokan pusztultak bele. A szépen díszített kocsik ugyan csinált virággal voltak felcícomázva, de belsejük száz, meg száz kis élő virágcsokorral volt tele, melyet kapott és dobott mindenki bőkezűen. Kinek nem jutott kocsi, az az útmenti tribünökön szorongott, jókedv, virág és napsugár volt mindenki számára bőven elég.

Egy-egy nagyon szép, ötletes, vagy tréfás fogat óriási tapsot kapott. A legjobban talán egy tipp-topp sárga gígg tetszett, melyet E. gróf hajtott, világoskék huszárőhadnagyi egyenruhában. Csupa kék búzavirággal volt díszítve oly bőséggel a kocsi, hogy ki se látszott a küllő a sok kékvirág alól. Át volt fonva a sárhányó, csokorra varázsolódtak a lámpák, végigfutott a virág a rúdon s az istrágon, ott himbálódzott kedves kékségében a sárga feje tetején. És csak sárga pántlikás búzavirágcsokrok repültek szét a kocsiból. Volt is keletük.

A virágkorzó nyitotta meg rendesen a Jubelwochet, ennek keretébe tömörült minden érdekes sportesemény, mely szorosan összefüggött a lóval. Díjlovaglás, díjugratás, hadseregi nagy akadályverseny s végül, mint mindennek koronája a bécsi Derby. Es war einmal. Kint szorongott ilyenkor egész Bécs, hogy izguljon s lelkesedjen a kék szalag nyerőjéért. A pompás telivérek harcrakészen sétáltak a ringben,

hogy felvegyék egymással a versenyt az elsőségén. A gyönyörű parádé után gyorsan lezajlott a nagy esemény s egy hosszan elnyújtott diadalkiáltás jelezte, hogy a Derbyt lefutották.

Az édesanyám lejött a páholyból, mert kit érdekelt már ezután a többi verseny és kint sétált a tavaszi fényben. — Jó lenne hazamenni, estig egy kicsit pihenni, nem lenne oly szíves kedves báró A. a Jákobot előkeríteni? — Most, Derby után, csak úgy uk-muk-fuk, a Jákobot előkeríteni? Nézze csak ezt a kocsi-tábort, meine Gnädigste. Talán azt hiszi otthon van a falujában? — sa kövér Samu báró nagyot kacagott, mint egy sikerült tréfán. Az anyám kissé összevonta szemöldökét s körülnézett, de óriási embertömeg volt köztünk s a tribün közt, az apám pedig valahol a nyer-gelők környékén lehetett, kinyomozhatatlanul messze, mert mi már egész a kijáratok közelébe sodródtunk. Az anyám erre hirtelen odalépett az egyik kapuhoz és a legszélső fiakkert mosolyogva megszólította:

— Bitt sie haben Sie nicht den Jacob gesehen? — A báró a hasát fogta nevetében. Ám köztudomású dolog, hogy kevés emberben van annyi kedélyesség és annyi érzék a humor iránt, mint egy waschecht weaner Fiakkerben. Kacagva állt fel ez is a bakon s fordult hátra a kocsi-tábor felé: Schani hab't's nicht den Jacob g'sehn? — kérdezte harsányan. — Kinder den Jacob, haha den Jacob — futott végig nevetve a kocsi-táboron, hogy a sor legvégén kibővüljön.

— den Jacob, den Jacob aus Breitensee. Jawohl ja.

— Az anyámnak egyet villant a szeme. Nem telt bele két perc, a báró még magához sem tért a nagy nevetéstől, Jeremiás és József már ott toporzékolt a kijárat előtt. Az anyám mosolyogva mutatott a mellette lévő helyre: — Hazavigyük kedves A., mert a maga fiakkerja tán még egy óra múlva sem kerül elő. — A báró vidám arca e percben nem volt éppen szellemes. — Valami boszorkányság van a dologban csó-válta a fejét, míg beült a kocsi-ba, mellyel Jacob igazi fiakkeros ügyességgel surrant ki a számtalan fogat

közül a Hauptallée irányába. — Dehogy boszorkányság, dehogy, nevetett az édesanyám diadalmasan, csak maga felejtett el valamit kedves báró A., azt, t. i., hogy én itt is idehaza vagyok, nemcsak a kedves kis falumban, és hogy ki ebben a tágasabb otthonban a szóvivő, az szerintem a magunk ügyességén és műveltségén múlik.

Este a Sachergartenban volt a „Derby-diner”. De sokat is neveltünk akkor ezen az estén, csak az anyám nem találta különösnek, hogy minden weaner Fiakker ismeri őt és bibliai együttesét. Ő inkább a másik eseten volt hajlandó csodálkozni, ha történetesen egyszer nem ismerték fel. Volt egy ilyen kalandja is, melyet páratlan humorával, nagyszerűen tudott előadni. Vele egyáltalán mindig történt valami, s mindig valami vidám. Ezért szerették úgy a társaságban.

A városban mindig gyalog járt. Jacob a Neuer Markton, vagy a Kärtner-Strasse, Graben egy-egy kis mellékutcájában várt ilyenkor úrnőjére és ismerkedett a szakmabeli társakkal.

Egy ilyen alkalommal történt, hogy az anyám — nagy, délcegjárású, erős asszony volt — átvágott a Peters-platzon, hogy a Hotel Wandlben egy régi barátnőjét felkeresse. Közvetlen a sorban váró fiakkerek előtt haladt el, kik közül — ilyen csoda — egyik sem ismerte fel, hanem sorban ajánlkozott valamennyi: — Fahr mer Euer Gnaden, fahr mer Euer Gnaden. — Mivel egyiket sem vette igénybe, megvetéssel fakadt ki társához fordulva a szélső: — Na Schani, wenn heut zu Tag die Ferstinen zu Fuss umanand laufen, da kenn mer alle z, Haus fahren?

A régi, jó, kedélyes világ! Fenn a Hotel Wandlben Stefanie nénivel könnyekig kacagtak ezen a kiszóláson. Átsiettek a harmadik délvidéki barátnőhöz, aki az akkori miniszterelnöknek volt történetesen a felesége, Anka nénihez a Burgba, hogy e remek esetet elmeséljék neki s hármásban kacagtak tovább rajta. Rég volt — ma az a csodálatos rajta, hogy igaz volt.

BALL BEI HOF ÉS A TAVASZI PARÁDÉ.

A háború, sok-sok ezer ártatlan áldozatán kívül, megölte a gondtalan kacajt is. A ma embere, de még a fiatalsága sem tud olyan elfogulatlan vidám lenni, mint a régiek. Az igények nagyobbak lettek s az érték kevesebb. Gond, baj, küzdés volt biz az régen is, de a reménytelenség szürke kétségbeesése nem ült a lelkeken. És az emberek félre tudták tenni néhány órára a gondot, szerették élvezni a szépet, szerettek nevetni. Ha van, aki azt mondja, azért kell ma annyit sírnunk, mert olyan sokat kacagtunk tegnap, én csak azt felelhetem, hogy én azt sohasem fogom elhinni. Az élet muzsikája a kacaj, a vidámság, mely csak ad és nem bánt senkit se. Lám, én még nem éltem a régi szép időkben, csak éppen lábujjhegyen állva a kulcslyukon kukucskáltam be néha-néha abba a csodavilágba és annyi színt hoztam el onnan mégis, hogy még a mát is megvilágítja, ha így csendes esti órán rágondolok.

Ball bei Hof, bál az udvarnál, tudjátok mi volt, milyen volt az valaha? Ah, világért sem szabad az udvari bálokkal összetéveszteni. Bál az udvarnál, az -nem volt olyan nagy, olyan nyilvános, mint egy udvari bál. Bár ha a résztvevők számszerint sokan is voltak, az egésznek a levegője sokkal bensőségesebb volt, zártkörűbb. A fiatal, csinos főhercegnők — Öfel-sege unokái — is itt mulattak, kacagtak gondtalan

bájjal, boldogsággal és itt táncolta el nekik Sz. Áрпи — no, de csak kezdjük el szépen az elején.

Istenem, micsoda szép volt az édesanyám estélyi ruhája! Nagy tisztelettel bámultam hosszú uszályát, mely a pamlagról, melyre rá volt terítve, hosszan lógott le a földre. — Anyukám, ugye mindent, mindent elmesélsz majd és ha beszélne veled a király.

— Az anyám nevetett. — Hogyne, azt legelsősorban — s meglehetősen bölintott, látva rendületlen hitemet. Tudniillik számtalanszor kijelenté, hogy ő úgy nem megy el Bécsből, hogy legalább egyszer ne beszélne mindnyájunk rajongásig szeretett és tisztelt uralkodójával. Az édesapám, aki számtalanszor láthatta és hallhatta közvetlen közletről legfőbb hadurát, ilyenkor persze kinevette. — *Wie sich das der kleine Mórítz vorstellte* — gúnyolódott tréfásan. Nosza az édesanyám se volt rest, nyomban fogadásokat kötött a vidám baráti körben, hogy mégis csak neki lesz igaza és ő beszélni fog egyszer Őfelségével.

Igaz, az udvarnál való bemutatás ceremóniája némi kiábrándulással járt. A dámák mély meghajlással csak továbbvonultak, ám az édesanyám nem adta fel a reményt. — *Ce que femme veut, Dieu le veut* — és ilyen Ball bei Hof, nemde megint egy remek alkalom, gondoltam én, mint hűséges Mórítz No. 2.

Vacsora után nemsokára indultak is. A meghívó úgy szólt, hogy édesapám saját választása szerint hozza magával két táncos hadnagy „fiát”. Áрпи és ha jól emlékszem, P. Marci volt a két boldog kiválasztott. Ott szorongtak már a kocsiban a kisülésen, bár ezt a helyet, melyen máskor mindig én ültem s melyet szívből utáltam, most bizony egy kicsit mégis irigyeltem, s ahogy elrobogtak, 16 esztendőm egész bánatát vittem a mosolygó kis kék leányszobámba, ami azonban nem zárta ki, hogy félóra múlva ne aludjak úgy, mint ahogy csakis 16 éves, búbanatos korában tud az ember aludni.

A báltermekben pedig háromszor megkoppant Nepálok főszertartásmester pálcája. Kitárultak a fe-

hérajtók s az agg, de még mindig délceg uralkodó megjelent a vígadásra kész alattvalói között. Csendes arcán nem lehetett észrevenni, áldozatba kerül-e neki a megjelenés. Neki itt is kötelességei voltak még mindig; itt is sokan várták, sokaknak volt élmény, igaz öröm az ő megjelenése és ő egyforma pontossággal teljesíté kis- és nagy kötelezettségeit. Ha áldozat volt ez neki, a sok csapáson átment, sokat dolgozó agg uralkodónak, ezt kívülről nem tudhatta senki sem. Az utolsó lovag mindig észrevétlenül adott s neki fontos, csak a mások jóérezése, öröme volt.

A tánkra megadta az engedélyt, cerclet tartott és hamar visszavonult, de a jókedv, multság akkor is folyt vidáman tovább. Az udvar nagyrésze ottmaradt. Az egyik terembe cigánybanda is akadt és ott igen jól mulathattak. Egyre kihallatszott a taps, nevetés. Salvator főherceg kérte az édesapámat. Jöjjön csak velem, nézzék meg, mi megy végbe abban a vidám teremben, hol leányai táncolnak. Hát bizony az apám egyik daliás „fia” körül volt a nagy csoportosulás.

— Noch einmal, ach bitte noch einmal — kérték a dámák a körülvett hadnagyot. Árpi pedig, kicsit a pezsgőtől, de leginkább a saját sikerétől spiccesen állta a kék, barna, fekete nevető szemek sugarát.

— Hát nem mondom, főként ha párom is akadna, de — s tréfás göggel legyintett el incselkedve a levegőbe — egyik sem arra való. — Was sagt Er? was sagt Er? — zibongott a vidám csapat.

— Árpi — emelkedett az apám hangja minden hang fölé és csend lett egyszerre körülötte. — Mi ment itt végbe fiam? — Egy kicsit táncoltam a dámáknak — adta meg a választ vidáman, de szép rendesen németül — és még nem látták soha s úgy látom, tetszett nekik. — És mit táncoltál édes fiam?

—Hát csak éppen egy kicsit, a csürdöngölőt. — Még egyszer, még egyszer — tapsolt, zajongott újra a fiatalság. Az apám a főhercegre nézett. Az mosolyogva intett. Mulatott az ifjúság lelkesedésén. — Eljárnád-e még egyszer, Árpi fiam? — Árpi éppen tiltakozólag

emelte kezét a közalgó lakáj felé, ki habzó pezsgős poharakkal siklott ügyesen és nesztelenül a vendégek közé. Odalépett a cigány elé. — Hát ha ez a Móré úgy játszik, mintha csak az Olt-menti putriban született volna, s ott is az öreg, ragyás Pikó lelke szállt volna belé, akkor, de csakis akkor újra megpróbálhatnám. — Igenis, hadnagy úr. — A primás ujjai végigfutottak a húrokon, aztán az álla alá igazította a régi hegedűt, halkan, halkan érintette a megfeszített húr a vonót, valami belesírt a fényes bálterembe, valami édes, itt idegen, ismeretlen, tiszta fájdalom. De nem lehetett rajta elandalogni, a brácsa valami gögösét, gúnyosan kiáltott oda neki, a prim dacosan visszafelelt, a fájdalomba erő szállt, virtus, rátartian szekundált egy hang a húrokról valahol — és az udvari bál parkettjén megpendültek a délceg huszárgyerek sarkantyúi.

Csend lett körülötte. És Árpi eljárt a csürdögölőt újra és úgy, mint még soha. Egyedül járta, büszkén, rátartian, magyarul. Magának járta, nekikeseredve és belefeledkezve, régmúlt szépségektől káprázva s ifjú reményektől szédülten, részegen, utolérhetetlenül szépen.

A siker óriási volt. Tapsolt, lelkesedett az egész társaság. Árpi kisimította haját homlokából. Pillantása az édesapámat kereste s ahogy észrevette, hogy az éppen valamit mond a főhercegnek, megkönnyebülés sóhaja szakadt fel szívéből, s mint aki jól végezte dolgát, mosolyogva nézett körül.

Egy szőke, kecses, fiatal szépség aggódva kérdé:

— Nagyon elfáradt bizonyosan? — Árpi nevetett:

— Dehogyan. A vérben van ez a magamfajta embernek, ha kijön belőle, nem nagy megerőltetés az, csak jóleső érzés, felszabadulás. Grófnő, szabad? —

A szomszéd teremből Lanner egyik édes keringőjének hangja ért idáig. Elvegyültek a táncolók közé.

— Igazi magyar gyerek — mondta a főhercegnek az édesapám csendesén, ahogy utána néztek. De ha

az is, mégis becsukom 8 napra, hadd elmélkedjen némileg az illendőség felől, határozta el szótlanul.

Milyen hamar repült tova egy ilyen csillogó, vidám tél Bécsben! Még nem is láttuk meg jól, még folyt a nagy keringő s tele volt a pezsgős pohár, mikor már tovatűnt, hogy helyt adjon a tavasz ragyogó pompájának. S ahogy a Blumencorso és Jubelwoche jelentette a májust, júniust Bécsben, úgy a tavaszi parádé a Schmelzen volt hivatalosan a kikelet megérkezésének hírnöke. Gyönyörű hatalmas tavaszi parádék Bécsben, mikor Őfelsége ott lovagolt az ezredei, a hadserege élén, s ott volt minden azon a tavaszi parádén, ami a nagyságot, hatalmat, jólétet jelentette! Azt hiszem az, amelyről írok, utolsó volt, amelyen az agg uralkodó személyesen megjelent. Amint visszaemlékezem, szürke s csendes volt az égbolt, de nem esett. Igazi Kaiserwetter volt, ahogy a bécsiek nevezték. Az a legenda járta tudniillik, hogy ha az uralkodónak valamely hivatalos kötelessége teljesítésére meg kellett jelennie, a szeszélyes bécsi időjárás ebben nem zavarta meg soha. A szél elállt, az eső megvárta, míg ő elment, s csak azután eredt neki. A természet is tisztelte a sokat szenvedett, agg uralkodót, és ha lógtak a fellegek, borult volt a határ, de nem eredt el mégsem az eső, nos ezt az időt Kaiserwetternek nevezték a jó bécsiek. Mondom, aznap is ilyen borús, de enyhe és csendes Kaiserwetter volt. Jacob olyan ügyesen állt be a sorba, hogy mindjárt az udvari fogatok mellett kapott helyet. Csak fel kellett állni a kocsiban és mindent, lehetett látni. Őfelsége már nyeregben ült, lova biztosan, nyugodtan lépkedett az élen. Mögötte a trónörökös, hadseregfőparancsnok s még néhány katonai vezető egyén. Felálltak egy kijelölt helyre s nyomban megindult előttük a díszmenet. Az élen a csákós huszárok haladtak. A parancsnokok után az első század nyílegyenes sorai. Az arcok merev, komoly szolgálati pofák. Érezték és éreztük: ők ennek a világnak a tartótengelye. Aztán az ezred többi három százada. Micsoda hatalmas

tömeg volt egy huszárezred akkor! És a huszárok után következett a dragonyosok, tüzérek, bakák, ulánusok végtelen sora. Dübörgött a Schmelz a hatalom tömegének kemény súlya alatt. Lenyűgöző látvány volt. És mégis egy szokatlan idegen hangra, valami távoli zakatoló berregésre figyelt fel mindenki, minden szem másfelé fordult s a felhők szürke tömegét szemlélte. Karcsútestű gépmadár bontakozott ki a szürkéségből. Blériot volt, a csodarepülő. Ott gyakorlatozott, parádézott ő is a levegőben mindenki nagy csodálatára. Néha oly mélyen leereszkedett, hogy a szokatlan hangra horkolva kezdtek nyugtalankodni a lovak. A tüzéreknel nagy csörömpölés hallatszott, s Jakob is ijedten ugrott le a bakról, ágaszkodó lovai elé. Nem igen volt itt most hely a nekiavadulásra. De a huszárok sorai keményen tartották a rendet s mire Őfelsége lova másodszor felhorkant, Blériot már ismét magasan járt a felhők között s a pillanatnyi izgalom elült. De soká, soká képezte még beszéd tárgyát Blériot bravúros megjelenése a Schmelzi tavaszi parádén s tisztelgése a legfőbb hadúr előtt.

TAVASZ.

A kiállítások, a virágok, a napfény — minden a Práter felé hívogatott. Emlékszem, arra kint volt az a vadászati kiállítás is, mely óriási tömegeket vonzott. Hogyne, hiszen a vadászat sportja közelállt a szívekhez, lévén ez Őfelsége kedvenc szórakozása. A kiállítás legnagyobb része szoros összefüggésben volt személyével. Nemcsak hogy a legszebb trófeák az ő zsákmányából kerültek ki, de szemléltették a különböző vadak felkutatásának, elejtésének módzatait is. Őfelségének egyes kedvenc lőhelye, híven utánozva odavarázsolódott a közönség elé. Ez Tirol, ez a Gross Glockner oldala, ez Ischl, a kedvenc ischli ílevier, ott fent pedig — igen — az Őfelsége mása a veszélyes zergelesen. A bemutatott vidékek viseletében itt is, ott is feltűntek a helybeliek, kik szak-szerű magyarázattal is szívesen szolgáltak. Hogy az erdészlak és a Meyerhof auf der Alm sem hiányzott, az csak természetes. Szóval volt itt miben gyönyörködni a szakértő és laikus közönségnek egyaránt.

A kiállítás óriási területének külső részein egyéb látnivaló is akadt. De „*a vadak*” része volt az, mely sosem felejthető benyomást tett reám. Nem vadász-zsákmányról van itt most szó ez alatt a jelző alatt. Emberekről. Azt hiszem a szomáliak fajtájához tartoztak. Egész kis falujuk volt — az otthoni mintájára — s úgy éltek ott, akárcsak odahaza, csak a báméskodóknak volt nyitva az életük. De milyen élet, Istenem, állati értelmetlenség és egykedvűség

nyomta rá mindenre a bélyegét. Nagy kondérokban maguk főzték a szürkésszínű kását, melyet piszkos fadarabokkal turkáltak, keverték. Egy nagy darab „vad” volt úgylátszik a törzsfőnök közöttük. Legalább is bele-belerúgott a kondér köré települt asszonyok és gyerekekbe. Azok vinnyogó vihogással húzódtak hátrább, vagy ültek le ugyanoly egykedvűséggel pár lépéssel távolabb. Piszkos rongyaikból áradt a bűz. Istenem, hiszen találkoztam már máskor is a nyomorral, de abban mindig volt valami emberi. A poplakai cigányok putrijai bizony nem voltak a keleti pompa színhelyei, de a rajkók szemében intelligencia csillogott és verekedéseikben, üzleti érzékükben emberi indulatok nyilvánultak meg. Nagyikám szégyenei, mikor vasárnap délelőtt felvonultak a faluból a kastély tornáca elé, hogy úrnőjük gyógyírt tegyen sebeikre, ételt üres kosaraikba, jószívű gondoskodásával eloszlassa bajaikat, bölcs tanácsaival elintézni segítse ügyes-bajos dolgaikat, a nyomorból, a gondból, a küzdő, kifelé törekvő ember alakját állították mindig képzeletem elé. De most Darwin tétele a legmegrettentőbb módon állt szépre, nemesre áhító, fogékony, fiatal lelkem elé. Az egyik sarokban ült a zenekar. Sípok, dobok, ismeretlen, primitív hangszerek léleknélküli, egyhangú rikoltozása sértegette a zenei kultúra gazdag megnyilatkozásaihoz szokott fülünket.

„Hogy van az, hogy itt is tolonganak az emberek és nem menekülnek rémült megrendüléssel és bedugott fülekkel innen? Micsoda szörnyű, beteg gondolat volt, ezeket a szerencsétleneket elcipelni ide a hazájukból s elének tární ezt a szomorú lenyűgöző valót.” „Igen, egy kicsit erős adag azoknak, akik látnak és éreznek, csak hogy ezek kevesen vannak ám, kislány — a legtöbbször érdekes újdonság ez a rémkép s tán . . . élvezet ez a zene.” Duzzogva néztem P. Geogra. — Magával sohase lehet komolyan beszélni, pedig én egész szomorú vagyok és zúg a dobhártyám.

Már a kijáratnál voltunk, hova szinte önkény telén gyorsasággal irányítottuk lépteinket. — Tudom, kislány — mondta újra P. Georg és sohsem láttam még ilyen komolynak és szelídnek, — de viszont az is biztos, hogy nekem van igazam, s a legtöbb látogató izgatónan érdekesnek találja ezt a vadak telepét.

— Már jöttek a többiek is menekülő léptekkel s rémülten, bedugott fülekkel s én már válaszra se méltattam ironikus, szarkasztikus barátomat, menekültünk ki a szép, öreg Práterba s megpihentünk Strauss valamelyik édes, könnyed, gondtalan dallamán. Pedig mégis P. Geognak volt igaza — megmérhetetlen az emberek lelki korlátoltsága és aznap a jazz előhírnökével ismerkedtünk meg.

Ehhez az idegen, riasztó benyomáshoz a következő napokban egy másik is csatlakozott. Munkászavargások törtek ki a külvárosi negyedekben. Az apám mindig készütségben volt, többször is kivonult századával és komoly volt nagyon. Nem, ez nem lehetett olyasmi, amit szívesen csinál. Elkísértem a szép, széles úton, a kadettiskola mellett a kaszárnáig. Nem igen mertem megszólalni s ő fordult hozzám egy kérdéssel hirtelen. — Készültök-e ma bemenni a városba anyáddal? — Gondolom igen, ötre rendelte Jákobot.

— Majd én lerendelem, mondd meg, üzenem, hogy maradjatok otthon. Még valami kellemetlenségbe keveredtek. Csodálkozva néztem fel rá: — De hiszen minden csendes és minket csak nincs oka bántani senkinek. Elmosolyodott, mint rendesen, ha valami csa-csiságot mondtam neki, s a szigorúság leesett arcáról, mint egy álarc s alóla a jóság fénye ragyogott elő.

— Nincs okuk, de a meggondolatlan, vagy bűnös cselekedet ütése rendesen az ártatlanokat sújtja agyon — mondta nagyon komolyan. — Nem értesz te ehhez, kislány. Mi ránk is haragszanak, pedig mi csak a rend s biztonság érdekében vagyunk kirendelve s Isten bizony, szívesebben csinálnánk minden egyebet.

— Miért zavarognak? — kockáztattam meg a kérdést. — Kenyérharc — mondta lassan, nehezen az

édesapám. — Igazuk van-e, vagy csak uszítás-e, vagy kétségbeesés-e, látod, ez az, amit én sem tudok. Olyan nagyok az ellentétek és még mindig rengeteg a lelketlen kizsákmányoló. Csak ez nem a módja a segítségnek és ha sajnálom is az egyedet, ha rombolni kezdenek, mégis közjük fogok lövetni. — Riadtan néztem rá. A szája megint egész keskeny volt s a nézése kemény, arca határozott. — Na — mondta, ahogy rámnézett és újra elmosolyodott — azért, remélem, nem kerül rá a sor. Gyere, visszakísérlek, kislány.

Megfordultunk és úgy végződött az elkísérés, mint annyi más. Még a csendes, kis Hägelin-Gassen sem engedett egyedül hazamenni. Visszakísért a kapunkig s úgy ment vissza nehéz csizmás lépésekkel. Felnéztem az égre, kékebb volt, mint valaha s egy nyitott ablakból nevetés hangzott a békés utcára. Ki hisz a sötétség rémeiben ilyenkor!

Este porosan, éhesen, rosszkedvűen jöttek meg a huszárok. Árpi is, Marci is fent volt vacsorára, de sok szavukat nem lehetett hallani. Legfeljebb szidták a nagyvárosi finom életet. Hajnalban megint riadó. Elrohantak és délig nem jött még senki haza. Danka kétségbeesetten ült nálunk és rémképeket látott, s anyám kiküldte az inast a kaszárnnyába megtudakolni, hogy mi hír, hol vannak és mikor jönnek haza? Az volt a válasz, hogy nincs semmi ok a nyugtalanságra, a Schmelz túlsó végénél, a gyárnegyedben állnak s mivel a rend még mindig nem teljes, hazajövetelük időpontja egészen bizonytalan.

— Szegények, hajnal óta vannak kint és most félhárom, rettenetesen éhezhetnek. Tudjátok mit, én viszek nekik elemőzsiát — mondta az anyám az ő szokott élénk, gyors elhatározású modorában. És már ugratta az inast Jákobhoz, hogy fogjon azonnal, s Dankát is belevonta a gyors készülődésbe, úgy kentük a vajaskenyereket, raktunk kosarakba pogácsát, bort s minden ehetőt, amit hirtelen a házban talál-

tunk, mintha legalább is az éhhaláltól kellett volna megmenteni a huszárokat.

— És nem félsz odamenni — kérdezte a szelíd Danka kicsit remegve. — Félni én és ugyan kitől? Az én derék bécsi barátaimtól talán? — nevetett gyöngyözőn az édesanyám. — Gyorsan szállítsatok mindent a kocsiba. Persze nem viszek magammal senkit sem. Jakob odatalálunk? — Befehl Euer Gnaden — vigyorgott Jakob öntudatosan és már robotgalt is tovább.

A Hitzinger Hauptstrassen vigan csilingelt a villamos s az utca képe semmit sem változott. Megkerülték a Schmelzet s ott a gyárnegyed széles utain se látszott semmi ijesztő. Éppen csak a redőnyök voltak lehúzva a boltokon s itt-ott megcsörrent a lovak lába alatt egy-egy kitört ablaküveg. Katonaság táborozott itt is, ott is s kissé csodálkozva adták meg a felvilágosítást a magányos fogatnak: — Igen, a huszárok itt vannak a szomszéd utcákban egy kis tér körül. — Még egy-két fordulat és már ismerős arcok csodálkoztak mindenfelől. Nagyrészt lóról szállt az ezred s mivel elmozdulniuk nem volt szabad, viszont minden bolt zárva volt, elképzelhető, hogy minő keleté volt az elemózsiának, mindaddig, míg az édesapát meg nem találták. Az mit sem törődve fiait bánatos arcával, azonnal kiadta a parancsot — fordulj és haza! — De mikor nincs a világon semmi baj — próbált tiltakozni az édesanyám. — Jakob, amit a lovak menni tudnak, ki az utcából, vágj át keresztben a Schmelzen és ha valami baj lesz, velem gyűlik meg a bajod — hangzott a szigorú parancs és Jeremiás és József már repült, pedig még volt egy csomag vajaskenyér a kocsiban, a többit szerencsére szétkapkodták már.

Valahol füttyszó hangzott s egy ablakból a kiáltás:

— Etették a zsarnokokat! Az ablakon kirepült valami, de nem érte a kocsit, csörömpölve hullott alá.

— Felhúzni a kocsi fedelét — kiáltotta távolról valaki, de Jakob nem állt meg, s az édesanyám világos

napernyője vidáman libegett tovább. Futólépések hangzottak, de lemaradtak s elhaltak megint. Már kiérték a Schmelzre, mikor az utolsó utcából szembe-rohant velük egy tizenöt suhancból álló csapat. Egy pillanat alatt elkapták a lovak szájánál a szárazakat s a kocsi nagy zökkenéssel megállt. — A katonáknál voltatok — lihegte egy borgőzös, csapzott hajú munkás, a kérdést Jakob felé. — Ej, dehogy, csak éppen erre vitt az utunk — füllentett Jakob kissé begyuladva. — Hát azok a kosarak mire valók a kocsiban, kutyák? — Ti élelmiszert vittetek a huszároknak — ordított egy másik suhanc, nagyokat rántva a nyugtalankodó Jóska száján. Az édesanyám gyorsan a vajaskenyércsomag után nyúlt. — Annak hoztunk ételmet, aki éhes, pl. nektek is, ha kell és elfogadjátok

— s bontani kezdte a csomagot. Néhányan eleresztették a lovakat s a sárhányón állva feléje nyújtották kezüket. — Jó, jó, csak menjetek le a kocsiról, álljatok egymás mellé, hogy igazságosan oszthassak — parancsolta félelem nélkül az anyám. Néhányan nevettek, szótfogadtak, beleharaptak a kenyérbe, de elől a vadabbak még erősen tartották a lovak fejét.

— Hátha nem a huszároknál jártatok, kiáltátok velünk: le a huszárokkal — követelődzött az előbbi borgőzös alak. Pillanatnyi csend lett s az arcok már-már újra elkomorultak, mikor a Schmelz tulsó sarkából egy csapat ulánus közeledett vágatva. — Le az ulánusokkal — ordított Jakob boldogan, mint aki hirtelen megtalálta szorongatott helyzetében a kiutat. — Le az ulánusokkal — bömbölte utána a csapat és a vágatva közeledők felé fordulva eleresztette a szárazakat. Jákobnak sem kellett több, az ostor füttyülve csapott le a szelíd Jeremiás hátára és sárkányt varázsolt nyomban abból is. Az ideges Jóska már úgylis alig fért a bőrébe s a fogat elszáguldott toronyiránt a Schmelzen keresztül. Az édesanyám hátranézett s látta a porfelhőn keresztül, hogy az ulánusok megpróbálják bekeríteni a suhancokat, azok azonban menekültek az utcákba be. A kocsi pedig

szárguldott tovább a néptelen Schmelzen át s csak a békés túlsó oldalon merte Jakob mérsékelni az iramot.

— Jakob, te jellemtelen alak vagy, mit mondtál a szegény ulánusokra — korholta édesanyám a kocsisát. Jakob behúzta a nyakát a kabátjába szégyenében s biztos, mint már az zavarában rendszeren szokása volt, megvakarta volna a feje búbját is, de hát azt nem lehetett sehogy sem megcselekedni, mert a megriasztott, csupa hab jukkerjei még most is ugyancsak kézbementek. — Mit tettem — dadogta, azt csak nem mondhatom, hogy le a huszárokkal és igen nagy bajban voltunk ám. — Gyáva kutya vagy, Jakob, féltél — mondta az anyám felszabadult nevetéssel. — Ezekről a berúgott alakoktól? — Jakob a fejével megvetései bökött a Schmelz felé. — Soha, Euer Gnaden, de a kapitány úrtól, attól már igenis félek, s ha valami baj történt volna, hm, a kocsival, nem érezném most sehogy se jól magam a bőrömben. Azért jobb is lenne nem sokat beszélni arról, hogyan kerültünk haza, a fő, hogy rendben otthon leszünk, s a lovakat is ragyogóra csutakolom, amíg a gazda hazaér.

Ebben aztán szépen megegyeztek. Nem is esett egy szó sem a vallatásnál a kalandos hazajövetel módjáról, csak nekem mondta el a két résztvevő nagy titokban s külön-külön annak hiteles történetét.

BARÁTOM TSU-SUKI ÉS ELLENSÉGEIM A SZERBEK.

Egészen nyugodtan ki merem írni a nevét. Pedig így hívták valóban. Ma azonban, hogy az emlékezés ködéből kibontakozik előttem titokzatos lénye, úgy érzem, nincs összefüggésben nevével. Nem mond ez róla semmit, ki tudja nem volt-e álarc ez is csupán? Pontosan emlékszem első találkozásunkra. Nagy raout volt a miniszterelnökségen, sok exotikus vendég hullámozott a meghívottak tarka tömegében. Hogy a buffet felé sodródtunk, két hosszú copfos kínai haladt közvetlenül előttünk. Partnerem Èr. W. a csúf, de igen szellemes iparmágnás felém nyújtá kezét:

— Ad egy krajcárt, ha megmondom, hogy valami nagy huncutság suhant át az eszén? — Honnan tudja? — kérdeztem 16 évem riadt csodálkozásával. — Megfogtam — nevetett W. báró — na, most szépen valljon kislány. Ezek a nevető szemek nem tudnak titkot tartani, ezek az okai, hogy félig-meddig gondolatolvasó lettem. — Csak azt gondoltam — vallottam restelkedve —, hogy mi lenne, ha meghúznám annak az egyik kínai bácsinak a fekete copfját. Olyan vékony és olyan elképzelhetetlen hosszú. Szeretném kipróbálni, hogy tényleg oda van-e növe, vagy leválik első érintésre?

— Eine Glanzidee — kacagott W. báró, rajta, próbálja meg. Ha észre is veszi, csak komoly képpel kell másfelé nézni. Nem jöhet rá, hogy ki, vagy mi volt ebben a tömegben.

— Ugyan, csak nem gondolja komolyan, shocking védekeztem nagylányos komolysággal. De W. báró tovább biztatott, nem tudom, milyen ördög bujt belé, s a két tincs ott ingott-mozgott előttem a feltűnő egyenruha hátán ide-oda, ide-oda.

— Persze, persze, mert a kisasszony csak beszél, de cselekedni nem mer — suttogott mellettem e percben a sátán. — Már hogy én nem merek?! Tizenhat évem egész megsértett energiájával rántottam egyet az előttem fityegő tincsen. Szerencse, hogy rögtön visszakaptam fehérkesztyűs kezem. Villámgyorsan fordult meg a kínai, de nem látott semmit. Közvetlenül mögötte hófehér, majdnem egészen hosszú ruhájában egy szendén lesütöttszemű, korrekt fiatal hölgy haladt.

— Pardon — suttogta szegény kínai bizonytalanul. Istenem, csak ne köhögne W. báró zsebkendője mögött oly rettenetesen; feléje sem mertem pillantani, de azért láttam, hogy valaki megfogja a másik karját, mond neki valamit, majd barátsággal meg-
rázzák egymás kezét.

— Megengedi? — fordult felém a báró, miközben most már a szemeit törülgette: — barátom Tsu-tsuki, a követségtől, s mivel maga úgysis rajong az exotikumért — a többi újra köhögésbe fulladt.

Rémes, gondoltam megvetéssel, hogy mennyire nem tudnak a férfiak uralkodni magukon.

A bemutatott keményen megrázta a kezemet, s egy sárga arcból, üvegleple mögül, egy titokzatos szempár nézett velem farkasszemet. Ez mindent látott — cikkázott át agyamon a gondolat rémülete. De a japán nem árult el semmit, bár egész este nem mozdult el közelemből. Mondhatom, hogy bár akkortájt igazán meg lehettem vele elégedve, mégis kutya rosszul éreztem magamat a bőrömben. De mint rendesen, ha valamitől előre félünk, — baj nélkül múlt el az éjjel, az incidens hamar a feledés homályába merült. Ami megmaradt belőle, az Tsu-tsuki volt, a japán.

Már vasárnap kártyát dobott s aztán hűségesen ott ült minden zsúrunkon. Csak eleinte csodálkoztunk kicsit rajta, aztán megszoktuk nagyon. Szinte hiányzott volna, ha nem ül ott a fekete folt a sarokban az aranyos teák sok-sok ragyogó atillája között. Nagyon ritkán és keveset beszélt, de szeme élénken követte mozdulatainkat és a gyors és könnyed társalgást nagy figyelemmel iparkodott megérteni. Csendes sarok volt ő a kavargó forgatagban. Árpi, ha történetesen vasárnap délután volt kaszárnya-inspekciója, spanyol falnak használta s az ő karoszékének háta mögé bújt egy kis zsámolyra, ha édesapám átment a szobán. Mert apám a kaszárnya-inspekciót is, mint mindent, ami szolgálat volt, szörnyen komolyan vette. A világeért el nem hitte volna, hogy sem a kaszárnyát, se huszárait nem lopják el addig, míg szegény Árpi fia megiszik egy csésze teát — sok rum, kevés teával — s bekap néhány kaviáros szendvicset a kaszárnya közelében lévő lakásunkon. Viszont Árpi biztos volt fenti tényről s a hátsó feljárón pontosan meg is érkezett. Az útvonalon a kaszárnyáig néhány huszárt állított fel, kik jelt adtak egymásnak, ha valami váratlan, magasrangú vendég közeledett, hogy megzavarja a kaszárnya ünnepi csendjét. A házunk előtt, „véletlenül” sétáló huszár erre felrohant az inashoz és Samu fapofával csak annyit súgott Árpinak, miközben valamivel megkínálta:

— Veszély!

Kétszer is volt ilyen riadó, de Árpi a rövidebb úton mindig beért a kaszárnyába, mire keresték és a titkot nem tudta meg senki. Legkevésbé az édesapám, aki ha ellopódzott vendégei közül, hogy egy kicsit meglepje századát, nem is sejtette, hogy Árpi, mikor körültekintő részletességgel jelentést tett neki a birodalmában uralkodó példás rendről, a rövidebb úton nyargalva vágott elébe, s hogy öt perccel előbb egy helyről indultak.

Ebből is láthatjuk, hogy mily fontos személy lett idővel a japán. Színfoltnak és spanyolfalnak tényleg kiválóan megfelelt s ő meg volt elégedve a helyzetével és szerepével nagyon. Csak egy embernek volt ő szálla a szemében, s ez P. Georg volt, az amerikai konzulunk. „Az öreg” — ahogy mi gaz fiatalok hívtuk, pedig nem volt az, csak nagyon kiegyensúlyozott óvatos ember. Eljött, megivott egy pohár tejet, mert gyenge gyomra volt nagyon, szekírozott a sárga udvarlómmal, aztán még egy félórát szellemesen és csípősen elveszekedett velünk, végül, mint aki jól intézte dolgát, ment tovább. De ezért a kis élcelődésért, szócsatáért beállított hűségese minden zsúrunkra. Lothar, hűséges, kedves kis csatlósom, szívből utálta szegényt.

— Azt hiszi, hogy minden sületlenséget elmondhat nekünk, mert neki már benőtt a fejelágya. Sárga udvarló — micsoda ostobaság — s akár sárga, akár nem, udvarlónak nem udvarló. — Nem — bölintottam vígan —, de jóbaráttá vált így észrevétlen az idők folyamán. — Igen — meglehet — mondta Lothar tűnődve —, magának különben is sokkal több a jóbarátja, mint az udvarlója és erre — van olyan csinos, hogy ezt elmondhatom — nagyon-nagyon büszke lehetne. — Énrám, énrám — kiabáltak mind vidám összevisszaságban. Tsu-tsuki is riadtan mozgatta fejét: was sagt Er, was sagt Er — érdeklődött mindenkitől. — Azt, hogy te vagy a legnagyobb spanyolfal, ott a megfigyelő állomásodon, a sarokban — incselkedett vele G. Pepi.

A japán sárga arca még egy árnyalattal színtelenebb lett. — Megfigyelő — dadogta —, aber, aber. — De már senki sem figyelt rá. Lothar nagy csomag könyvről szedte le a zsineget: Kant, Schoppenhauer, Darwin. Érdeklődéssel kaptam utánuk. Ahogy fellapoztam, próbáltam megbirkózni a „Kritik der reinen Vernunft” első mondatával.

— Lothar — kérdeztem csendesen, nagyon óva a tekintélyemet —, muszáj ezt? Nekem Goethe annyira elég okos, mellette olyan élvezet.

Lothar rögtön felsőségesen bólintott:

— Muszáj, az csak költő és fantázia.

— Nem *csak* — ugrottam neki mérgesen —, ha magának már a költő csapot jelent, mondjuk Heine az, meg Petőfi, Jókai az és azokat is imádom, de Goethében annyi a „reine Vernunft“.

— Hexe, Hexe! aha, már harcol, csak erre vártam — és George P. boldogan tolta el a tejes poharat, hogy most ő is résztvegyen a szócsatában. — Persze, hogy Lotharnak van igaza és mással, mint Kanttal, különös tekintettel erre a könyvére, nem is lehet komolyan foglalkozni, főleg — tette hozzá igen komolyan —, ha az ember 17 éves. Melegen ajánlom figyelmébe; az egyéni, költői eltévelyedésekről pedig tegyen le. Goethe ... bah ... — És már kint volt az ajtón, mikor elemi erővel robbant ki a nevetés.

A könyvre most már igazán komolyan a hosszú C. Egon tette rá a kezét.

— Auf den Pfaden der reinen Vernunft kommt man zur Höhe — mondta merengve.

— Ohne Poesie, ohne Genialität: ich danke — morogtam elégedetlenül.

— Ruhige Vernunft ist immer genial — mondta Egon igen biztosan. És senki sem mert ellenkezni.

A könyv már Tsu-tsuki kezében volt. Olyan két-ségbeesetten nézett fel belőle, hogy megint csak ki-tört a nevetés. És én már tudtam, hogy a könyvön márcsak becsületből is át kell rágni magamat. De nem fejeztem be soha.

Szörnyű esemény zavart meg benne. Lothar, a ked-ves, vidám, intelligens kis Lothar öngyilkos lett... Senki sem akarta elhinni, senki sem bírta felfogni e döbbenetes hírt... Ma sem tudom, mi volt az oka, nekem nem mondták meg soha. Egész ember volt, talpig férfi... sa véletlen gonosz hálóinak hurkából csak így látta tisztán a kivezető utat. „Reine

Vernunft” — mormoltam borzadva, míg kezem a nekem hagyott könyvet szorítá, melynek első lapját szép ex librise díszítette. „*Reine Vernunft*” — mily nehéz és mily hideg —, ki tudja elbírom-e? Azóta emlék lett. Meg-megnézem, de nem nyitom ki többé. A kedves, baráti kör megértette ezt az elhatározásomat. Ők is megutálták velem együtt a könyvet, az ártatlan bűnöst, melynek ehhez a szörnyű esethez bizonyára nem volt semmi köze. De ez is felhőt, gondot, tépelődést hozott a tavaszba s egyszerre ott állt előttünk szörnyű érthetlenségében büntársa: a halál.

Nagyon, nagyon csendes volt az a vasárnap. Tsu-tsuki késve érkezett. Sehogy sem bírta megérteni a szomorú valót.

— Csakúgy önmagának — önmagáért? De ez nem lehet, nem szabad. — Fásultan, kérdően néztem rá.

— Sokszor van — magyarázta rossz németséggel —, hogy felesleges nekünk az élet, hogy egy embernek nem érték. De akkor oda kell adni a többinek — a többiért. Én lehet, hogy nem vagyok nagy, nem vagyok boldog, de én is egy kő vagyok, építőkocka. Ha nem kell, odaadom az életemet, csinálom az utat a fajtámnak, a többinek — és lesznek nagyok, boldogok, hatalmasak, mindentudók a következők, a mieink — Harakiri a fajtámért — az más. Az szép, az nagy, az kell, azt szabad . . .

A nagy csendben P. Marci megfogta a japán karját.

— Mit beszélsz, Tsu-tsuki, nem értem, hogy is mondtad ezt?

Szavaira Tsu-tsuki, mint aki álomból riadt, ijedten leült, összehúzta magát s megint színtelen, sárga kis árnyék lett belőle a sarokban — s halkan-halkan becsukódott a csodálatos Ázsia kinyílt kapuja. A szemem rám villant:

— Nem tudok jól beszélni — mormolta zavartan —, de a „*Csodálatos idegen virág*” érti, amit mondtam.

A gondtalan fiatalság mosollyal az ajkán siklott át a lényegen.

— „*Csodálatos idegen virág.*” Bravó! Fess elnevezés! — kiabálták vidáman.

Pedig Tsu-tsuki akkor tévedett. A „*Csodálatos idegen virág*” csak sok-sok év múlva eszmélt rá a japán nemzetnek arra a titokzatos, hatalmas erejére, melyből barátom, Tsu-tsuki akkor majdnem elérte nekünk valamit.

Ellenségeim, a szerbek egész más anyagból voltak faragva, mint barátom, Tsu-tsuki. Velük Dan-kanal találkoztam, ki mielőtt férjhez ment — Uram bocsáss — egy huszártiszthez, a vad Balkán egyik legszebb és legszelídebb virága volt. Egy házban laktunk, mindannyian nagyon szerettük és én sokszor gubbasztottam nála, érdekes, kissé keleties színezésű otthonában, a kandalló előtti szőnyegen. Délután, ha virágos verandáján teáztunk, gyakran voltak exotikus vendégei. Minden barátjának, aki valami távoli rokonától hozott üdvözetet, szerető szíve egész melegével nyitotta meg szép otthonát. Furcsa neveik voltak: Vladimir, Velimir — emlékszem néhányra.

Rendetlenül öltöztek, a hajuk hosszú volt, a szemük nyughatatlan, lobogó. Titkos orosz olvasmányaim nyomán így képzeltem el a nihilistákat, kiktől félttem, s kiket sajnáltam is egyaránt. Félrevezetett rajongók.

A szerbek csendesek voltak és gyanakvók; nagyokat ettek és keveset beszéltek. Magam sem tudom, hogyan is keveredtem egyszer parázs disputába velük.

Danka faggatta őket: járnak-e rendszeren az egyetemre, mit tanulnak? Akkor az egyik egész váratlanul kifakadt:

— Egyetemre tanulni? Minek? Látunk és tanulunk úgyis eleget — gyűlölni.

— Micsodát? — kérdeztem csodálkozva.

— Gyűlölni, gyűlölni! — robbant ki a diákból a visszafojtott indulat. — Gyűlölni elnyomóinkat, akik ellenünk törnek! Látni itt a pompát, ezt a gazdagságot és száraz kenyeret rágni!

E pillanatban megakadt torkán egy hatalmas sonkás szendvicsfalat, melyet még nem ért rá lenyelni. Danka velem együtt kacagott a köhögő, fuldokló, mérges fiún.

— Látja, látja — mondtam neki feddőleg —, mindjárt itt a büntetés az igazságtalan vádakért.

— Igazságtalan vádak?! — robbant ki megint a méregtől. — Ilyet mondani, ilyet mondani!

— De mennyire igazságtalan — bólítottam vígan. Tudtommal az ördög sem bántja magukat, tanulhatnak komolyan, élvezhetik a környező szépségeket, mint bárki más, s majd megfúlnak a nagy sonkafalatokban.

— El vagyunk nyomva, le vagyunk igazva — az annexió —, na, majd jövünk mi még!

— Hogyne jönnének, sőt itt is vannak — folytattam még mindig vidám könnyedséggel —, s az elnyomásban őszintén szólva igazán nem hiszek. Az pedig tényleg nem fog ártani, ha egy kicsit megismerkednek a kultúrával. „Ja, ja, mein Wien, Wien, du bist halt gar so schön, wer kann dir widerstehen” — dúdoltam mosolyogva, pajkosan.

A szerbek sötéten néztek. Azt hiszem, a rájuk nehezedeő hatalom egyik legszomorúbb kinövését látták bennem.

— Igen, most kacagnak, most fölényesek — most minden az a hatalmas, kényes, gögös hadsereg. De ha majd mi kipróbáljuk.

— Micsoda? Csak nem akarják megenni a huszárokat?! — kacagtam újra gondtalanul. Hiába, a hadsereg fogalma nálam elsősorban a huszárokat jelentette. — Hiszen azok soha, soha nem bántották magukat!

— Nem bántottak — dohogott gúnyosan a diák —, de tán megsimogatnak, s én abba a simogató kézbe bele fogok harapni, hogy ordít bele a tulajdonosa.

De itt már nekem is fejembe szaladt a vér. Életemben először szóltak előttem a gyűlölet hangján azokról, akik közt éltem, kiket becsültem és szerettem.

— Tudja, ha netalán egy huszár keze lenne, melyet simogatás közben megharapni készül, akkor maga fog ordítani, mert olyan pofont ken le, amelyet megérdemel s mely után egy foga se maradna a helyén.

Pulykavörösen álltunk egymással szemben. Ki tudja, hová fajult volna még ez a vita, ha Danka nem kezd el fulladozni a nevetéstől. Egyszerűen nem bírt magával. Még akkor is fel-felkacagott, mikor már elmentek a fiúk, s mindenáron szavamat vette, hogy újra lejövök, mikor eljönnek megint, mert ő újra ilyen nagyszerűen szeretne mulatni. S valahogy úgy adódott, hogy többször is találtam még nála ezt a társaságot. Térítgettem, próbáltam meggyőzni őket. Nem igen sikerült. Ellenben én meglehetősen tiszta képet kaptam róluk. Nem volt ezeknek semmi bajuk, nem érte őket semmi sérelem. Egy tényleges vádjuk, egy helyálló panaszuk nem volt. Egyszerűen uszítva voltak. Kitől? Mi célból? ... Ez a kérdés még akkor, azon a gazdag, virágos béketavaszon az én gyermek-fejemen is felrémlt. De aztán — nem tud hinni az az oktalan gyűlöletben, aki nem ismeri, kinek távol áll lelkétől. Olyan jó és olyan könnyű volt hamar, hamar elfelejteni első találkozásomat vele.

Ki gondolta volna akkor, hogy később még sokszor eszembe jut ez az első találkozás.. .

PAFF.

Jegytelen sárga volt, karcsúlábú és keménykötésű, gyönyörűen ívelt nyakkal, remegő orrcimpákkal, nyugtalanul mozgó, ideges fülecskéekkel, az örökké haragos szemei felett. A napsütésben úgy fénylett ápolt szőre, kidolgozott izmos testén, mint a szín-arany. Olyan ló volt, melyet megpillantva minden laikus bámulattal felkiált: Beh gyönyörű, s melyen a szakértő ennek dacára sem tud hibát találni. Az apám egy bajtársától vette, aki megunta a harcot a ló nehéz természetével és boldog és büszke volt, mert mindenki csodálta a remek állatot. A nagyszerű akvizíciónak hamar híre futott az ezredben s másnap, mikor először ült fel reá az édesapám, P. báró az ezredparancsnok is lesietett a fedett lovardába megnézni a máris híres állatot. Volt mit nézni rajta. Lassan megtelt a páholy az érdeklődőkkel, kik elragadtatással gyönyörködtek a teremtés eme legszebb csodájának gyönyörű mozgásában. Mikor az apám megállt a „kóbli” előtt, hogy büszkén megkérdezze: hogy tetszik, P. báró elragadtatással egyre csak azt ismételte: ich bin paff, paff, paff.

A lovas erre büszke öntudattal újra indított s a váltóvonalon erősítette az ütemet. E percben levágódott a fűrészporra a sebesen ügető ló elé egy játékos veréb, egy, a lovardák állandó bosszúságot keltő hívatlan vendégei közül. A sárga egyet horkant s megállt, mintha földbegyökerezett volna lába, majd az erélyes előrehajtásra oldalt próbált kitérni. Mikor ez sem sikerült neki, felágaskodott, s úgy vágta magát hirtelen hanyatt, hogy lovasát csak az Isten őrizte,

hogy nem került alája, s kinek azonkívül, hogy mindene tele lett fűrészporral, nem történt semmi egyéb baja. Miközben ott állt s mérgesen porolta magát, a sárga, mint egy eszeveszett nyargalt körül a lovardában, a közeledő huszárok felé rúgva és vágva riadt dühében. E nagy kavarodásban a ló nélkül maradt lovas felé intve, szólalt meg ekkor az ő szokott nyugalomával P. Thuri: na und jetzt ist eben er paff?. A nagy kacagás még jobban megriasztotta a megvadult sárgát, mely így jutott jellemző nevéhez és mely bizony még sokszor ejtette a legkülönbözőbb módon elképedt csodálkozásba a vele foglalkozókat. Hihetetlen szívós, egészséges, kemény, öserejű vadállat volt. Az apám, *a lelkes lóbarát, azt* hiszem jóegynéhényszor a legszívesebben agyonütötte, vagy lelőtte volna, dehát nem engedte a lovasbecsület. Még eddig t. i. nem hordozott olyan négy lábú bestiát a föld, mellyel ő el nem készült volna s így vállalta a rettenetes harcot új lovával is. Mert rettenetes szívós harc kezdődött közöttük. Féléven át naponta kétszer is folyt az elkeseredett birkózás s ha az érdeklődő nézők már nagyszerű eredményekről is beszéltek, az apám csak elégedetlenül törölgette verejtékes homlokát. Gyönyörű, de bestia, morogta a fogai között. — Amint az már a legtöbbször lenni szokott — tette hozzá P. Thuri megint mennyei nyugalommal.

Tavaszbba fordult az idő és a Práter zsenge, zöld rügyekkel, puha utakkal csalogatta a lovasokat, mikor egy napon az apám is megkísérelte a lehetetlent. Két huszár vezette jobbról, balról fűvó és horkoló paripáját a kapuig, s az „ereszd” parancsra úgy viharzott tova ló és lovas, hogy szikrázott belé a követ, öt órát voltak távol. Hol jártak, mi történt ez alatt az idő alatt, azt nem tudta meg senkisésem. *Paff*, ha nem is fáradtan s ha nem is szelíden, de mindenestre izzadtan és engedelmesen tért haza erről a kirándulásról. Ezután már meg-megjelent ló és lovas a Práter közkedvelt útjain. Sok bámulójuk akadt,

mert az engedelmes „Paff”-ot igazán meg lehetett csodálni. Egyszer Ferenc Salvator főherceg is meglátta a remek állatot. Rajta felejtette szemét. Másnap megint csak odacsatlakozott az ő kedves kapitányához és megkérdezte, nem eladó-e a lova, mert neki éppen szüksége volna egyre s ez a sárga nagyon megtetszett neki. Édesapám nagyon büszke volt erre az elismerésre. De válaszában nyomban kifejtette, hogy lova természete sehogysen udvarképes, ő viláért sem veszi a lelkére, hogy ilyen állatot adjon el a Fenségnek. — Hallatlan, pedig nem is néz ki olyan veszélyesnek — sajnálkozott a főherceg a szelíden mellette lépkedő lovat csodálva, mely engedelmesen rágta zablóját. De az apám konokul megmaradt nézete mellett, így nem lehetett semmit tenni, Paff a Fenség részére nem volt eladó.

Még haza sem ért (haza alatt persze a kaszárnyája van itt értve) ezen emlékezetes reggelen az apám, mikor már ott várta istállója ajtajában Bécs első lókereskedője. — Kapitány uram, kapható-e a sárga — tért azonnal a tárgyra a lócsiszár. — Lovat és lányt mindig adni kell, ha kéri, felelt nevetve az édesapám, ma F. S. őfensége is meg akarta venni — tette hozzá elgondolkozva. — Na és — a kereskedő csupa fül volt. — Nem adtam oda, difficilis, nem front elé való állat ez. — Aber, Herr Rittmeister — a kereskedő szakértelemmel mosolygott, — angyal az már, amit fél-éve tetszik dolgozni. — Ja, wenn sie es besser wissen, én nem disputálok — nevetett az apám —, megmondtam, amit mondtam, az ára pedig háromezer korona, auf den Tisch. Hátra sem nézett, úgy ment el az irodára s maga csodálkozott legjobban, mikor a lókereskedő ott csakhamar szintén megjelent. Előbb nyögött és sóhajtott, de végül is lefizette a három-ezer koronát és vitte a lovat, nagy boldogan erősítgetve, hogy ő majd megmutatja, udvarképes állat ez mégis. Haza is maga lovagolta az értékes állatot, s három nap múlva büszkén telefonálta, hogy úgy

megy, mint egy angyal, s nagyszerű ajánlatai vannak rá, de nem adja, mert ez az állat méltó arra, hogy az udvari istállókba kerüljön. — Lányt és lovat — ismételte apám újra a telefonba és aztán jót mulatott a „Paff” bőrére az egész híres és vitéz első század.

Édesapám, mint sikeres harc után a győzelemnek, úgy örült ennek az eladásnak s folytatta egy nagy tehertől szabadultan munkás életét.

De három hónap sem telt el, mikor egy igen alázatos, szerény ember kopogott az iroda ajtaján. A diadalmas és magabízó lókereskedő volt. — Na, mi újság Schlesinger — fogadta vidáman az édesapám? —, inkább hozzon, mint vigyen ma, nincs eladó ló az istállómban! — Hozok én, hozok én — hajlongott szerényen a kereskedő. — Itt volna például a Paff. — Micsoda — ugrott fel az apám — hát mégis a nyakán maradt? — Hát tetszik tudni úgy esett, hogy igen nagyra tartottam, aztán egyszercsak levágta az egyik lovászt jártatás közben. Attól kezdve, aztán visszatért a természete. Megpróbáltunk már mindent, pedig csak értünk mi is hozzá egy keveset, de nem megyünk vele semmire. Herr Rittmeister, wenn ich bitten darf, ötszáz koronáért is adom, csak tessék visszavenni tőlem. Az apám nagyot kacagott és elégedetten dörzsölte kezét. — Hát hallgasson ide, Schlesinger, mert mondok magának most két olyan igazságot, melyből még tanulhat. Az első, hogy akkor sem veszem vissza, ha történetesen nem ötszáz koronát kérne érte, hanem maga fizetne nekem ugyanannyit, és a második, de jól ide figyeljen, mert már elmondtam egynéhányszor, de úgy látom, még mindig nem értette meg — tehát: lányt és lovat mindig, ha kéri, de soha, ha utánad hozzák. Régi huszárbölcsőség ez, beválik mindig nagyon, amint látja, ezúttal is. Borús képpel távozott a kereskedő a vitéz és híres első század meg mit tehetett volna egyebet, még egy nagyot mulatott annak a huncut Paffnak az emlékére, mely már másokat ejt ámulatba.

Paff.

LÁTOGATÁSOK I.

Egy nap megint késve érkezett a vacsorához az édesapám. Két „fiát” — Marcit és Árpit is hozta magával.

— Úgy-e kapnak ezek is vacsorát — mert nem mehetnek ma be a városba —, holnap megint csak panoptikumot játszunk.

— Tudniillik, bámulnak minket — folytatta Árpi mélabúsan —, hiába no, nagyon szépek vagyunk.

— A legszebbek — tette hozzá Marci önérzetesen. Az apám arca kissé felderült. — Azért a manó vigye az ilyen dicsőséget, fiaim. Szép, szép itt Bécsben, de a huszár már végül nem huszár lesz, hanem kiállítási tárgy, vagy temetkezési kellék. Mert hol kivonulunk valami vén generálist temetni, hol fogadunk valami külföldi nagyságot, a munkára pedig alig marad idő.

— Na, de mi történt végül is? — tért a tárgyra az édesanyám.

— A spanyol királyi pár nézi meg holnap a századot — nem értem, hogy nem találunk maguknak más mulatságot Bécsben —, zsörtölődött az apám, de egy kis büszkeség azért érzett a hangján. — Aztán még asszony is — mit ért az a katonákhoz —, hanem persze fiatal házasok, együtt mászkálnak mindenüvé. — Neked is el kell jönni fogadni őket — fordult az édesanyámhoz.

— A főépületen van egy erkély — kottyant közbe Marci reám való tekintettel —, onnan közelről láthatja őket az is, aki a fogadáson nincs jelen.

Akkoriban a fiatal királyi pár erősen magára vonta a világ érdeklődését. A gyönyörű, délceg, fiatal királyné mindenkit érdekelt.

— Oda pedig nem megy fel senki —, jelentette ki nyomatékosan az édesapám. — Királyi trónon is emberek ülnek — s mindegyik hordozza a maga keresztjét. Irigyelni nem kell őket, mert meglehet, hogy ez a kereszt nagyobb, mint a sok előny, amit magas állásuk nyújt. Tisztelni kell bennük a rangot, melyet képviselnek — báméskodni azonban undok és buta dolog. Én nem adok rá alkalmat. Szólt és ez ellen nem volt fellebbezés.

Hanem a szép Énát mégis csak láttam egyik ablakunkból, amint elhajtattak az udvari fogatokon a laktanyák felé. S az udvari ebédek selyembonboniéreiből is, melyeket ezidőszerint a spanyol királyi pár képe díszített, hazahozott nekem az édesapám, aki ott volt mindenütt, ahol az udvar s vendégeik megjelentek, mert persze a századánál való látogatás szép spanyol kitüntetést eredményezett neki, az pedig megjelenésre kötelezte, amíg a vendégek Bécsben időztek.

A környékre is tettek kirándulásokat — sa Kahlenberg-i villásreggeli az — mely az elbeszélések nyomán ez időből az emlékemben megmaradt.

Gyönyörű délelőtt volt, s a hosszú, fényes kocsisor ragyogó napfényben kigyózott fel a hegyen a tető felé, honnan remek a kilátás és hol Bécs híres polgármesterének vendégszeretete várta a vendégeket. A szép idő sok kirándulót vonzott s mikor a magas vendégek egy kis sétára indultak, bizony bőven akadt báméskodó, sőt — tolakodó. De a leghangosabb az a csoport volt, mely számos papírzacskót és egyéb hulladékot hagyott szerte-szét, rohant, hogy mindent közlőrlől lásson s jó hangosan megbíráljon. Hadonászó, kiabáló, tolakodó ellenszenves tömegükből magyar szó is hangzott. A kevés rendőrnek erőlyesen kellett fellépnie, hogy visszatartsa őket.

Lueger pillantása az édesapámét kereste. — Íme — kapitány uram — az ön kultúrnépe. Mosolygott s kissé undorodó, fölényes mozdulattal mutatott a cseppet sem megnyerő csoport felé. Nem szerette a magyarokat s ez köztudomású volt róla. S apám cseppet sem titkolta, hogy nem érti s nem helyesli álláspontját. Egy vitájukra akart ez válasz lenni. Az apám odapillantott és fejébe szaladt a vér. — Ezek nem magyarok — mondta *megvetéssel*. — Hiszen magyarul beszélnek — felelte a polgármester, kis gúnyos mosollyal. — A nyelv nem minden, azt más is megtanulhatja — morgott az apám. — De bizony én őket látom, mint magyarokat mindenhol és mindenütt — mondta Lueger. A felségek jelenléte akadályozta egy hosszabb eszmecsere kifejlődését —, elváltak s az apám egyoldalúlag mérgeződhetett tovább. Meg is tette alaposan. Az egész vacsora alatt ezt magyarázta. — Látjátok — mondta —, így dönt el néha egy külsőség nagyhorderejű dolgokat. Ez az idegen náció, mely nagyra nőtt a mi pénzünkön, jóságunkon és élheterlenségükön, külföldön hamis képet vetít rólunk a világ elé. S ha ezeken keresztül minket vél látni Lueger és megvet és lenéz — hát ezt én értem, értem, értem. S ezzel meg is van fejtve ellenszenve a fajtánk iránt, mely valójában előtte ismeretlen s nem szolgált erre reá.

— De ezt csak én tudom most, hogy így van — és meg kell neki még magyarázni, hogy ezek *nem* mink vagyunk. Aztán mérgesen csapott az asztalra, pont Marci orra előtt, hogy csakúgy táncoltak a poharak.

— De hogy a manóban szaporodtak és hangoskodtak el így — hát hülyék vagyunk, vagy vakok? — Ki van zárva — vágta ki Marci meglepetten és tiltakozva. — Semmi sincs kizárva — ordította most már teljes hévvel az apám. — Otthon van az a sok tudós, nagyképű politikus, de világosan látni egy se lát a saját nagysága árnyékától. Majd, ha aztán belevisz a sok liberális megértés valami nagy disznóságba,

akkor majd kapkodnak a fejükhöz és jó lesz majd az az egyenes buta katona, aki tud rendet tartani, mert fegyelmezett és tud rendet teremteni is, mert becsületes és nem nőhet senki a fejére. Villogó szemmel nézett körül s mikor látta a megszeppent arckat az asztal mellett, kicsit röstelkedve elmosolyodott. — Haza kéne már nézni — mormogta. — A nagy kutyakorbácscsal, Géza bácsi — kapta el a szót Áрпи felszabadultan — aj, milyen rendet csinálnánk mi rögvest! Csak azt kötöm ki, hogy ezeknek édes hitsorsos társukat, néhány bécsi uzsorást is odatereljünk a kiséprűzni valók közé! Mindjárt finomabb lenne itt is a levegő. — Mindenki nevetett, csak az édesapám maradt komoly. De szeme szeretettel pihent a fiatalokon. — Az tudom, édes fiam, Áрпи, hogy Ti mindig mellettem lennétek, egyet éreznénk, egyformán cselekednénk — és látjátok, ha az én öreg fejem el-elbúsul s komorodik néha a dolgok folyásán, egy mindig megvigasztal: ha törik, ha szakad, a magyar huszár s köztük a magyar úri szellem mindig megmarad. S amíg ez megvan, hát addig nagy baj nem lehet.

— Az inas halkán jelentette, hogy a feketét bevitték a dohányzóba, édesanyám asztalt bontott, én a zongorához siettem — és csakhamar visszatért a szokott kedélyes hangulat. S ma szinte csodálom, hogy ennek az intermezzónak emléke a lelkem egyik rejtett zugában így megmaradt.

LÁTOGATÁSOK II.

Nagy izgalom volt az ezrednél. Roosewelt, az Egyesült Államok Bécsben időző elnöke bejelentette látogatását. Váratlanul jött az egész, nem vették programba, mert senki sem gondolt arra, hogy az Unió elnökét éppen a katonaság hétköznapi élete érdekelheti, így most csak telefonüzenet előzte meg félórával előbb a jövetelét. Nem akart zavart okozni, nem várt parádét, de az ezred nem engedett a hagyományból, ragyogó díszben fogadta s meghívta a szemle után déjeuner-re a kaszinójába a nagynevű elnököt. Hogy a szemle súlypontja az első századra esett, azon — ismerve a viszonyokat — senki sem csodálkozott. Hát aztán láthatott ott az Elnök mindent, amit csak látni kívánt. Rukkolást gyalog és lóháton, öreg huszárt és újoncot, vén, bölcs charge lovakat és fiatal tüzes remondákat. Végigment a tiszta szobákon és megcsodálta az istállók rendjét. A frissen csutakolt lovak mellett, a frissen kitisztított szerszámokat rakta össze a legénység. Az elnök keze belenyúlt a zizegő, friss szalmába, megnézte az aljazás mélységét és tisztaságát. Bólintgatott s aztán elismerőleg csodálta meg a ragyogó kantározást is.

De ott, ahol a keze a szalmát megforgatta, kilátszott az alj alól valami. Az illusztris vendég nem is vette észre, de a századparancsnok és Fekete őrmester szeme faszcinálva tapadt arra a szalmából kilátszó kis fekete bőrdarabra. Valami volt ott elrejtve. Hogy a vendégek továbbmentek a következő istállóba, az őrmester úr visszamaradt. Benyúlt a szalma

közé s méltatlankodó csodálkozással egy régi, fekete komiszkantárszárát húzott onnan elő.

— Führer D. Kiss! — mordult fel a hangja, s mikor a kérdezett előállt, szótlantul tartotta a talált tárgyat annak orra elé.

Führer úr, D. Kiss — mit csinálhatott egyebet? — nézte-nézte szótlantul, hol az őrmesterét, hol a száraz, törődött kantárszárát, az őrmester viszont a Führezt nézte és a bördarabot, szótlantul mind a ketten.

A szomszéd istállóból áthallatszott a távolodó vendégek szava. Őrmester úr Fekete halkán, de vésztojósloan kibökte a magyarázatra váró kérdést:

— Mi ez?

Führer úr D. Kiss csodálkozva ismételte:

— Mi ez? — Aztán elkiáltotta magát. — Huszár Szabados!

S mikor a kerekkepü, délceg huszár előttük állt, az őrmester ugyanolyan vészt jósló hangon kérdezte meg újra, magasra emelve a corpus-delictit:

— Mi ez?

Führer úr D. Kiss vésztojósloan ismételte meg a kérdést:

— Mi ez?

Csend következett, e csendben erélyesen vágódott ki az istálló ajtaja. Az ajtónyílásban tisztjeitől követve teljes ünnepi díszben állt a századparancsnok. Rámutatott a kantárszárra s hangja végigdörgött az istállón:

— Mi ez?!

A lovak a Standban e hangra felkapták fejüket. Zörögtek a láncok. Őrmester úr Fekete a ráirányuló pillantás alatt tehetetlenül ismételte:

— Mi ez?

A kapitány egy türelmetlen mozdulatot tett s Führer úr D. Kissre emelte tekintetét:

— Mi ez?

— Nem tudom — nyögte ki D. Kiss tétován.

— Marha!

A kemény tekintet huszár Szabadosnak szegeződött kérdőleg. Huszár Szabados azonban nem esett a feje lágyára s nem is ijedt meg a saját árnyékától.

— Alássan jelentem, ez a „Mihaszna” régi kantárszára — felelte nyugodtan.

— Ki tette oda?

— Én, hirtelenében — jelentette a huszár némi büntudattal.

— Hol a kantárod?

Büszkén felvillanó szemmel emelte le a ragyogóan kitisztított, hiánytalan szereléket a fogasról a huszár.

— Hiszen ezen rajta van a szár — csodálkozott hangosan az őrmester.

— Igenis, rajta az új — felelt nyomban a huszár és a parancsnokára nézett.

— Miféle új? Hogy került az rá és honnan? — kérdezte a kapitány vésztojóslo nyugalommal. De a huszár még mindig nem akart megijedni.

— Igen ronda volt már a régi... Aztán hiába jelentettem a Führer úrnak — csak nem akart újat adni. Hát aztán csináltattam egyet a századnyergesnél.

— Miből?

— A Löhnungomból.

— Aztán nem tudod másra költeni a Löhnungot, mint a lovad szépítésére? Nincs szeretőd, akinek pántlikára kellene, mi?

A kapitány hangja nagyon elcsendesült, de elborult a huszár kerek, piros képe is.

— Azt az ócska kantárszárt már hiába pucoltam, egészen elrontotta a szakasz képét. ... A babám meg úgyis olyan messze van, hogy innen tán a sóhajtás se ér el odáig.

— Úgy? ... Azt a disznó mindenit az ilyen rendetlen huszárnak, aki a szalma alá rejtje a mustra kacatot. Mi lett volna, ha az elnök úr kihúzza egészen a napvilágra?! Még Amerikába is elért volna az első század szégyenének a híre! Két nap kaszárnyaáristom az ilyen rendetlen gazembernek! Azután pedig jelent-

kezel nálam az útiköltségért, mert hazamész két hétre szabadságra. Szeretném azt látni, hogyha én azt úgy akarom, az én huszárom nem vehet pántlikát a babájának, mert az Debrecen vidékén jár a kútra. Megértetted a parancsot, te, tökfesű? — a kapitány úr hangja ismét harsány és szigorú volt.

— Igenis, meg — felelte Huszár Szabados nyomban rá keményen, de a két szeme ragyogóvá tágult s a piros orcáján két nagy könnycsepp futott le szaporán. Röstelkedve törölte le a kezefejével, s míg a távozó parancsnoka után nézett, halkán morogta a bajuszába: „hogy az én Istenem áldja meg mind a két kezével”.

A jó Istennek valahol másfelé igen fontos dolga lehetett, hogy nem hallotta meg egyik derék magyar huszárja szívbeli kívánságát.

AZ A KARD.

— Májusban őrnagy leszek — mondta egyszer ebéd közben az édesapám és akkor elmegyünk haza Magyarországra. Szeretném szemtől-szembe látni a dolgokat. Egy év múlva maturál a fiú is, akkor már otthon szeretnék lenni.

Az anyám felkapta fejét.

— És az ezred? — kérdezte sebesen —, az ezred még ittmarad?

Az apám bólintott:

— Átadom a századot — mondta csendesen. Olyan szomorúság volt az arcán, mely minden további kérdést feleslegessé tett. — Ha el kell válnunk, jobb elválni egészen. Tán nagyobb a seb az erélyes vágásra, de nem sajoj olyan soká.

Az anyám egy kis mosolyt rejtett az élénk kérdés mögé:

— Igaz, elég régen vagyunk már egyhelyben, — dehát hová?

— Ha lehet a 13-sokhoz; oda kerültem, mint hadnagy — tűnődött az apám. — Ott ismernek jól, most jönnek Galíciából a Dunántúlra s egy régi jó barát lesz az új parancsnokuk.

— Kicsoda? — kérdezte az anyám, de érzett a hangján, hogy gondolatai másfelé járnak már.

— Kitalárod? — évődött az apám. — Valaki, aki mindig azt mondta, hogy a legszebb dolog a világon huszárezred-parancsnoknak lenni és én szívesen élném át mellette ezt az időt.

— H. Pista — tapsolt, örvendezett az édesanyám. — Hát tényleg ő kapta a 13-sokat, akkor persze, hogy csakis odamenjünk és én már örülök neki nagyon!

— Csak lassan az örömmel — mosolygott az apám, — még mindez alig több egy elgondolásnál, mely a megvalósulástól még igen távol áll.

De az édesanyámmal már nem lehetett bírní. Szokott élénk modorában kijelentette, hogy minden sikerül, amit az ember igazán akar és egyre-másra szötte-szövögte a terveket. Vájjon hova kerülünk? Sopronba? Az közel van ide, kedves a vidéke. Vagy az már nem a 13-sok állomása? Tolna? Sohse hallottunk róla közelebbit. Milyenek is lehetnek ott a viszonyok? Ó, a legjobb volna Nagyszombat, hiszen ott van Gyulus, milyen kár, hogy oda nem tesznek huszárokat.

Kicsit irigyen néztem az édesanyámat. Micsoda istenáldotta vidám, könnyű a természete. Sohase néz hátra, mindig csak előre, s mindennek megtalálja a rózsaszínű, a napsugaras oldalát. Annak a Bécsnek, melyet úgy élvezett s mely őt úgy szerette, kényeztette, micsoda vidám könnyedtséggel mondja: Isten veled. A tél oltalmazó, meleg szobájából már köszönti az eljövendő tavasz virágait — mert virágos tavasz lesz — miért is lenne más? — az Úristen is így rendeli.

És megint csak neki lett igaza. Mire elérkezett a május, bizonyosság lett a tervből, az előléptetés s az áthelyezés Fehérvárra a 13-sokhoz megtörtént. Tehát Fehérvár, a régi koronázó város az ország szívében, közel Pesthez is, Gyula feljárhat az egyetemre. — Nagyszerű, nagyszerű! — örvendezett az anyám. „Bécsi tavasz, megyünk, repülünk — mosolyogj még minden szépségeddel ránk!”

Csak én éreztem a tizenhét évemmel valami csodálatos ismeretlen érzés kapcsán, hogy utoljára mosolyog ránk. Talán azért zártam úgy a szívembe. A Prátert most sokszor jártam az édesapámmal is. Lassan, fokozatosan adta át a századát, több volt a szabadideje. Vett két lipicait az udvari istállóból az unokafivére részére. A legszebb két eladó fiatal táltos volt, s Salvator főherceg is, ki jelen volt a vételnél,

melegen gratulált hozzá. Mielőtt útnak indította őket Pestre, hosszabb ideig nálunk maradtak, szoktatásra, behajtásra. Huj, micsoda sárkányokká váltak, mikor lekerült róluk az udvarnál használatos nehéz, kumetos szerszám. A könnyű hajtókocsi repült mögöttük. Erre nem voltunk elkészülve. Olyan volt a szájuk, mint a vas. Itt nem volt más hátra, mint kellett őket rohanni engedni, míg kormányozhatók lesznek. A Mariahilferstrassen végig szikrázott a kövezet. Repültünk. Az apám karja megfeszült. Egyetlen igyekezete volt, hogy e túlsebes tempóban is legalább egyenletesen és együtt tartsa őket. Szerencsére hely volt elég. Ott, ahol az utca a Ringbe torkollik, a rendőr felemelte kezét.

— Bahn frei! — ordította riadtan az apám, mert megállítani nem bírta a két veszekedett sárkányt.

A rendőr a hangra elmosolyodott, szabaddá tette az utat.

— Pardon, Herr Rittmeister, nem ismertem meg mindjárt civilben — szólt fel tisztelegve a tovarobogó fogatra.

A Práterig tartott a rohanás s ott is másodszer fordultunk a Hauptalleen, míg megpuhult a két bestia. Az apám rámnézett oldalt és elmosolyodott.

— Szerencsénk volt, hogy a rendőr megismert — mondta meggyőződéssel —, mert ez másképp is végződhetett volna, nem lehet ezeket állni hagyni és nem lehet ily könnyen kantározni, amíg át nem szoknak — mondta. — Meg mered fogni a szárakat?

Én ne mertem volna! De majd kihúztak még akkor is az ülésből. Az apám lehúzta vastag kesztyűjét. Alatta fehér csikokként látszott a szárak helye.

— Bestiák... — nézte a két gőzölgő, remek állatot szeretettel —, majd móresre tanítalak én benneteket.

Ezért jártunk ki a Práterbe nap-nap után. De kezes bárány lett a két gyönyörű állatból s az apám arcára újra visszahozta a mosolyt ez a kedvére való munka.

— Hiába minden: huszárbajra csak ló az orvosság — állapította meg ismételten. Az idő pedig rohant, s

bár még Bécsben maradtunk, elérkezett a század átadásának, a hivatalos búcsúnak napja is.

Bármilyen nehezen búcsúzott a századtól, az ezredtől az édesapám, tudva, érezve, hogy azok sem könnyen válnak meg tőle, arra azonban amit a búcsú hozott mégsem számított. Az ezred finomművű, csillogó pengéjű, nemes damaszkuszi acélból készült kardot adott neki, a fél emberöltő becsületes munkája emlékére s a jövőben való örök összetartás zálogául. P. báró, mikor búcsúbeszéde közben a kardot behozták s elébe tették az asztalra, felemelte a hangját.

— A szónak nincs már célja s a méltatás, hála és megbecsülés nem oszlik szét a hangok nyomán. Az ezred, mikor a legnagyobbat adta, amit adhatott, mindent kifejezett. A becsület kardja, a kötelesség kardja mely fényes volt a te kezében a munkás, áldozatos élet napjain — tudjuk, hogy nálad mindig makulátlan marad. Kísérjen tovább is életeden, tartsd meg őt mindig magadnak s tartson ő meg mindig nekünk.

Egy szem sem maradt szárazon, s az apám meghatottan szorongatta a sok feléje nyúló baráti kezét. Este, mikor otthon kiválasztotta a kard számára fegyverállványán a díszhelyet, szeretettel simogatta végig.

— Egyetlen kitüntetésemnek sem örültem ennyire, pedig külföldi is volt jónéhány. Nemcsak azért, mert talán megérdemeltem. De mert azt bizonyítja, hogy meg is értették munkámat. S a becsületes, önzetlen munka jelképe ez a makulátlan penge — remélem, még az unokáim kezében is fényleni fog. Holnap megyek meglátogatni a fiút — hallani akarom, mit szól hozzá.

Büszkén és fűrgén, mint egy megdicsért lobogóhitű kisdíák, kereste elő a menetrendet s lapozta fel a Nagyszombatba induló vonatokat. A kard pedig ott függött a fegyverállványon, a díszhelyen. Sokszor leemelték, sokszor megcsodálták. Fényes, ragyogó pengéjén nem látszott semmi homály.

AZ ÉDESANYÁM FOGADÁSA.

Május volt, az utolsó május Bécsben. Két marokkal szórta aranyát a nap. Kärtnerstrasse és Graben kirakatai visszaverték a fényt és versenyre akartak kelni vele. Mennyi gazdagság, milyen luxus volt ott felhalmozva. — Túlzás, mondta az édesapám és megcsóválta a fejét — meglesz ennek még a böjtje. Olyan ez, mint a frissen sült meleg sütemény Demelnél, fagylalttal töltve. Túlkapás, dekadencia. S ez rendszeren a vég kezdete. — Dehogy én az uzsonna elején kérek belőle — nevetett az édesanyám — megint a századod siratod, azért olyan sötétlátó a kedved. Na, de holnap, holnap lesz a díjlovaglás s akkor megint annyi huszár és ló lesz körülöttem, l^ogy talán észre fogod venni ezt a gyönyörű tavaszt. Most pedig még be kell néznem a kalaposomhoz.

Jaj, hát ez nagyon fontos ügy volt egy nappal a díjlovaglás előtt. Az óriás kalapok és szűk szoknyák korát éltük, ez is határozottan túlkapás volt, de tudja Isten akkor az is nagyon szép volt. Betty Galinberti az akkori divatos kalapos előtt elbúcsúztunk apától. Neki nem volt türelme az ilyesmihez.

— A kocsit holnapra egyedül kérem — mondta még az édesanyám. — B.-ét viszem ki a díjlovagláshoz, neki kell fogadni Ő felségét és nagyon drukkol szegény. Bájos, törékeny lengyel asszony volt B.-né, a lovassági felügyelő felesége, ki irtózott minden nyilvános szerepléstől és nagyon szerette az édesanyámat, ki vidám szellemességével, nagy rutinjával

gyakran állt segítőtársként egy-egy nagy fogadáson mellette. — Jó, jó — bólintott az apám, aztán el ne késsetek valahogy. — Ugyan — legyintett fölényesen az édesanyám. Ámde ember tervez, Isten végez; másnap ott voltunk ugyan $\frac{1}{2}$ órával a megbeszélte időpont előtt az Alleegasseben B.-nál, de nem volt ott a kalapos. És mikor végre-végre megérkezett — nem ült jól az a virágos csodakerék — amelyet elhozott. Új frizura kellett, átvarrás s mire a szépasszony maga is meg volt elégedve magával, bizony nagyon elszaladt az idő. Jeremiás és József a hosszú várás unalmából felébredve fűgén repítették a kocsit. De ahogy befordultak a Schwarzenberg-platzról a Ringre, már előttük haladt egyenletes szabályos ügésben az udvari fogat. B.-né majd elájult rémületében, édesanyám pedig megpiszkálta ernyője végével Jakob széles hátát. Ez volt az ő szokásos telefonja s Jakob nyomban hátrafordította fejét. Anyám az udvari fogat felé intett. — Du Jakob wir müssen früher dort sein zum Empfang, verstanden? Jakob széles arca büszkén elvigyorodott. — Wer mer machen — Euer Gnaden. Kis mellékutcákon át, melyeket csak vérbeli bécsi ismert, röpült a fogat és még a Hauptalleen ügetett az udvari kocsi, mikor Jakob már megállt a tribün mögött, az udvari páholyhoz vezető hídszerű deszkaút mellett. A végére — hol a kocsimegálló volt már nem mert odahajtani. A tábornoki kar teljes létszámmal várta legfőbb urát — számtalan segítőkéz lendült az utolsó percben érkező dámák elé. Oldalról léptek fel azok az emelvényre s mire az udvari fogat megállt az út végén, ők hibátlanul helyükön voltak a sorban s Jakob a kocsival rég eltűnt a tribün mögött. Csak a szívek dobogtak tán hangosabban s az arcok pirultak ki kicsit — de minden rendben volt, mikor Ő felsége kilépve kocsijából lassan megindult páholya felé, jobbra-balra köszöntve az ottlévőket. A dámák előtt — talán mégis feltűnt neki valami, egy pillanatra megállt. E percben szakítá szét a felhőkárpitot a nap s a kalapkere-

kek színes tollcsodáin megcsillant a fény. Mélyen, mélyen hajoltak meg a hölgyek az öreg király előtt — ki csendesen, kegyes jóindulattal megszólalt: „Ein schöner Tag — meine Damen”. Egy pillanat volt csak — B.-né mély udvari bókjából nagy zavarában alig mert felemelkedni, mikor Ő felsége már tovább lépett. De az édesanyám elkapta kedves, jóságos, fáradt tekintetét. Szívéből kicsordult a szeretet, mikor ajkáról csengőn szállt el a válasz: „Kaiserwetter Majestät” és megtörtént a második csoda. Ő felsége meglepetten kissé visszafordítva fejét mosolygott s kegyesen bólintott felé. Azután becsukódott utána a páholy ajtaja. Az édesanyám csak akkor eszmélt reá — hogy megnyerte a sokat emlegetett fogadását. A 12. órában, mielőtt elment Bécsből beszélt Ő felségével — ezt nem lehetett letagadni.

De nem is akarta senki kétségbevonni a tényt. Tele volt a páholyunk gratulánsokkal. Az ő sok-sok barátjával, kik mind látni akarták örömét és a fogadást vesztettekkel, kiknek őszinte csodálkozása még csak növelte a siker nagyságát.

Késő éjjel nagy ünnepi vacsora után, melyen a monarchia minden részéről összesereglett lovasnépesség vett részt és örült egymásnak, röpített minket Jóska és Jeremiás haza. A kocsiban édesapám a sporteredményekről beszélt — s megkérdezte anyust, hogy tetszett a győztes bemutatása — s mit szolt az orosz Dahovszky új ugróstílusához. Az édesanyám szótlánul, kis büntudattal hajtotta le fejét. De végül is csengőn tört ki belőle a kacagás. Bevallotta, hogy bár ilyen szép sportnapra alig emlékszik, rengeteg régi kedves ismerőssel találkozott, kitűnően mulatott és ami fő beszélhetett Ő felségével — de a díjlovaglásból, s díjugratásból — be kell vallania, nem látott semmit.

SZÉKESFEHÉRVÁR ÉS NAGY PÜSPÖKE.

Fütyült a kalauz és lassan gördült ki velünk a pályaudvarról a vonat. A kocsink tele volt virággal s az ottmaradottak fehér kendői búcsút intettek utánunk. *Partir c'est toujours un peu mourire*, ötlött az eszembe.

Csúnya volt az elmaradó Bécs, füstös, prózai, ködös. Mintha a kulisszák mögé pillantott volna be szemem a nagy színjáték ragyogó jelenete után. Behúzódtam a sarokba, a rózsák és szegfűk haldokló tömege közé s lehunytam a szemem. A vonat sebesen és gondtalanul futott kijelölt útján végcélja felé.

— Magyarország ujjongott az édesanyám hangja a határon. — Nézzétek milyen gyönyörűen zöldéi már a vetés. Kicsit restelkedve húztam félre a függönyt. A nap beleragyogott az anyám nevető kék szemébe.

— Jaj, de jó hazajönni — kacagta boldogan. A vonat Pozsonyban állt meg s egy pöttön kislány futott el mellette. Teletorokkal kiabálta — friss vizet, friss vizet. Az édesanyám felkapta az egyik csokor virágot és szálankint dobálta le a gyerekre — az nevetve, boldogan kapkodott utána. — Nem érted — mondta felém fordulva — hogy milyen jó érzés hallani, hogy ilyen pici s már olyan jól tud kiabálni magyarul. Mindenki nevetett — és mintegy varázsütésre kitérta szívét az élet új napja felé.

Az akkori Székesfehérvár nekem először nagy csalódást okozott. Csúnya, poros kis város volt s ami

új volt benne, az cifra volt, rikító és ízléstelen. — De ami régi, az szép, művészi és nemes — vigasztalt öcsém —, s ezt nekünk fiataloknak kell majd kihámozni a tanulatlanság habarcsából s új életre kelteni. — Vegyek kőműveskanalat és vakarót a kézbe

— nevettem fel reá. A ciszterek kettőstornyú templomából léptünk ki a Fő-utca legcsúnyább részére. Rikító plakátokat lóbált ide-oda a szél. De Gyulus nem tréfált. Lelkes, fiatal szeme kutatva nézett körül. — Látod a püspöki palotát — mutatott megszébbres —, milyen egyszerű és nemes — csak a teret kell kibontani körülötte. — Keze lassan, óvatos szeretettel érintette a templomajtó kilincset. — Belül, itt mindenütt érték van s mi onnan jövünk s kihozzuk a fényre, mi ma még rejtve várja a hívottak munkáját, az új feltámadást.

— Hát csak rajta — bízattam kicsit kedvetlenül. Otthon a másik optimista fogadott — az édesanyám.

— Milyen szerencse — ujjongott —, hogy legalább olyan lakást sikerült kapnunk, hova mindenünk belefér. És nézzétek, milyen tágas a dohányzó, mennyi jóbarátnak lesz benne helye. — De milyen csúnya ez a malterfalakkal összeszorított lépcsőház, s ez a szecessziós homlokzat — próbáltam közbevetni.

— Hát még ez a rendetlenség — csapott le reám az anyám —, gyorsan gyertek segíteni — estére már vendéget hoz apus — legalább félígmeddig készen legyünk. — Jakob, az a kép ott egész görbe, add csak ide nekem azt a kalapácsot. — Jakob restelkedve nézett be az előszobából. — Egy ember van itt, nagyon be akar jönni — jelentette bizonytalanul.

— Miféle ember? — Olyan cigányforma, azt mondja sokat muzsikált ő a szépasszonynak, eresszék őt csak be. — Adj neki egy koronát és dobd ki — nem érek most rá — intézkedett röviden az édesanyám. Nem sokára aztán nagy kacagással jött meg apám. A kitessékelt cigányt is hozta magával. A feketére sült K. Pista bácsi volt, kinek a közeli Pettenden volt a birtoka s úgynevezett Ráuber-civilben szaladt fel

üdvözölni a rég nem látott, újonnan jött barátokat. A kapott koronát örök bizonyítékul őrizte meg, hogy cigányozással ő, nemcsak annyi pénzt elúsztatni, hanem, íme, egyszer keresni is tudott. Olyan művészet, mely rajta kívül még egy huszárnak sem sikerült. Eredeti ember volt nagyon a „vén cigány”, ahogy őt e történet után hívták. Dolgozni nem szeretett — de őt — jó humoráért mindenki szerette. Nagy aktatáskát szorongatva hóna alatt sietett mindig valahová. Otthon úgy tudták: katonai teendők kötik le idejét. Ott meg azt panaszolta, mennyi gondot ad a gazdaság. A huncut fiatalság egyszer elcsente a táskáját. Két csomó zöld hagyma volt benne, meg egy fogkefe — békés egyetértésben. — Gyümölcs és kultúra — magyarázta Pista bácsi vidáman H. Pista bácsiéknál a kertajtóban — hol éppen nagyon mulattunk a felfedezésen. E percben megjelent az utca végén egy huszár. A fekete Pista bácsi legénye. Két karja alatt két hatalmas pulykakakast szorongatva fordult be a kapun. Furcsa kép volt, s H. Pista bácsi kissé összeráncolta homlokát. — Mi az, te? — kérdezte a legényt. — Két puly — kezdett a válaszba a huszár. — Szamár! — kiáltott K. Pista bácsi —, mondd az ezredes úrnak, hogy sasmadár — mert az illik a harcoshoz!

Gyulus jött nevetve, kezében a Fejérmegyei Naplót lobogtatva. — Nem kell már panaszkodni, mert érzik az itteniek is elmaradottságukat és haladni akarnak! íme a versbefoglalt kritika! — Kinyitotta a lapot és olvasta: „Fehérvári kanális — felül bűdös, alá is.” — Hát nem remek? Megérjük még, hogy ezek után tán be is fedik egyszer. — Az utcán a sok ütött-kopott szekér és néhány rendes vidéki fogat között e percben egy furcsa konflis verte fel a port. Magasjárású, fehérgamáslis, össze-vissza cicomázott lovat hajtott egy feltűnően öltözött kocsis szélesebesen. A kocsi kerekei aranycsikosra voltak fényezve — mint az udvari fogatoké —, az ülésen tejfeles szájú ficsúr

dőlt el hanyagul. Nevetve néztünk össze. Az útból ijedten ugrottak félre a hazafelé tartó parasztok. Az apám megfogta a karom. Az arca komoly volt. — Tudod, mi ez, fiam? Egy csúnya, magyar betegség illusztrációja. Az úrhatnáság, feltűnési viszketeg — többet mutassunk, mint amink van. Sok romlásnak volt ez az okozója. Sok magyar érték került ezért idegen kézre. Ezért van, hogy mindig prédikálom nektek, igazi úr, az értékes ember kifelé mindig szerény. Remélem, az az úrfi egyike lesz a most bevonuló önkénteseknek. Majd rendbeszedjük kissé.

— Azt hiszem, az említett úrfi nem remélte ugyanezt. De tudtán kívül szerencséje volt. Tényleg az egyik önkéntesnek bizonyult és nem ártott meg neki cseppet sem, amit a huszároknál tanult.

Kanális, sár, por, kicsinyesség és nagyozolás, tudatlanság és gögös pökhendiség, na, sok szép kilátás ezen tapasztalatok után a jövő napjaira. Mélabús sóhajom nem hallotta ugyan senki, de nagyon sajnáltam magamat, mikor a vasárnapi misére vitt az utam. Szürke volt a tavaszi ég s minduntalan poros piszokcsomókat görgetett velem szembe a márciusi szél. A plébániatemplom hűvös homálya ismerős szépséggel fogott körül. Már megkezdődött a mise s az orgona bűgő hangja alig tudta elfojtani a sok póriás krakogást. Aztán kinyílt a szószék ajtaja. Egy mély, idegen zengésű hang imába fogott. Mikor imájából felegyenesedett a szónok és beszélni kezdett — egyszerre megtelt vele a templom. Lélegzetvisszafojtva hallgattam. Idegen kiejtése otthonossá vált. Hiszen művésze volt a nyelvnek s a tovaröppenő szónak rögzítőmestere. Költő és tudós, ihletett próféta és életlátó vezér. Ki ez az Isten küldötte ember — s itt e szürkeségben vájjon kinek beszél? Körülnéztem s egyszerre mintha hályog esett volna le szememről, láttam a lelkeket, melyeket mind, mind a közönyből, tespedésből, tudatlanság- és tunyaságból e csodálatos ember kiemelt. Fel, fel magához, az Istenhez közelebb. Egyszerre észrevettem,

hogy milyen nagy most a csend, egy köhintés nem hallatszott, csak az ő hangja töltötte be a templomot. A csodáról beszélt, az Istenlélet bizonyító szépségről, melyet keresünk s annyiszor nem látunk meg. A barackvirágról, mely most pattan ki a fákon a szemünk előtt, mely nem nyílik ki vele. De ha nem látunk, nem értünk semmit, csak azt a kezet érezzük, mely a sötétből lenyúl felénk, kapaszkodjunk belé és ne eresszük el soha — majd rávezet arra a barackvirágos útra, hogy látók legyünk egykoron. Két összefüggő mondat nem jutna már eszembe a beszédből — de egész lényege bennem él ma is. Lejött a szószékről s a kifelé tolongó áradatban megszólítottam egy anyókat. — Ki volt ez? — kérdeztem elfogódva — bár bennem élt a válasz — Isten kiválasztott hírnöke. — Püspök atyánk — mondta ő büszke egyszerűséggel. Ahogy kiléptünk a térre, ragyogott a tavaszi nap. Barackvirágillat volt a levegőben és Fehérvár megszépült nagyon. Már az ő szemüvegén keresztül kezdtem nézni. Így fedeztem fel magamnak azon a vasárnap délelőttön Prohászka Ottokárt.

Azután sokszor találkoztam vele. Alakja gyakran feltűnt a szalonokban, utcán egyaránt. Egyszerű reverendáján nem volt semmi megkülönböztető dísz, kedves szerénysége közismert volt. Mégis — ahol megjelent, csak ő volt a központ, sugárzott belőle a nagyság. Pedig akkor még nem ismerték el olyan feltétlenül, mint ma. — Na, na, jó lesz arra gondolni, hogy indexen is voltak művei — mondták az aggodalmaskodók. Elképedve néztem a beszélőre. Cary — a legcsinosabb újdonsült huszárhadnagy — lelkesen mellém állott a támadással szemben. — Én ugyan csak egy egészen csacsi életvidám valaki vagyok — jelentette ki őszintén —, de azt még én is érzem, hogy Püspökatyánk egész rendkívüli ember — mondta meggyőződéssel. — Meg kell kérdezni tőle, hogy miért volt az a húhó — folytatta fiatalos

Két hatalmas pulykakakast szorongatott.

meggondolatlansággal. Nevetve néztem reá. — Na, ilyen szemtelenek talán még sem lehetünk.

Pedig — megkérdeztem mégis —, mert benne égett a kérdés a szívemben és ő mindent meglátott, megértett, megmagyarázott olyan természetes egyszerűséggel, hogy az embernek csak később jutott az eszébe, hogy mit is mert. Gyönyörű volt a naplemente a Sárrét felett. Ezt is a nagy püspök látta meg először. A h o s s z ú s é t á n y neki rövidnek bizonyult — továbbment a zombékos réten, a süppedő talajban is megtalálva az utat az örök szépség felé. Egyedül szeretett járni s ha messziről láttuk sudár alakját a nagy pusztaságban — úgy nézett ki, mintha feje az esti pírban ragyogó éjig érne. Egy ilyen séta után hazafelé menet találkoztunk. És két perc múlva már tudta, hogy nem hiszem, hogy ő olyant írhattott volna, ami rossz. — Remélem is — mondta kedvesen —, én is tudtam magamról, hogy amit teszek, az tiszta jóindulatú és igaz. — És? — kérdeztem lélekzetviassafojtva. A püspök a hanyatló napba nézett. Nemes arca nyugodt volt, átszellemült. — Én tudtam, hogy én mit érzek — Róma jobban tudja, mire magyarázza jószándékomat a tömeg. — Moccani sem mertem — álltunk és néztük a hanyatló napot. — Én sokat tanultam, sokat érzek, tudok is talán egyet-mást — de Róma bölcs és mindig igaza van. — Rámnézett és elmosolyodott. — Gondolja csak el — mondta szinte vidáman —, majd 1900 évvel idősebb és bölcsebb, mint én — nem igaz? Pedig már én sem vagyok fiatal. Hanem, úgy-e, mi szeretjük az új utakat, az elkalandozást, az önálló felfedezést — el is kell rajtok indulnunk, hogy tapasztaljunk, mert hiszen mindent jobban tudunk; és találunk is néha ezeken az utakon rózsákat, na és töviseket is bizony. Róma tudja azonban, hogy egyszerűbb sokak részére a kitaposott út — bár mindegyik odavezet „Rómába”? — kérdeztem csendesén. A püspök bólintott: — a Golgotára — mondta halkán. Csak sokkal, sokkal később értettem meg,

hogy nem magáról szólt, hanem nekem beszélt és sokszor még ma is érzem iránytmutató kezét.

— Kincses Székesfehérvár! — Az emberi nagyság mellett ott találkoztam az emberi jósággal is s bár e kettő kéz-kézben jár, ez utóbbi nem viselt reverendát. Bizony huszár ezredesi ruha feszült rajta, s ha akkor kimondtam volna, hogy ezt a tulajdonságot látom legerősebben benne, hát biztos kinevettek volna nagyon. Mert vitéz volt, férfias, helytálló és sportember — de én tudom, hogy mindezen tulajdonságai révén nem ért el annyit — mint jósággal. Mindenki szerette. Még az állatok is. Lóháton jöttünk egyszer Pentele felől — mikor találkoztunk vele. Egy lovon ült és négy másik szaladt nyergelve utána. Elképedve néztem e szokatlan látványt. — Pista bácsi, mind lepotyogtak a lovászok? — kérdeztem nevetve. — Dehogy — mondta ő vígan —, én így szoktam lelovagolni a csikókat. Kimegyek velük egyszerre s itt a szép terepen levágtázom az elsőt, ha kész, felülök a másodikra, harmadikra, amíg az utolsón aztán hazamegyek. Így a sok ki-belovaglással, súlyhordással nem fáradnak el nagyon. — És — nem szaladnak el? — Ej, dehogy — ennél jobban szeretnek engem. — Füttyentett. — Szépség, Jasper, Alvajáró! — A szerteálló lovak felkapták fejüket. Ahogy szólította, úgy siettek névszerint felé. Pista bácsi leugrott Váltóról és Szépség nyergébe szállt. Az tűrte békével. Tényleg szerethette a gazdáját nagyon.

13-AS VADÁSZATOK.

Tú, tú, tú . . .

A sűrű hajnali ködből egymásután bontakoznak ki a lovasok. Két lépésre sem lehet látni. Indulás egyenesen a pestis-pincék felé. Ott lesz a meet. De vigyázzunk, le ne tapossuk az elmaradt kutyákat. Tu, tú, — go on, go on — Little boy — Ganimed — Darling, come here, come here. — Micsoda kedves zenebona — őszi parforce vadászat! Egy pirosfrakkos lovas lépett el mellettem, az arcát nem látom, de a hatalmas szürkéjét megismerem. Pali bácsi ő — a hundsman.

— Vájjon merre megyünk? — kérdezem.

— Titok — válaszol nevetve.

— Nem hallotta, ki lesz ma a master? Nem találok ebben a ködben.

— Apus nem, ő a múltkor volt, vagy Pista bácsi, vagy a főispán — biztosan.

— No, erős runre készülünk, ma jó szimat lesz, nedves a föld és lágy, ideális vadászidő, a kutyák pedig erősek. Hát-, nyak- és lábtörés — mondja és belevész a ködbe. Tú-tu-tú, hangzik távolabb. — Good morning — rúgtat mellém Elkó kapitány —, már felkelhetne a nap. — Hogy téged csodáljon persze — csipkelődik Gary lágy hangja valahonnan a ködből.

— Hogy a dámáknak világítson — utasítja rendre Elkó az incselkedőt. Kierünk a városból, tejfehér ködben úszik a határ, de az egyik oldalon kissé rózsaszín már. Még néhány perc és felkel a nap. A köd szétszakad, mint egy rongyos fátyol, szertelibbennek

egyes darabjai. Ott már látni a kutyákat, a wippek alig győzik őket egy csomóba terelni. Pattan az ostor és parancsszavak röpködnek a levegőben. Oh, hisz itt van már mindenki. A dámák fekete dresse mellett a zöld és piros frakkok színfoltjai. És az attilák csillogó tömege. Lassan megindulnak a kutyák. Az orruk a földön, farkincáik élénken mozognak. A lovamnak minden idegszála remeg. Füleit előreszegezi, elugrásra kész. — Várjunk — mondja Pista bácsi és a társaság élére rúgta —, hadd távolodjanak kicsit a kutyák. — Mikor már száz lépésre lehetnek, csendes ügetésben elindul ő is. Tisztos távolban követi a feeld. Egy kutya felüvölt. L i v i u s nagyot ugrik, azt hiszi, mehet. De résen vagyok, Pista bácsi nem indul még. Igaza volt. Hamis nyom volt. Pár fiatal kutya körbeszaladt rajta. De hangot ad legelői a deresfejű vezető s üvöltve nyargal az egész falka utána. — Talli hó, talli hó! Nyomon vagyunk! — Hogy rohannak a lovak, alig lehet őket tartani. Jobbszárát engedni, balszárát engedni, mélyen beleülök a nyeregbe, úgy játszom a keményszájú Liviussal, hogy a master elé ne vigyen valahogy. Mert az a vadászatokról való kizárást jelenti. Akárcsak a kutyamegtiprás. Ebben Apus nem ismer tréfát. Lám máris elmaradt egy kis fiatal eb. Ügyesen kikerüljük és hopp, itt az első akadály. Közepes kis árok, de Livius felhasználja az alkalmat, hogy puhán enged a szár és ugrik vagy négy métert. Nagy betyár ő, vérbeli vadászló, elől szeret lenni a kutyák mögött. Micsoda szép kép e remek mezőn. Elöl a kutyák tarka tömege a hundsman és wipp éktől kísérve, azután a master és rendes távot tartva, nyomában a szétszórt mezőny. — Talli hó! De szép az élet! Vigyázat: éles kanyar, a kutyák az erdőbe futnak, a mezőny tömörül. Csökkenteni kell az ütemet, mert itt vannak a fák, a rohanás ellenségei, fel kell venni a lovat, ha lehet.

Két fiatal hadnagy kengyele összeakad és egy nagy fának futnak a lovak, egy sikoltás, de nincsen semmi baj. A két lovas elkapta az őket lesodorni készülő

faágot és lógva marad, a két ló felszabadultan fut tovább. A modern Absolonok lehuppannak a földre.

— Ha-ha — no, kár volt nevetnem, vigyázni kell ám itt nagyon, egy ág szépen bezúzta a kalapomat. Nem baj, már itt a széles vágás, melyet a pentelei sportsmann direkte a lovasok részére készített erdeibe, azon vágta végig micsoda élvezet! És micsoda kedves ágbogas, természetesnek tűnő akadályok tarkítják az utat. És ott a fák között ijedten vágat el egy őzike, csapódik fel egy fácánkakas. Cheque, ott az erdő szélén és hogy kacag a nap. És mennyi-mennyi kék virág! Állunk, a lovak fújnak és mi gyönyörködünk. Az a magas, komolyarcú főhadnagy felém hoz egy csomót a kék csillagokból. — Vájjon, mi lehet a botanikus nevük? — Ugyan már ne gondolkozz, csak örülj nekik. — Cary szelesen kiüti a virágot a kezéből s mindkét karját kitérve az ég felé, éneklő az új Lehár-operett slágerét. — Herr Gott, lass mir meinen Leichtsinn nur, mach mich bitte nicht zu, gscheit, Herrgott lass mir meine Frohnatur, lass mich denken nur an Heut. — Hej, a 3. század vadászlova nagyot ugrik s Cary majdnem lehuppan a rétre, de nagy nevetés közben visszatornássza magát.

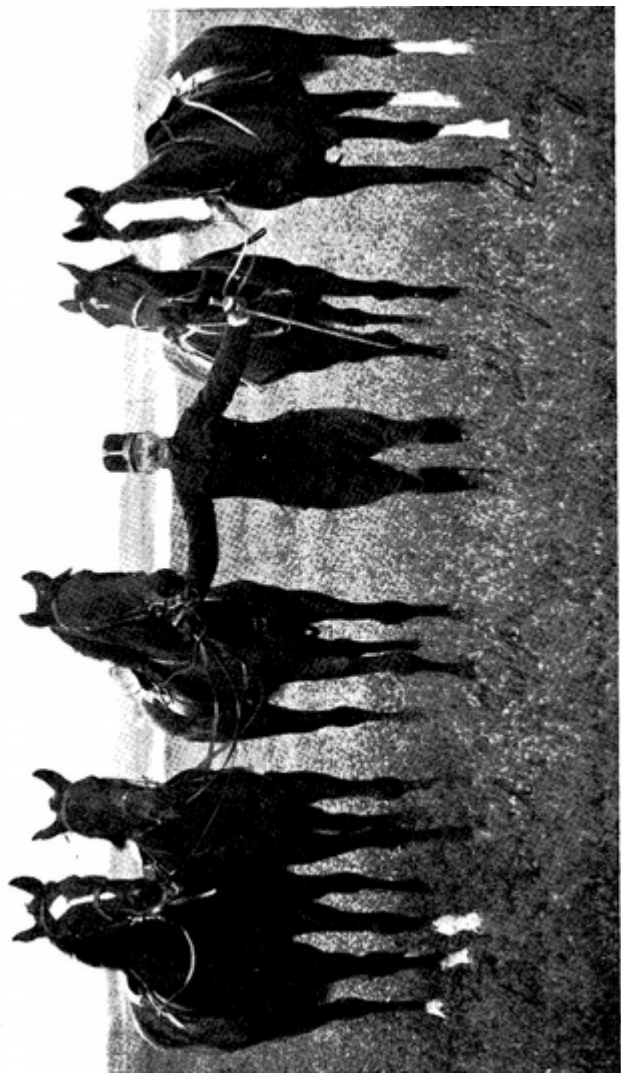
Észre se vettük, megindultak újra a kutyák. Óh, most már puhábban mennek ám a lovak, de micsoda tempó, jól haladunk, széles, remek, selymes réten s egy ritkás fasorhoz közeledünk. A kutyák átrepülnek valamin, a wippek kicsit oldalt húznak s aztán Pista bácsi eltűnik előlük s nyomban utána Elkó kapitány. Ijedten kapok a szárba, de már nincs idő felvenni a lovat.

— Nekihajtani — kiáltja Cary a hátam mögött. Füttyülve csap le ostorom és a lovam óriásit lendít magán. Hatalmas ugrás volt. Rossz helyen kerültünk az árokra, de átjutottunk szerencsésen. Ugrás közben lenéztem. Rémes látvány volt. Kapálódzó lólabák s mellettük a lovasok. Azt hittem, nagy baj van. De már más veszedelem foglalt le. Apró kis vízlevezető árkokon ugrált át a lovam. Szerencsére ez fölvette az

ütemet. — Balra tartás — hangzik a kiáltás mögöttünk s máris csülökig süllyedünk. A legpokolibb érzés tempóban mocsárba kerülni! Kikecmergünk valahogy. Pista bácsi a Halalinál nevetve fogad. Se neki, se Elkónak nem történt semmi baja. Még csak nem is sokkal piszkosabbak, mint mi vagyunk. Pista bácsi valamit a nyergemre akaszt. Sikoltok a boldogságtól, enyém a dicsőség: a róka farkok!

Azután átölelem a lovam és megcsókolom kétoldalt remegő meleg nyakát.

Hosszú szárral lovagolunk lépésben a kocsikig. Bármennyit is felveszünk a kis Esterházyakra, mégis több a lovas, mint a hely, pedig unalmas hazabandukolni lépésben, fáradt lovon, ilyen messziről. — Dehát nincsen rózsza tövis nélkül — mondja a kövér kis őrnagy méla sóhajjal. — Ne higgyen neki, mindig károg, engem vigyenek haza, sokkal szebbre tanítom — pöröl Cary és összeteszi kérőn két kezét. Valahogy a sárhányón helyet szorítunk még neki. — De most halljuk, mi szépet tanít nekünk — incselkedem, mikor megindulunk. Ma is látom, amint kacagva felénk fordítja szép fiatal fejét. Közben persze majdnem leesik a sárhányóról. — No, ez valami rettenetes nagy bölcsesség lesz — mondja kicsit gúnyosan a kövér őrnagy, ki még a kocsiba belül került. — Nagy tévedés — kacag Cary —, amit én mondok, az csak egy csepp fény, de kiszorítja az árnyakat, melyeket te a falra szeretsz festeni. — Az árnyak igazak — dohog St. őrnagy. — Cary megrázza fiatal fejét. — Sohsem szabad azon nyögni — mondja a komolykodók felé —, hogy nincsen rózsza tövis nélkül, hanem mindig csak annak kell örülni, figyelje csak jól meg, most jön a bölcsesség, hogy a sok tövis mellett, rózsza is terem! Úgye, igazam van nekem?

Pista bácsi.

PISTA BÁCSI.

Nem egy kis fejezet, egy kötet sem volna számára elég. Pedig ha itt ülne mellettem és rámszegezné mindig mosolygós szemét, biztos azt mondaná: — Na, rólam aztán igazán nincs semmi mondanivaló. — És ha ellenkeznék, talán hozzátenné: — Legfeljebb, hogy akkor, meg akkor megnyertem azt a bizonyos versenyt. — Bizony megnyerte az élet versenyét. Az élet szép, az Isten jóságos, hogy az embert magyar úrnak és huszárnak teremtette, hát ezért aztán helyt is kell állni egy életen át, semmi se nehéz, amit lélekkel csinálunk, ha mindig feltételezzük a jót, a rosszal nehezen találkozunk, elbújik előlünk. Nem mondta ezt, így élt. Nem volt tudós és nem volt világmegváltó. Magyar úr volt a szó legnemesebb értelmében, jó hazafi és huszárezredes, ki e földön tökéletesen betöltötte a számára rendelt helyet.

Csak két történetet akarok róla elmesélni, melyet egyszer ő mondott el nekem.

A háború második évében történt. Más vezette már az ő ezredét, de hát azért mindig rajta volt a szeme. A szíve ottmaradt a huszárainál. A sok véres harc után — félig-meddig pihenőhelyen volt az ezred — a román fronton tartotta az arcvonalat. Itt csapott össze két keményfejű magyar, az ezred két kiváló tisztje. Az egyik támadni akart. Unta már az állást s egy kiugró hegy elfoglalásával egyenesíteni akarta a vonalat. De közvetlen parancsnoka nem engedte. A hegy nagyon meg volt erősítve, jelentősége az

egészre semmi sem. Hiábavaló vérontásba ő nem megy bele. — Ez nem hiábavaló, ahol harcolni lehet, ott verekedni kell, az a magyar virtus — fortyant fel a másik —, ez hoz dicsőséget, a huszárok is akarják! — Helytállottam elégszer, itt a fészkelődésnek nem látom célját, szeretem az embereimet, óvom őket, ha lehet, nem vagyok medáliavadász. — Talán én?! forrt fel a másik. — Meggondolatlan! — Aggodalmaskodó! — Úgy lesz, ahogy parancsolom — dörögte az idősebb — és holnap majd mi ketten találkozunk.

A segédek rohantak az ezredeshez. Pisztolypárbaj sérülésig, a legsúlyosabb feltételekkel, itt a háború kellős közepében és nem lehet beszélni velök. Az ezredes minden békítő, rábeszélő képessége csütörtököt mondott. Csak a szörnyű tett megtörténtének időpontját tudta még két nappal eltolni parancsszava. Mert általános támadásra készültek s az egyik félt elküldte az összeköttetés átvizsgálására. Maga is ment a magasabb parancsnokságra a parancsokért. Este ért oda, autógumijuk a feltört úton kipukkadtt s mikor dolgukvégzetten vacsoráztak, elmondta ottlévő közvetlen feljebbvalójának, Pista bácsinak, az ezredben történt sajnálatos esetet, mint rémes, de befejezett, elkerülhetetlen tény. Mire holnap reggel ő hazaindul, azok ketten már találkoznak.

Pista bácsi elfelejtette a napi fáradságát. Az ő ezredéről, az ő barátairól, bajtársairól volt szó. — Itt valamit tenni kell és csak én tudok segíteni, hiszen a két legkeményebb fejű emberről van szó, én ismerem őket, remek katonák, a legjobbaink. — Nem lehet — legyintett a másik —, már sötét van, az út rémes, feltörve és most fagyni kezd. A kocsim törött és 32 km a távolság. — Hozzabb vadászat is volt Holicsón — mormogta a foga között Pista bácsi és kisietett az ajtón. Az ezredes elképedve nézett utána. Nemsokára bejött egy ordonánc: — A tábornok úr izeni az ezredes úrnak, tessék lepihenni, reggelre biztosan akad egy rendbeszedett kocsis. — És a tábornok

úr? — A tábornok úr nyergeltetett és ellovagolt. — Megőrültél, kivel? — Egyedül, még a lovása sem kísérte, mert fáradt a többi lova. — Ebben a vak-sötét éjben, ebben a cudar időben azokon a rémes utakon?! — Igenis, kérem, ebben az időben, azokon az utakon. Azt izeni, reggelre itt lesz megint a helyén.

Pista bácsi derüsen rámmosolygott, mikor elbeszélésében ideért. — Aztán bementem előbb az egyikhez, aztán a másikhoz. Mindegyiknek megmondtam, hogy neki a maga szempontjából igaza van, mert hiszen úgy is volt. Aztán megkérdeztem, hogy tudják-e, hogy szeretem őket? No, tudták. Aztán megkérdeztem, hogy engem gyáva embernek tartanak-e? Erre majdnem engem ettek meg. Hátha így állunk, talán méltó vagyok arra, hogy egy kicsit hallgassanak is rám. Mert én ugyan nem tanácsolok olyat, ami meghunyászkodás. Aztán messziről is jöttem ezzel a tanáccsal, kicsit sáros és fáradt vagyok. Hát csak ezt mondom. Egyenek rumunyt, meg muszkát, van belőle elég, bizonyosan jut mindenkinek az ízlésére való. De egymást aztán igazán ne egyék meg, szeressék. Mert ha különbözők is vagyunk, mind derék emberek és magyarok volnánk és kevesen. Aztán könnyes szemekkel a végén megcsókolták egymást. De mindegyik azt mondta, csak értem teszi. Kevés győzelemre voltam ilyen büszke. De ennek is a felét lovamnak köszönhetem. Az irányt csak tudtam, de abban a sötétben csak neki kellett vigyázni, hogy hova lép. Hosszan engedtem a szárat, aztán gyerünk csikóm, mindig csak előre, a többit te tudod. Másnap, hogy világosan tértünk haza, magam is csodáltam, hogy nem vágtaztunk bele egyikbe a sok gödör közül, mert sietni is kellett, nehogy későn érjek. De kísért a „huszárszerencse”.

Nemcsak barátainál ért el Pista bácsi drága jó szíve és a nagy megbecsülése révén többet, mint mások a leglogikusabb okfejtés és a legragyogóbb érvekkel. Ugyanúgy szerették, becsülték a közhuszárai is és tántoríthatatlanul mentek parancsai után.

Erről beszél ez a második történet, melyet ugyancsak saját szájából hallottam.

Ez sokkal később történt. Akkor Pista bácsi már régen nem volt a 13-sok parancsnoka, hanem kegyelmes úr, nyugalmazott lovassági felügyelő, sok méltóság viselője.

Választások voltak szerte az országban, mely a kömmün s a román s a megszállás szégyene után megváltva, de még lábbadozón kereste a megerősödését szolgáló helyes irányt. Pista bácsi nem szerette a politikát (Tisza Istvánt annál jobban), de amit kötelességnek tartott, azt vállalta a politikából is. Bebenézett a pártba, elbeszélgetett a régi ismerősökkel, figyelte az eseményeket, embereket. Hallja ám egyszer a kaszinóban, hogy egyik nagyrebecsült régi jóbarátja kerülne választásra, de nagyon rosszak a kilátásai. — Hogy lehet ez, egy ilyen értékes embernél — csóválta fejét Pista bácsi —, inkább örülni kellene az egész vidéknek, hogy sor kerül rá és hogy vállalná a feladatot. — De látod — mondta a barát —, én nem vagyok sem népszónok, sem demagóg. Nehéz időket élünk s én nem hazudozók össze oktalan reménykeltésre tücsköt-bogarat. Csak sok és becsületes munkáról s az azt követő erőről, mint sikerről beszélhetek. De az okos reálpolitika nem az egyéni gyors érvényesülés ígérete. Nem ámít, nem csábít és nem vonz. Kormánypárti program, mágnásjelölt, a múltban történt sok izgatás révén már beidegződötten rosszhangzású. Ellenfelem ügyes politikus, én úgy érzem, kár volt belefognom.

Pista bácsi örökké optimistán mosolygó arca kissé elkomorult. — Mikor is lesz az a cécó? — kérdezte elgondolkodva. — Már jövő vasárnap. — Nagyszerű! — csillant fel Pista bácsi szeme —, akkor én is ráérek. Mit szólnál hozzá, ha én is lemennék veletek? — Meglepetten kapta fel fejét a jelölt: — Na, de természetesen roppant örülök — mormogta bizonytalanul. — És azt gondolod, hát ez aztán rajtam igazán nem segít semmit — nevetett Pista bácsi —, de hát

szeretném kipróbálni egyszer, milyen kortes is válna belőlem és hogy olyan oktalanok-e az én kedves jász-kúnjaim, mint az elmondottak után ez róluk feltehető?

Minél érthetőbb volt, hogy az ő jelenléte mit sem változtathat a választás kimenetelén, annál nyugodtabban maradt meg Pista bácsi eredeti terve mellett. Öt érdeklő az eset és hogy most, vagy máskor néz le egy kis baráti látogatásra, az igazán egyre megy. Ha többen vannak, mindenképen jobb lesz a hangulat.

A választókerületben bizony siralmas volt a helyzet. Szombat délután végigmentek a falun, csendes volt minden, a községháza előtt csak néhány gazda álldogált. A választásvezető sietve kiszaladt az autóhoz és halkán, fontoskodva hadarni kezdett földesurának, a jelöltnek, valamit. De Pista bácsi nem oda figyelt. Az egyik gazdát nézte, aki civilben is háptákba vágta magát és örömtől ragyogó szemmel szalutált. Pista bácsi odaintette az embert, már a neve is eszébe jutott. Régi 13-as volt. Elbeszélgetett vele. Az is ellenzéki volt. Meghagyta, hogy jöjjön el a holnapi gyűlésre a többi 13-sal együtt, mert hiszen akadt még régi huszár a faluban elég.

Alig ment el az autó, az ember hazaszaladt. A faluban futótűzként terjedt el a hír: itt az ezredes urunk! Régi harcokat járt piros nadrágokat keféltek, öreg medáliákat fényesítettek minden háznál. És a másnapi gyűlésen rengeteg volt a nép közt a huszár. A gyűlés rendezője ide-oda cikázott. Izgatottan és reménytelenül. — A kegyelmes úr is óhajt felszólalni? Talán szabad elkérnem a beszédet? — Pista bácsi nevetett. — Majd szólok néhány szót, de beszédet nem szoktam én előre szerkeszteni, fiam. — A fiatalember állta leesett: Istenem, mi lesz ebből? — de alapjában kár már úgylis az izgalomért.

A jelölt tartalmas beszédét tartózkodó, csak csendes helyeslés fogadta. Győzelemre — a vak is látja — nincs itt semmi remény.

Ekkor lépett Pista bácsi az emelvényre. Felcsillant az öreg huszárok szeme, igaz volt hát a hír, itt az ezredes úr valóban. Tomboló lelkesedés fogadta. Az emelvény köré húzódtak a régi huszárok.

Pista bácsi meleg szeme rámnevetett: Hogy mit mondtam nekik, azt most már bizony nem tudom, de elbeszélgettünk a régi időkről, a nehéz máról és a jövő reményeiről. Kifejtettem nekik, hogy én hogy látom azt. Odakint a harctéren együtt harcoltunk, de a Direkciót én adtam meg mindenkoron. Ők tudják, hogy jól, vagy rosszul, aszerint cselekedjenek, ha most is azt mondom: utánam indulj! — Na és — Pista bácsi rámnézett és nevetett.

— Akkor megnyerte, úgy-e, ezt a versenyt is? — mondtam szinte önkénytelenül. — Nagy szótöbbséggel győztünk — bölintott vígan. — Nem is gondoltam, hogy annyi derék vitézem él ott a faluban. Ez is huszárszerencse volt.

— Az a huszárszerencse, mely mindig vele volt, vele is maradt, bár úgy hallottam, idős korában egyedül halt meg egy hotelszobában. Még előző napokban egy kiránduláson vett részt, nem vitt kabátot, nem vigyázott magára soha. Senki sem tudta elképzelni, hogy ő elmehet. A parancsőrtsztje állt a haldokló mellett, kinek a messze távolba nézett sok küzdelmet látott szeme. Valami nagy csatát vezényelt most is . . . — A jobbszárny előre, utánam huszárok, ataque! — Egyedül halt meg? Ki mondja azt? Én úgy érzem, ő látott jól és körülötte voltak mind, mind, az ő előrement huszárai. Felvágattak Csaba vezér útján az égbe, mint jólismert terepen. De nem viszik be a fényes mennyei istállóba a lovaikat. Itt teremnek mindig, ha harcolni kényszerül a magyar s tettekre hívják az utódokat. S hogy a régi legenda mindig új marad, ezt is Pista bácsinak, no meg a hozzá hasonló huszárainak köszönhetjük.

AZ APÁM FIA.

Odakint dalolt az utca.

Ütemes léptekkel vonult egyik csapat a másik után. Virág- és cigarettaeső hullott az ablakokból. A lelkesedés az égig csapott. — Meg kell büntetni a hitvány orgyilkosokat! — Ezt megértette, átérezte mindenki. Az újra sújtott agg uralkodó szavára a becsületes magyar lélek jelent kiáltott. S a munkás magyar kezek ismerős fogással markolták meg fegyverüket. Az asszonyok könnyén túl a férfivirtus énekelt. Zengett az utca, mint nagy ünnepen. Dal, virág, nagy, büszke lendület, ez hát a háború. Csodálatos volt és gyönyörű. A jövő fájdalomra elé piros kárpitot vont a lelkesedés tüze. A huszárasszonyok se mertek sírni, mikor a 13-asok megkapták az indulási parancsot. Hiszen tudták, hogy ott kell lenni a huszároknak, ott legelői. Izgatottan lestek a férfiak az indulás percét, csak attól féltek, nehogy lekéssenek. Minden fel volt keverve s a nagy össze-visszaságban az ember alig találta meg önmagát. Ma éjjel indul az ezred, ma éjjel mennek el. A nagy lelkesedés mámorában ez a tény rideg hidegen állott elénk. Roppant horderejét felfogni alig lehetett. Mi ketten az öcsémmel ott az apám szobájában csendesen próbálkoztunk vele. Odakint tovább dalolt az utca s az ablakon beáradt a dal. Öcsém magas, karcsú alakját, amint ott ült az ablakpárkányon, a lenyugvó sugarak ragyogó fényruhába öltöztették. Apám az árnyékban állt, íróasztala előtt s miközben mindig rendes fiókjait rakta még nagyobb

rendbe, nyugodtan beszélt. — Itt az orvosi bizonyítvány, édes fiam, hogy súlyos tüdőgyulladásod után még félévi gondozásra szorulsz. Haza kellett, hogy hívássalak Benneteket a Tátrából, mert csapatszállításra kellene a vonatok. Később, ki tudja, mikor jöhetetek volna haza. Hál' Isten rendbejöttél, de ez a bizonyítvány mentesít, hogy mindjárt a sorozóbizottság elé kerülj. Jobb szeretem, ha az anyád mellett tudlak, légy neki fiatalságod dacára férfias támasza, amíg hazajövök.

— Az nem lehet, apám — mondta Gyulus nagyon halkán és nagyon határozottan. — Ma mindenkinek mennie kell és én tudom, hogy ezt te is így érzed, de azt is tudtam, hogy anyus, tekintettel lezajlott betegségemre, az itthonmaradásomra kérni fog. Ezért tegnapelőtt Budapesten önként jelentkeztem, beváltam s az első honvédhuszárezrednek vagyok önkéntese. — Magas, karcsú alakja kiegyenesedett, lányos arcán a lelkesedés pírja égett.

— Juliska — lehelltem elképedve gyermekkori játékos gúnynevét. Ez „Juliska, a comtesse”, aki apával szemben ily nyugalommal meri hangoztatni életének immár tetté vált első ellenvéleményét. Az apám is csodálkozva kapta fel fejét. Nézte szótlanul a fiát és az ő szemében is kigyúlt egy csodálatos fény.

— Honvédhuszár? — szólt aztán lassan, csodálkozva. — De miért? Ez tévedés, én majd intézkedem, hogy idekerülj az ezredhez.

Az a szép szál fiú ott az ablakban, aki e percben örökre búcsút mondott a kedvenc, lányos életének, kihúzta magát és határozottan szólt: — Ezt is én akartam így s ennek így is kell lenni. Nem akarom, hogy azt mondják, hogy elbújok az apám védelme alá és hogy nem vagyok százszázalékos magyar. —

Az apám hangja indulatosan csattant: — Ezt láttad, ezt tanultad nálunk, fiam? — Gyula fiatal arcán fel-sugárzott okos, szívmelegítő mosolya. — Ellenkezőleg és ezt Te jól tudod. Amivé lettem, Ti s az az élet

nevelt, melyet otthon s környezetetekben megismer-
tem. Kulturáltabb s magyarabb élet a szó nemes,
tisztá értelmében talán sehol sincs, mint a k. u. k.
huszárezredekben. De ezt csak mi tudjuk és nem a
tömeg. És én az életemmel is bizonyítani akarom ma,
ezekben az egész embert követelő időkben, hogy
milyen utódokat neveltek a magyar hazának a közös
huszárok. Sokszor disputáltam én e tárgy felett az
egyetemen, tudom, milyen tévhitben élnek az embe-
rek. De remélem egyszer vezetni fogom ezt az ifjú-
ságot, mely hallgat majd rám, mert szeret és érzi,
hogy amit gondolok, az tiszta, amit teszek, az igaz.
Tiszta, valóban keresztény ifjúság, öntudatos, tanult,
kulturált magyarság: ezért akarok kiállni, ez az irány,
az út, melyen indulni akarok. Hiszek Istenben és
ennek a szegény, sokat szenvedett magyar nemzet-
nek jövőjében, melyet előrevinni, melyért küzdeni,
fejlődni, helyállni akarok. És Te, Te megérted ezt
s nem teszel ellene semmit, úgy-e, apám?

Lenézett az utcára a daloló, vonuló csapatokra és
fiatal feje köré glóriát vont a fény. Nem figyelte az
apám beszédes vonásain azt a büszke bánatot, mely
szavai alatt azon átvonult. Szép, erős kezét először
láttam remegni, amint egyszer-kétszer végigsimított a
homályban homlokán. A szobában a sorsdöntő órák
csendje állt. Az apám kétszer is szólni akart és abba-
hagyta megint. Szemében az érett élet áldozattudó
tárgyilagossága tükröződött. Ő tudta, hogy fények
után szaladni nagy veszélyt jelent, de mit ér az élet a
jószág, hit és áldozat lobogómécse nélkül! Még vissza-
ránthatja, még letörheti ezt a gyönyörű fiatal lángo-
lást, még visszakövetelheti, tán megóvhatja betelje-
sedett egyetlen reménységét, ezt az ő remek fiát.
De ahogy megfordult a fiú és hívő, lelkes szemeivel
a pillantását kereste, félignyílt ajka lassan újra kes-
kenyre zárult. Fejét felemelte újra ő is, egy lépést
tett előre, melynek súlyától felsírt a padló és szót-
lanul, szinte önkéntelenül lendült a karja a gyer-
meke elé. Az felszabadultan, ragyogó szemekkel

ugrott le az ablakpárkányról és két férfi: egy java-korbeli, meg egy fiatal kezét szorított egymással.

Könnyektől vakon tapogattam a kilincs után, végig-surrantam a hosszú szobasoron, be a saját kis fész-kembe. Szürke homály borított már mindent. A vil-lanykapcsoló kattant, de fény nem sugárzott nyo-mába. Valami baja történhetett. Növekvő sötétben botlottam az ágyamig s borultam rá, túlnehéz gondo-latoktól ijedten, zakatoló szívvel. Soká feküdtem így, remegve, könnytelenül, magyarázatot kutatva feltörő félelmekre. Senki sem keresett, senki sem bátorított, senki sem törődött velem. Először fogott körül az egyedüllét tudatának hideg sötétje —

Két nemes férfi sorsa beteljesedett és egy asszony-szív, az édes anyánké, megszakadt bele. —

Odakint dalolt az utca. —

Az apám fia.

TARTALOM.

	Oldal
Bevezető	5
A Hillinger	7
Kigyúlnak a tüzek.....	18
Az apám fiai	25
A tábornok, aki az égben lakik és a vén fajdkakas	42
A Kumti	46
Versenyek	55
A Kungye	64
Regruták, remondák — és a híres fehér lópokrócok	71
Régi dámák, régi huszárok	81
A huszárgyerekek	92
A lumpok	101
Őfelsége meg a huszárai	106
A hatalom tetőpontján.....	110
Ball bei Hof és a tavaszi parádé	115
Tavasz	121
Barátom Tsu-Tsuki és ellenségeim a szerbek	128
Paff	137
Látogatások I.....	141
Látogatások II.....	145
Az a kard —	149
Az édesanyám fogadása	153
Székesfehérvár és nagy püspöke	156
13-as vadászatok	163
Pista bácsi	167
Az apám fia	173